

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ

ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

**Κίνητρα για την προσέλκυση τηλε-εργαζομένων από το εξωτερικό:
διεθνής επισκόπηση και η περίπτωση της Ελλάδας**

Πτυχιακή εργασία

Γεωργίου Σαβίνα

Αθήνα, 2021

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ

ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Σκορδίλη Σοφία (Επιβλέπουσα)

Καθηγήτρια, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Μαυρομμάτης Γιώργος

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Παπαδόπουλος Απόστολος

Καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Η Γεωργίου Σαβίνα

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2) Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Σκορδίλη Σοφία για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας της πτυχιακής μου μελέτης καθώς και όλους τους ανθρώπους που με στήριξαν.

Αφιερώνω αυτή την πτυχιακή εργασία στην οικογένειά μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	6
Abstract	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙ ΤΗΛΕΡΓΑΣΙΑΣ	13
2.1 Ορισμός και έκταση της τηλεργασίας	13
2.2 Αξιολόγηση της τηλεργασίας από τους εργαζομένους/ες και τις εταιρίες	17
2.3 Η διαχρονική εξέλιξη της τηλεργασίας.....	22
2.4. Εργασίες που μπορούν να ολοκληρωθούν στο πλαίσιο της τηλεργασίας	28
2.4.1 Οικονομία της πλατφόρμας (<i>Gig economy</i>).....	31
2.4.2 Ψηφιακοί νομάδες (<i>Digital Nomads</i>)	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΤΕ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	40
3.1 Κρίσιμοι παράγοντες για την επιλογή των χωρών-προορισμών από τους τηλεργαζόμενους/ ες	40
3.2. Οι επιδιώξεις των χωρών-προορισμών	42
3.3 Πολιτικές προσέλκυσης τηλεργαζόμενων	44
3.3.1 Μικρές νησιωτικές οικονομίες με εξάρτηση από τον τουρισμό	45
3.3.2 Ηπειρωτικές ευρωπαϊκές χώρες	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΤΗΛΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	67
4.1 Η τηλεργασία στην Ελλάδα την περίοδο της πανδημίας	67
4.2. Οι ψηφιακοί μετανάστες στην Ελλάδα	70
4.3 Σχεδιασμός Πολιτικών Προσέλκυσης	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΝΘΕΣΗ.....	75
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	79

Περίληψη

Στην παρούσα πτυχιακή μελέτη εξετάζεται το φαινόμενο της τηλεργασίας, καθώς και τα κίνητρα που παρέχονται, ειδικότερα στην Ελλάδα, για την προσέλκυση τηλεργαζομένων από διάφορες χώρες του εξωτερικού. Αρχικά αναλύεται η έννοια της τηλεργασίας και η εξέλιξη αυτής μέσα στα χρόνια. Η εξέλιξη αυτή περιλαμβάνει και τη δημιουργία νέων χώρων και θέσεων εργασίας, την διεύρυνση του κλάδου των ΤΠΕ (Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας), την μεταμόρφωση της οικονομίας σε Οικονομία της πλατφόρμας και την εμφάνιση νέων φαινομένων όπως είναι οι ψηφιακοί μετανάστες ή νομάδες. Στη συνέχεια, περιγράφονται και αναλύονται τα κίνητρα που προσφέρουν οι χώρες για να προσελκύσουν άτομα από το εξωτερικό να εργαστούν από απόσταση στο δικό τους έδαφος. Αναφέρονται οι βασικότερες προϋποθέσεις που απαιτούν οι δυνητικοί επισκέπτες να έχει η κάθε χώρα-προορισμός, επηρεάζοντας άμεσα την τελική απόφαση επιλογής τους, καθώς και οι επιδιώξεις των χωρών-προορισμών από τους τηλεργαζόμενους/ες που πρόκειται να επιλέξουν τη χώρα. Τα κριτήρια που θέτουν οι χώρες είναι σημαντικά και πρέπει να πληρούνται σε απόλυτο βαθμό για να γίνονται δεκτοί στην κάθε χώρα. Κατόπιν εξετάζεται η περίπτωση της Ελλάδας. Τέλος, επιχειρείται η σύνθεση των επιμέρους Κεφαλαίων της πτυχιακής εργασίας και διατυπώνονται κάποια πρώτα συμπεράσματα. Το πιο σημαντικό από αυτά, είναι πως η τηλεργασία και οι αλλαγές που αυτή έχει επιφέρει στον κοινωνική και οικονομική ζωή, ήρθαν για να μείνουν.

Λέξεις κλειδιά: Τηλεργασία, πολιτικές προσέλκυσης, ψηφιακοί νομάδες

Abstract

The main topic examined in the present paper is the phenomenon of teleworking as well as the motives provided especially in Greece, in order to attract teleworkers from foreign countries. At the beginning of the paper, the meaning of teleworking is analyzed and its evolution through the years. The said evolution comprises of the creation of new work sites and work stations, the expansion of ICT (Information and Communications Technologies) sector, the transformation of the economy to the Gig economy and the rise of new phenomena such as Digital nomads. After that, reference is made to the motives provided by the countries in order to attract teleworkers to work in their territory. The main presuppositions demanded by the potential visitors of every destination-country which directly affect their resolutions, are mentioned, as well as the demands of destination-countries of the potential teleworkers. The criteria set by a certain country are of vital importance and should be absolutely met, in order for teleworkers to be accepted in the said country, whereas the case of Greece is then examined. At the end, a synthesis of the various chapters of the paper is attempted and certain conclusions are drawn. The most important of them is that teleworking and the changes it has imposed to social and financial life, are here to stay.

Keywords: teleworking, provided motives, digital nomads

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

Σχήμα 2.1: Συχνότητα μορφών τηλεργασίας στα κράτη μέλη της ΕΕ, 2009 ,2019.....	15
Σχήμα 2.2: Τηλεργασία από το σπίτι την περίοδο Covid-19 σε επίπεδο χώρας για την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	21
Σχήμα 2.3: Εννοιολογικό πλαίσιο της εξέλιξης της τηλεργασίας.....	27
Σχήμα 2.4: Η τηλεργασία ανά τομέα παραγωγής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020.....	30
Σχήμα 2.5: Η χωρική κατανομή των ψηφιακών πλατφορμών.....	33
Σχήμα 3.1: Διεθνείς τουριστικές αφίξεις, 2019 και 2020 (σε χιλιάδες).....	43
Σχήμα 4.1: Θετικότητα των εργαζομένων απέναντι στην τηλεργασία και παράγοντες διαμόρφωσης αυτής της στάσης.....	68
Σχήμα 4.2: Προσδοκίες σχετικά με την τηλεργασία.....	69
Εικόνα 3.1: Δορυφορική απεικόνιση των νησιών Barbados.....	45
Εικόνα 3.2: Δορυφορική απεικόνιση της Bermuda.....	49
Εικόνα 3.3: Δορυφορική απεικόνιση της Κύπρου.....	51
Εικόνα 3.4: Δορυφορική απεικόνιση της Πορτογαλίας.....	53
Εικόνα 3.5: Δορυφορική απεικόνιση των Κανάριων Νήσων.....	54
Εικόνα 3.6: Δορυφορική απεικόνιση της Γεωργίας.....	56
Εικόνα 3.7: Δορυφορική απεικόνιση της Εσθονίας.....	58
Εικόνα 3.8: Δορυφορική απεικόνιση της Κροατίας.....	60
Εικόνα 3.9: Στιγμιότυπο οθόνης από την εφαρμογή Google Earth για την δορυφορική απεικόνιση των Η.Π.Α.....	62
Εικόνα 3.10: Δορυφορική απεικόνιση της Ιαπωνίας.....	65

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πινάκας 2.1: Αύξηση της παραγωγικότητας σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις, που εκτελούνται με τηλεργασία.....	19
Πινάκας 5.1: Εφαρμογή μέτρων πολιτικής των χωρών.....	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) έχει αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό η τηλεργασία. Οι διάφορες χώρες ανά τον κόσμο προσφέρουν κίνητρα για να προσελκύσουν τηλεργαζομένους και ψηφιακούς νομάδες από άλλες χώρες. Ο στόχος που θέλουν να επιτύχουν, μέσω της προσέλκυσης αυτής είναι να εξασφαλίσουν μεγάλο μέρος επισκεπτών, οι οποίοι θα βοηθήσουν στην κατανάλωση και στην οικονομία των χωρών που έχει πληγεί από την έξαρση της πανδημίας του κορονοϊού.

Το αντικείμενο αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει το φαινόμενο της τηλεργασίας αλλά και τις πολιτικές και τα κίνητρα που εφαρμόζουν τα διάφορα κράτη και ιδιαίτερα η Ελλάδα, για την προσέλκυση τηλεργαζομένων από χώρες του εξωτερικού. Πλέον με την βοήθεια των ΤΠΕ, η τηλεργασία έχει αποκτήσει ακόμα περισσότερη ισχύ, με αποκορύφωμα την περίοδο μετά την πανδημία, όπου κρίθηκε απαραίτητη παγκοσμίως. Για να λειτουργήσει η οικονομία, παρά τις αντίξοες συνθήκες που υπήρξαν λόγω των μέτρων που επιβλήθηκαν για την αποφυγή εξάπλωσης του ιού, χρειάστηκε να αυξηθεί εκθετικά και ταχύτατα το ποσοστό της τηλεργασίας.

Το βασικό ερώτημα της εργασίας, λοιπόν, είναι το πώς η τηλεργασία έχει καταφέρει να αλλάξει εξ ολοκλήρου το εργασιακό περιβάλλον καθώς και τον τρόπο με τον οποίο οι χώρες έχουν υιοθετήσει και αντιμετωπίσει αυτές τις αλλαγές, εφαρμόζοντας συγκεκριμένα μέτρα και πολιτικές, με στόχο την προσέλκυση τηλεργαζομένων για την ανάπτυξη της οικονομίας που έχει πληγεί σε πολύ μεγάλο βαθμό κατά την περίοδο της πανδημίας. Μια σειρά από υποερωτήματα είναι ουσιαστικά το τι είναι η τηλεργασία, η τηλεργασία στην Ελλάδα, η ανάπτυξη της τηλεργασίας κατά την περίοδο της πανδημίας, ο αντίκτυπος αυτής στους εργαζομένους/ες και στις επιχειρήσεις, τι είναι οι Ψηφιακοί νομάδες και η Οικονομία της πλατφόρμας, ποιες πολιτικές εφαρμόστηκαν από τις διάφορες χώρες για να προσελκύσουν τηλεργαζομένους/ες, οι απαιτήσεις των χωρών-προορισμών από τους τηλεργαζομένους/ες για να γίνουν δεκτοί στη χώρα αλλά και οι επιδιώξεις

των δυνητικών τηλεργαζομένων από τη χώρα-προορισμό καθώς και η αντιμετώπιση της Ελλάδας απέναντι σε όλες αυτές τις μεταβολές .

Εισαγωγικά, το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας , παρουσιάζει το αντικείμενο και τη διάρθρωση της εργασίας. Στο Κεφάλαιο 2, η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο φαινόμενο της τηλεργασίας. Αρχικά, επιχειρείται η αξιολόγηση της τηλεργασίας από τους εργαζόμενους και τις επιχειρήσεις, όπου παρατηρείται πως τα θετικά στοιχεία αυτής υπερτερούν και για τις δυο πλευρές. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη της τηλεργασίας, από την πρώιμη εμφάνισή της μέχρι και σήμερα. Κατόπιν αναφέρονται όλες οι εργασίες που μπορούν να επιτευχθούν μέσω της τηλεργασίας, αφού η φυσική παρουσία των ατόμων σε αυτές είναι περιττή. Αναλύονται οι νέες μορφές και εκφάνσεις της τηλεργασίας, που έχουν κερδίσει έδαφος τα τελευταία λίγα χρόνια όπως είναι η Οικονομία της πλατφόρμας (Gig economy) καθώς και οι Ψηφιακοί νομάδες (Digital nomads). Ακόμη, στην παρούσα εργασία αναλύονται και διάφορες πρακτικές που έχουν τεθεί σε λειτουργία, όπως είναι τα co-working, co-living spaces, τα work-collectives, οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων internet cafe, τα γραφεία-ξενοδοχεία. Όλα αυτά έχουν δημιουργηθεί για την εξυπηρέτηση των τηλεργαζομένων και για την ψυχολογική τους ώθηση.

Το Κεφάλαιο 3, επιχειρεί να παρουσιάσει τις πολιτικές προσέλκυσης που εφαρμόζουν οι διάφορες χώρες ώστε να προσελκύσουν μεγαλύτερο αριθμό τηλεργαζομένων. Ακόμη, ερευνώνται οι κρίσιμότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή της χώρας προορισμού από τους τηλεργαζόμενους/ες καθώς αντίστοιχα και τι ζητούν οι χώρες υποδοχής από αυτούς ώστε να γίνουν δεκτοί στη χώρα αυτή. Κατόπιν, παρουσιάζονται όλες οι χώρες που έχουν επιλεγεί για την έρευνα.

Το Κεφάλαιο 4 αναφέρεται μόνο στην περίπτωση της Ελλάδας. Τα μέτρα που εφαρμόζει αυτή αλλά και τις επιδιώξεις που έχει η χώρα από τους τηλεργαζόμενους/ες. Αναλύεται επίσης και το φαινόμενο της τηλεργασίας στη χώρα ιδιαίτερα στην περίοδο της πανδημίας και γίνεται επίσης μια αναφορά στους ψηφιακούς νομάδες και στις εμπειρίες αυτών, οι οποίοι έχουν επιλέξει την Ελλάδα ως χώρα προορισμού.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 5 γίνεται μια σύνοψη όσων έχουν ειπωθεί στην παρούσα εργασία και ομαδοποιούνται οι πολιτικές που εφαρμόζονται από τις διάφορες χώρες και την Ελλάδα προκειμένου να εντοπιστούν οι πιο δημοφιλείς και βασικές πολιτικές προσέλκυσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΡΙ ΤΗΛΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο της τηλεργασίας έχει κερδίσει έδαφος σε παγκόσμιο επίπεδο και ιδιαίτερα μετά από την εμφάνιση της πανδημίας Covid-19, στην εκπνοή του 2019. Ενώ η τηλεργασία προϋπήρχε, αλλά σε εμβρυικό στάδιο, χρειάστηκε η παγκόσμια υγειονομική κρίση για να έρθει στο προσκήνιο. Πιο συγκεκριμένα, η ανάπτυξη της τηλεργασίας γεννήθηκε μέσα από την ανάγκη να συνεχιστεί απρόσκοπτα η λειτουργία των επιχειρήσεων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, με την παράλληλη τήρηση αυστηρών μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης. Η τηλεργασία κατέστησε το δίλλημα της διεθνούς κοινότητας, πλήρης κίνηση της οικονομίας ή δημόσια υγεία, περιττό, διότι κάλυπτε και τις δυο ζωτικές για την κοινωνία ανάγκες.

2.1 Ορισμός και έκταση της τηλεργασίας

Σύμφωνα με τον Bertin, το ουσιώδες γνώρισμα της τηλεργασίας έγκειται στο γεγονός ότι ο εργαζόμενος προσφέρει την εργασία του σε χωρική απόσταση από τους εργοδότες του, ευρισκόμενος είτε στο σπίτι, είτε στο δρόμο, είτε οπουδήποτε αλλού είναι αυτό εφικτό. Οι τηλεεργαζόμενοι/ες χρησιμοποιούν το τηλέφωνο, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και το fax, ώστε να έχουν άμεση επικοινωνία με τους εργοδότες τους, τους συναδέλφους ή τους πελάτες τους. Η τηλεργασία αποτελεί ένα μέρος του φάσματος των ευέλικτων εργασιακών πρακτικών, το οποίο συμπληρώνεται από το ευέλικτο ωράριο (flexi-time), την ημι-απασχόληση (part-time working), το job sharing και το διάλειμμα σταδιοδρομίας (career breaks) (Bertin, 2001).

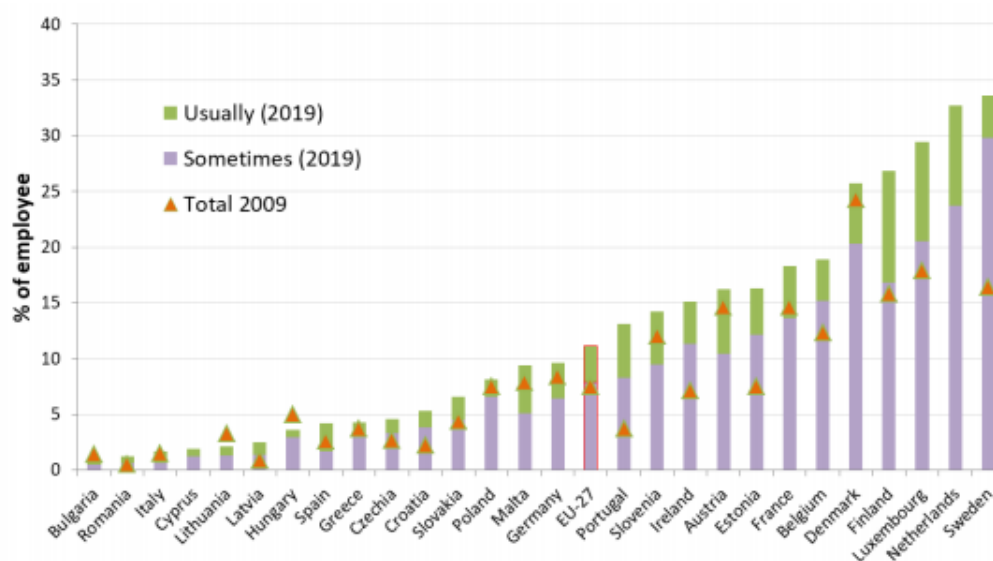
Άλλος ένας παρεμφερής ορισμός διατυπώνεται από την Ευρωπαϊκή Συμφωνία Πλαίσιο. Σύμφωνα με αυτόν, η τηλεργασία είναι η εργασία που χρησιμοποιεί Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και παρόλο που θα μπορούσε να γίνει στις εγκαταστάσεις μιας εταιρίας ή επιχείρησης ή οργανισμού, εκτελείται εκτός αυτών των υποδομών για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Εννοείται ότι εργασίες που ολοκληρώνονται στο σπίτι του εργαζομένου/ης χωρίς να γίνεται η

χρήση ΤΠΕ, εξαιρούνται και δεν μπορούν να μετρηθούν στο σύνολο της τηλεργασίας. Τέλος, εξαιρούνται από τον κλάδο της τηλεργασίας τα επαγγέλματα τα οποία δεν χρειάζονται την φυσική παρουσία των προσώπων στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης ή οργανισμού. Η τηλεργασία μπορεί να εκτελεστεί από το σπίτι του εργαζομένου, από διάφορους προσωρινούς χώρους που είναι κατάλληλοι για να εργαστεί κάποιος εξ αποστάσεως καθώς και κάποιους κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους που προορίζονται για τηλεργασία, όπως είναι τα τηλεκέντρα (ΣΕΒ,2019).

Από τα μέσα της δεκαετίας του '90, με την διαδεδομένη χρήση των υπολογιστών αλλά και με την πρώιμη επέκταση του διαδικτύου, είχαν ξεκινήσει κάποιες εταιρίες να εφαρμόζουν, σε πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, την τηλεργασία. Ειδικά για τους εργαζόμενους/ες που δούλευαν σε εξειδικευμένους τομείς, φαινόταν μεγάλη απελευθέρωση, αφού η εργασία πλέον θα μπορεί να γίνει εξ αποστάσεως τουλάχιστον κάποιες φορές το χρόνο, όχι σε καθημερινή βάση. Ο εργαζόμενος έτσι, θα είχε περισσότερο ελεύθερο χρόνο, θα υπήρχε η δυνατότητα να ισορροπήσει καλύτερα την προσωπική και την επαγγελματική του ζωή, θα είχε μεγαλύτερη αυτονομία στην εργασία τουλάχιστον σε ατομικό επίπεδο καθώς και θα συνέβαλλε αρκετά στην μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος, αφού οι μετακινήσεις θα μειώνονταν. Ωστόσο, στην πλειοψηφία των χωρών της ΕΕ μέχρι και το 2018, αυτή η κατάσταση φάνταζε ουτοπική. Οι προσπάθειες που είχαν γίνει για τηλεργασία τις περισσότερες φορές δεν ευοδώθηκαν. Κάποιες άλλες μπορεί να είχαν φέρει κάποιο θετικό αποτέλεσμα, όμως γίνονταν πολύ σπάνια και έτσι ουσιαστικά το φαινόμενο αυτό σχεδόν δεν υπήρχε. Σε μελέτες που είχαν γίνει σε επίπεδο ΕΕ, λιγότεροι από έναν στους είκοσι δούλευαν τακτικά με τηλεργασία, ενώ λιγότεροι από έναν στους δέκα δούλευαν περιστασιακά για το έτος 2018. Ταυτόχρονα, η διαφορά ανάμεσα στις χώρες στην αποτελεσματικότητα της χρήσης της τηλεργασίας κυμαίνεται σε μεγάλα ή και μικρά επίπεδα(Bisselo et al, 2020, σ. 5-6).

Σχήμα 2.1

Συχνότητα μορφών τηλεργασίας στα κράτη μέλη της ΕΕ, 2009, 2019.

Note: Data on the frequency of telework in 2009 are not available for the Netherlands and Cyprus.
Source: Eurostat, LFS. (variable code: lfsa_ehomp).

(Πηγή: Bisselo et al, 2020, σ. 14).

Τα δεδομένα του παραπάνω διαγράμματος δείχνουν πως η συνολική χρήση της τηλεργασίας για το έτος 2009 βρισκόταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Μάλιστα, ορισμένες χώρες όπως η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Λετονία είχαν σχεδόν μηδενικό ποσοστό εργαζομένων που δουλεύουν εξ αποστάσεως.

Μετά από μια δεκαετία, το 2019, ο μέσος όρος των τηλεργαζομένων σε επίπεδο ΕΕ, δεν έχει ακόμα ξεπεράσει το 10%. Ωστόσο, παρατηρούνται σημαντικές διαπεριφερειακές ανισότητες. Στις περισσότερες βρίσκεται 5%-10%. Ειδικότερα, τα 15 από τα συνολικά 27 κράτη-μέλη της ΕΕ, κυρίως σε χώρες της Νότιας Ευρώπης και των Βαλκανίων κυμαίνεται γύρω στο 5%. Από την άλλη πλευρά, η πρακτική αυτή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, όπως τη Δανία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία ήδη από το 2009. Η τάση αυτή συνεχίζεται και την επόμενη δεκαετία και το 2019 η τηλεργασία έχει προσεγγίσει και ξεπεράσει το 25% της συνολικής εγχώριας εργασίας. Είναι φανερό ότι στη διάρκεια της δεκαετίας, η Πορτογαλία, η Εσθονία και η Ιρλανδία σημείωσαν εμφανώς μεγάλη αύξηση του ποσοστού των τηλεργαζομένων τους.

Επιπλέον, το 2019 αυξήθηκε στις περισσότερες χώρες η περιστασιακή τηλεργασία σε σχέση με το 2009, ενώ στις Βόρειες Χώρες παρατηρείται αύξηση της τακτικής τηλεργασίας με ποσοστό που ξεπερνά το 20%.

Οι διακρατικές διαφορές στην έκταση της τηλεργασίας πριν την περίοδο της πανδημίας, προφανώς οφείλονται σε διαφορές στις βιομηχανικές δομές κάθε χώρας αλλά και στους τομείς απασχόλησης. Έτσι, οι βόρειες χώρες της Ευρώπης ειδικεύονται σε μεγαλύτερο βαθμό σε επαγγέλματα που αφορούν τις ΤΠΕ και τις υπηρεσίες, ενώ οι υπόλοιπες χώρες με τα χαμηλά ποσοστά τηλεργασίας μέχρι και το 2019, ειδικεύονται περισσότερο σε χειρωνακτικές εργασίες ή άλλες υπηρεσίες όπου η ανάγκη της φυσικής παρουσίας τους στον χώρο εργασίας είναι απαραίτητη (Bisselo et al, 2020,σ.14).

Η επέλαση της πανδημίας επιτάχυνε σημαντικά τις εξελίξεις στην επέκταση της τηλεργασίας. Μετά το ξέσπασμα της πανδημίας οι αλλαγές ήταν γρήγορες, απότομες και μαζικές.

Από τις αρχές του 2020, όταν ξέσπασε η πανδημία Covid-19 έπρεπε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την μείωση της διασποράς του ιού. Ένα από αυτά τα μέτρα, ήταν και η διάδοση της τηλεργασίας σε όλες τις χώρες και στο μεγαλύτερο ποσοστό των εργασιών, με στόχο την αποφυγή του συνωστισμού εργαζομένων σε κλειστούς χώρους και η χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς. Έτσι η ανάγκη για τηλεργασία έγινε επιτακτική, ενώ στην πραγματικότητα ούτε οι εργοδότες ούτε οι εργαζόμενοι, ούτε οι αυτοαπασχολούμενοι ήξεραν πως μπορούν να λειτουργήσουν και να δουλέψουν με αυτό τον τρόπο και να είναι και παραγωγικοί ταυτόχρονα. Οι κυβερνήσεις εξέδωσαν αμέσως πολιτικές και πρακτικές για την καλύτερη αντιμετώπιση της κατάστασης. Η τηλεργασία από το σπίτι έγινε μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα η καθημερινότητα πολλών εργαζομένων ενώ αυξάνονταν ταυτόχρονα οι κοινωνικές αποστάσεις. Πολλές εταιρίες δημιούργησαν ψηφιακές πλατφόρμες με στόχο να προσφέρουν τις κατάλληλες υπηρεσίες στους εργαζομένους και να συνεχιστεί η εργασία και η παραγωγικότητα μέσω ενός υπολογιστή (OECD, 2020).

Για την περίοδο μετά την πανδημία, μεγάλες εταιρίες παγκοσμίου φήμης και ισχύος θεωρούν πως είτε θα συνεχίσουν με την μέθοδο τηλεργασίας οι εργαζόμενοί τους

είτε θα γυρίσουν στον παραδοσιακό τρόπο φυσικής εργασίας. Ειδικότερα, η εταιρία της Google επενδύει ήδη σε νέες υποδομές, γνωστοποιώντας πως μετά την πανδημία θα συνεχίσει να δουλεύει με τον παραδοσιακό τρόπο εργασίας και οι εργαζόμενοι θα γυρίσουν στα γραφεία τους. Αντίστοιχα, εκπρόσωπος της εταιρίας Apple, ανακοίνωσε πως ήδη κάποιοι εργαζόμενοι έχουν επιστρέψει στα κεντρικά γραφεία της εταιρίας. Άρα και αυτή η παγκοσμίου φήμης εταιρία, θα βασιστεί στην φυσική παρουσία προσώπων στην εργασία, μόλις λάβει τέλος η πανδημία. Αντίθετα, εκπρόσωποι του Twitter και του Facebook έχουν ήδη ανακοινώσει την αισιόδοξη πλευρά τους για τηλεργασία ακόμα και μετά το πέρας της πανδημίας Covid-19 με πολιτικές επέκτασης αυτού του νέου τρόπου εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, ο ίδιος ο ιδρυτής του Facebook, ο Mark Zuckerberg, ανακοίνωσε πως περίπου 24.000 εργαζόμενοι της εταιρίας του, δηλαδή το 50% του συνολικού εργατικού δυναμικού, θα δουλεύει με τηλεργασία τα επόμενα 5-10 χρόνια. Στο μεταξύ, εκπρόσωπος του Twitter, τόνισε στις 12 Μαΐου του 2020, πως αν οι εργαζόμενοι ευνοούνται και προτιμούν περισσότερο την τηλεργασία και είναι ευχαριστημένοι από αυτήν, τότε θα συνεχίσουν να την κάνουν για πάντα. Στην Αμερική, πρόκειται να εργάζονται εκατοντάδες χιλιάδες άτομα εξ' αποστάσεως λόγω της φύσης της εργασίας τους σε περιοχές εκτός των αστικών κέντρων (Bach,2020).

2.2 Αξιολόγηση της τηλεργασίας από τους εργαζομένους/ες και τις εταιρίες

Μελετώντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της τηλεργασίας, παρατηρείται πως τα πλεονεκτήματα τόσο για τους εργαζομένους όσο και για τις επιχειρήσεις είναι πολύ περισσότερα από ότι τα μειονεκτήματα. Κάποια από τα τελευταία μάλιστα αν και υφίστανται έχουν αρχίσει πια να αμφισβητούνται και να μην έχουν τόσο ισχύ.

Πιο συγκεκριμένα ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα για τους εργαζομένους είναι πως μπορούν να διαχειριστούν καλύτερα τα, ευέλικτα πια, ωράριά τους. Έχουν δηλαδή τη δυνατότητα να καθορίσουν αυτοί/ες τις ώρες που είναι

διαθέσιμοι και να εργάζονται τότε. Άρα, πρόκειται για ευέλικτο ωράριο και δυνατότητα ρύθμισης αυτού, σε περίπτωση ανάγκης.

Επίσης, ένα ακόμη βασικό πλεονέκτημα είναι πως έχουν την δυνατότητα επιλογής του τόπου εργασίας τους. Αυτός μπορεί να είναι είτε το σπίτι, είτε κάποιο τηλεκέντρο είτε κάποιος χώρος στον οποίο παρέχονται τα κατάλληλα μέσα για εργασία, όπως είναι τα co-workig spaces, τα co-living spaces κα τα work collectives.

Επιπρόσθετα, με την εξ-αποστάσεως εργασία, είναι ευκολότερη η εύρεση εργασίας. Αυτό συμβαίνει, διότι με την φυσική εργασία είναι απαραίτητα στην πρόσληψη εργασίας, τα κατάλληλα διαπιστευτήρια και πολλές άδειες λόγω γραφειοκρατίας.

Ακόμη, στο οικονομικό κομμάτι, συμφέρει πάρα πολύ και τους εργαζομένους αλλά και τις επιχειρήσεις. Οι εργαζόμενοι, εγκαθίστανται κυρίως σε περιοχές μακριά από τα αστικά κέντρα που θεωρούνται πιο δαπανηρά, με αποτέλεσμα να κάνουν εξοικονόμηση χρημάτων και να μην τα σπαταλούν άσκοπα.

Τέλος, για τους εργαζόμενους η τηλεργασία λειτουργεί θετικά και στο ψυχολογικό κομμάτι, αφού έρευνες που έχουν γίνει έχουν δείξει πως τα περισσότερα άτομα επιθυμούν να βρίσκονται κοντά στην οικογένειά τους και στους φίλους τους, παρά στα μεγάλα αστικά κέντρα αποκομμένοι από τα αγαπημένα τους πρόσωπα.

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις:

Έχουν τη δυνατότητα καλύτερης διαχείρισης του προσωπικού που προσλαμβάνουν καθώς και κατάλληλη πρόσληψη εξειδικευμένων εργαζομένων από όλες τις περιοχές και τις χώρες του κόσμου. Μπορούν να επιλέγουν προσεκτικά τους εργαζόμενους με βάση το ταλέντο, την παραγωγικότητά τους αλλά και την ειδικευση πάνω στον τομέα εργασίας κάθε επιχείρησης. Εφόσον κρίνονται κατάλληλοι και ιδανικοί για την εκάστοτε δουλειά, τότε προσλαμβάνονται και αποκτούν επιπλέον εμπειρία και στη συνέχεια πληρώνονται και αντίστοιχα με την παραγωγικότητά τους. Αυτό έχει ως συνέπεια την μείωση των απολύσεων, αφού το προσωπικό πριν προσληφθεί ελέγχεται και εξετάζεται για την ικανότητά του (Clancy,2020) .

Ακόμη, στο οικονομικό κομμάτι, συμφέρει πάρα πολύ και τους εργαζόμενους αλλά και τις επιχειρήσεις. Για τις επιχειρήσεις αυτό λειτουργεί θετικά, αφού δεν χρησιμοποιούνται οι φυσικές υποδομές, δηλαδή κτίρια και εξοπλισμός γραφείου, ούτε πληρώνουν λογαριασμούς υπηρεσιών κοινής ωφέλειας με αποτέλεσμα να κάνουν και οι ίδιοι εξοικονόμηση χρημάτων και να αυξάνονται τα έσοδά τους.

Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί από έρευνες πως η εξ-αποστάσεως εργασία είναι το ίδιο παραγωγική και σε πολλές περιπτώσεις ίσως και περισσότερο από την φυσική εργασία. Αυτό μπορεί να συμβαίνει λόγω του ότι όντας στον προσωπικό τους χώρο οι εργαζόμενοι, μπορεί να είναι πιο συγκεντρωμένοι και δημιουργικοί στη δουλειά τους (Gratton & Johns, 2013).

Πινάκας 2.1

Αύξηση της παραγωγικότητας σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις, που εκτελούνται με τηλεργασία.

Επιχείρηση	Χώρα	Κλάδος	Αύξηση παραγωγικότητας
Best Buy	ΗΠΑ	Εμπόριο ηλεκτρονικών ειδών	35%
British Telecom	Ην. Βασίλειο	Τηλεπικοινωνίες	20%
Dow Chemical	ΗΠΑ	Χημική Βιομηχανία	32,5%
IBM	ΗΠΑ	Πληροφορική	50%
Compaq	ΗΠΑ	Πληροφορική	10-45%
Ctrip	Κίνα	Ταξιδιωτικά πρακτορεία	20-30%

(Πηγή: ΣΕΒ,2019).

Όπως δείχνουν τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα, η εταιρία IBM με έδρα στις Η.Π.Α. που δραστηριοποιείται στον κλάδο της πληροφορικής παρουσιάζει αύξηση της παραγωγικότητας της τάξης του 50%, μέσω της τηλεργασίας. Παρόμοια αποτελέσματα ανέφερε η εταιρία British Telecom, η οποία σημείωσε αύξηση παραγωγικότητας έως και 20%. Ακόμη, η κινέζικη εταιρία Ctrip, η οποία ανήκει στον κλάδο των ταξιδιωτικών πρακτορείων σημείωσε 20-30% αύξηση της παραγωγικότητάς της. Η κατόπιν της εφαρμογής τηλεργασίας αύξηση της παραγωγικότητας που καταγράφηκε στις ως άνω εταιρίες συμβαίνει λόγω της αύξησης του «καθαρού» χρόνου εργασίας αφού δε δαπανάται χρόνος μετάβασης

από και προς τον εργασιακό χώρο καθώς και της μεγαλύτερης συγκέντρωσης που έχουν οι εργαζόμενοι όταν εργάζονται από τον προσωπικό τους χώρο, χωρίς τυχόν παρεμβολές. Γενικότερα, ο κλάδος των ΤΠΕ είναι λογικό να εμφανίζουν μεγάλη αύξηση στην παραγωγικότητά τους μέσω της χρήσης τηλεργασίας, αφού πρόκειται καθαρά για εργασίες που ψηφιοποιούνται εύκολα και η καλύτερη επίδοση οφείλεται απόλυτα στην ειδίκευση που είναι εύλογο να έχουν οι εργαζόμενοι του εν λόγω τομέα. Συνεπώς, λόγω της φύσης του συγκεκριμένου κλάδου, τα οφέλη της τηλεργασίας μεγιστοποιούνται.

Το βασικό μειονέκτημα της τηλεργασίας προκύπτει από την ίδια τη φύση της. Πιο συγκεκριμένα, η απομάκρυνση των ατόμων από τους φυσικούς χώρους εργασίας, συνεπάγεται την απώλεια του ψυχικού δεσμού και της λειτουργικής σύνδεσης των εργαζομένων με την εταιρία τους.

Συνεπώς, οι εργαζόμενοι είναι πιθανό να αισθάνονται απομονωμένοι θεωρώντας πως η επαγγελματική τους πορεία δεν έχει την αίσθηση της κοινωνικότητας και συλλογικότητας, αλλά περισσότερο τη μορφή απρόσωπης εργασίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, αυτό το πρόβλημα έχει βρει μερική λύση με την είσοδο των co-working spaces, δηλαδή χώρους όπου εργαζόμενοι διαφορετικών εταιριών μοιράζονται έναν κοινό χώρο εργασίας (Gratton and Johns,2013).

Ένα σημαντικό μειονέκτημα που από έρευνες έχει βρεθεί ότι πια έχει αρχίσει να αμφισβητείται είναι το γεγονός πως υπάρχουν φόβοι για την τηλεργασία, ότι δεν βοηθά στην συνεργασία των εργαζομένων και δεν μεταλαμπαδεύονται οι γνώσεις στους καινούριους εργαζομένους. Ωστόσο, έπειτα από αρκετές μελέτες έχει διαπιστωθεί πως η ταχεία διάδοση του διαδικτύου και γενικότερα των ΤΠΕ, συντελούν στην ακόμα μεγαλύτερη διάδοση της τήλε - μόρφωσης. Πιο συγκεκριμένα, έχει βρεθεί πως με την βελτίωση των τεχνολογικών υποδομών η εξ' αποστάσεως συνεργασία αυξάνεται και γίνεται όλο και πιο διαδεδομένη (Clancy,2020) . Ένα πρόβλημα που δημιουργήθηκε, εν μέσω της πανδημίας Covid-19 ήταν πως οι γυναίκες-μητέρες εργάζονται από το σπίτι και ταυτόχρονα πρέπει και να αναλάβουν τη φροντίδα των παιδιών τους, αφού οι παιδικοί και

βρεφονηπιακοί σταθμοί παραμένουν κλειστοί λόγω της κατάστασης. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που αντιμετώπισαν πολλές εργαζόμενες μητέρες και δεν υπήρξε σε όλες τις χώρες επαρκής μέριμνα για αυτό (Madsen, 2021).

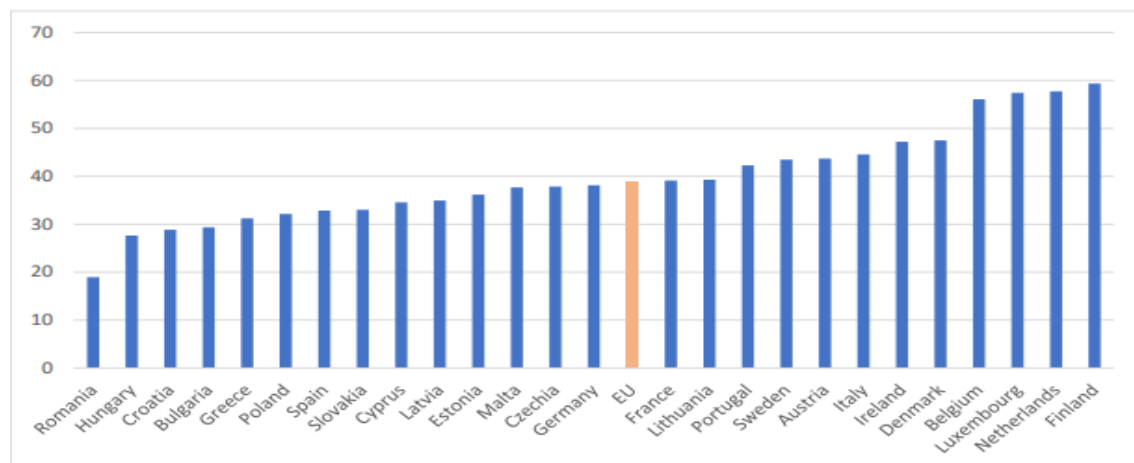
Τα μειονεκτήματα για την εξ' αποστάσεως εργασία είναι μειωμένα, καθώς είναι φανερό πως τα πλεονεκτήματα υπερτερούν σε σημασία και αριθμό.

Ποσοστό των συνολικών εργασιών σε κάθε χώρα, που εκτελείται με τηλεργασία (ΕΕ).

Στο παρακάτω διάγραμμα, απεικονίζονται οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλην της Σλοβενίας για την οποία δεν υπήρχαν δεδομένα, στις οποίες οι εργαζόμενοι δούλευαν μέσω τηλεργασίας από το σπίτι, κατά την διάρκεια της πανδημίας Covid-19, που ξέσπασε στις αρχές του έτους 2020.

Σχήμα 2.2

Τηλεργασία από το σπίτι την περίοδο Covid-19 σε επίπεδο χώρας για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Source: EF COVID survey. Note: no data for Slovenia.

(Πηγή: Bisselo et al, 2020, σ. 22).

Γενικότερα, κατά την διάρκεια της πανδημίας παρατηρήθηκε μεγάλη συρροή ανθρώπων να μετακινούνται σε απομακρυσμένες περιοχές, γεγονός που αποδεικνύει πως πολλοί άνθρωποι εργάζονται με τηλεργασία και προτίμησαν να

φύγουν από τα μεγάλα και δαπανηρά αστικά κέντρα και να εγκατασταθούν σε περιοχές υπαίθρου (Bach,2020). Τα δεδομένα, έχουν αποτυπωθεί με ποσοστά, για την κάθε χώρα ξεχωριστά. Παρατηρώντας το διάγραμμα, γίνεται φανερό από τα στοιχεία πως τα ποσοστά σε γενικές γραμμές είναι αυξημένα. Η Ελλάδα, ωστόσο βρίσκεται στην 5^η μικρότερη θέση, με χειρότερη δηλαδή επίδοση και ποσοστό που αγγίζει μόλις το 30%. Ο μέσος όρος των χωρών της ΕΕ βρίσκεται σχεδόν στο 38%. Ωστόσο υπάρχουν και χώρες με πολύ μεγαλύτερα ποσοστά χρήσης τηλεργασίας αλλά και χώρες με αρκετά μικρότερα ποσοστά. Επίσης, κοιτάζοντας στην αριστερή μεριά του διαγράμματος, φαίνεται πως μόνο 4 χώρες κατέχουν ποσοστό μικρότερο του 30%. Αντίθετα, στην δεξιά μεριά του διαγράμματος σχεδόν όλες οι χώρες έχουν ποσοστό πάνω από 40% με το μεγαλύτερο να το καταλαμβάνει η Φινλανδία, αγγίζοντας σχεδόν το 50% της τηλεργασίας σε επίπεδο χώρας. Τα ποσοστά αυτά είναι αρκετά σημαντικά και μεγάλα, από την στιγμή που όλα έγιναν με ταχείς ρυθμούς και καμία χώρα δεν ήταν προετοιμασμένη για αυτό που θα συνέβαινε. Ωστόσο, σημειώνεται πως για τις χώρες με τα μεγαλύτερα ποσοστά, πέραν του ότι είναι περισσότερο ανεπτυγμένες οικονομικά και τεχνολογικά, η τηλεργασία σε αυτές τις χώρες προϋπήρχε ως φαινόμενο και πριν την έξαρση της πανδημίας, με αποτέλεσμα μετά από αυτήν, όπου η εξ- αποστάσεως εργασία έγινε αναγκαστική στις περισσότερες επιχειρήσεις και υπηρεσίες, να αυξηθούν τα ποσοστά της κατά κόρον και να φτάσει έως και το 50% (Bisello et al., 2020, σ.21).

2.3 Η διαχρονική εξέλιξη της τηλεργασίας

Η αποδέσμευση της εργασίας από συγκεκριμένο χώρο ξεκίνησε αρκετά χρόνια πριν, ιδιαίτερα όταν άρχισαν να αναπτύσσονται ραγδαία οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Οι ειδικοί το 2013, είχαν προβλέψει πως τα άτομα που δουλεύουν με τηλεργασία θα αυξηθούν και θα φτάσουν το 1,3 δισεκατομμύριο μέσα σε λίγα χρόνια (Graton and Johns, 2013).

Στις αρχές της δεκαετίας 1980 οι πρώτοι εργαζόμενοι που ξεκίνησαν να δουλεύουν με τηλεργασία ήταν ουσιαστικά άτομα τα οποία δούλευαν στο σπίτι είτε σε τηλεκέντρα είτε σε telecottages.

Οι Gratton & Johns αναφέρουν ότι η εξέλιξη της τηλεργασίας και διακρίνεται σε τρία διαδοχικά “κύματα” (Gratton and Johns, 2013).

Συγκεκριμένα, αναφέρουν, πως το πρώτο κύμα που το ονόμασαν **«εικονικοί ελεύθεροι επαγγελματίες»** πρωτοεμφανίστηκε την δεκαετία του '80, όπου ουσιαστικά δόθηκε η ευκαιρία σε άτομα που πριν βρίσκονταν σε κάποια εταιρία ή οργανισμό και δούλευαν ως υπάλληλοι, να εργάζονται για προσωπικό τους όφελος και να μην εξαρτώνται από κάποιον εργοδότη εργαζόμενο. Επίσης, αυτή η διαδικασία, έδωσε την ευκαιρία σε άτομα που βρίσκονταν στο περιθώριο όσον αφορά την αγορά εργασίας, όπως είναι οι γονείς που ασχολούνται με οικιακά και φροντίζουν τα παιδιά με αποτέλεσμα να μη δουλεύουν να τηλεργαστούν. Δυστυχώς ακόμη ηλικιακές ομάδες που επωφελήθηκαν ήταν οι συνταξιούχοι και οι φοιτητές. Όλοι αυτοί, έχουν πια τη δυνατότητα να βρουν μια θέση στον χώρο της εικονικής εργασίας και να ασχοληθούν με οτιδήποτε τους ενδιαφέρει και τους ολοκληρώνει. Για μεγάλο ποσοστό εργαζομένων, η επιλογή να προσληφθεί σε μια δουλειά ήταν σχεδόν ακατόρθωτο και με το πρώτο κύμα τηλεργασίας, αυτό έγινε πραγματικότητα. Συνεπώς, δεν ήταν πια αναγκαίο να βρίσκονται συγκεκριμένες ώρες και ημέρες σε ένα γραφείο, αφού πια τα γραφεία τους ήταν τα ίδια τους τα σπίτια. Τα ωράρια έγιναν πιο ευέλικτα, δεν σπαταλούνταν χρόνος στην μετακίνηση και το πιο σημαντικό, είχαν την άνεση του σπιτιού τους. Η εργασία πολλές φορές ήταν πιο παραγωγική και μπορούσε να γίνει οποιαδήποτε ώρα της ημέρας. Μεγάλο ποσοστό ατόμων, βρήκαν δουλειά και απέκτησαν πολύτιμη γνώση και εμπειρία ενώ σε άλλη περίπτωση θα δυσκολεύονταν σε μεγάλο βαθμό να καταφέρουν να βρουν κάτι να ασχοληθούν το οποίο θα τους προσφέρει και ένα εισόδημα για να βγάλουν τα προς το ζην. Ευχαριστημένοι από αυτό το νέο κύμα βρέθηκαν και οι εργοδότες και οι διευθυντές οργανισμών και εταιριών, αφού θα χρειαζόνταν λιγότερο τεχνολογικό εξοπλισμό και μείωση των φυσικών τους υποδομών, αφού οι εργαζόμενοί τους κάνουν πια τη δουλειά από το σπίτι τους και χρησιμοποιούν τον προσωπικό τους υπολογιστή. Ακόμη, είχαν την ικανότητα να προσλαμβάνουν άτομα

τα οποία είχαν ταλέντο και δεξιότητες σε ένα συγκεκριμένο τομέα που ασχολούνταν η εταιρία ανεξάρτητα από τον τόπο κατοικίας τους. Έτσι είχαν λιγότερα άτομα στο προσωπικό τους, τα οποία όμως ήταν εξειδικευμένα και είχαν ταλέντο και κλίση σε αυτό που είχαν διοριστεί να κάνουν. Συνεπώς, αυτό σημαίνει ποιοτικό προσωπικό, λίγα άτομα, ικανά και παραγωγικά και έτσι λιγότερες απολύσεις και περισσότερα κέρδη στην εταιρία.

Στο πρώτο αυτό κύμα, οι Gratton και Johns αναφέρουν και τη δημιουργία της παγκοσμίου πια φήμης ιστοσελίδα αγοράς και πώλησης ποικίλλων προϊόντων «E-bay». Πρόκειται για μια καινοτόμα υποδομή αγοράς όπου οι διαδικτυακές πληρωμές είναι εγγυημένα ασφαλείς και μπορεί ο καθένας ξεχωριστά να έχει πρόσβαση και να αγοράσει ή να πουλήσει προϊόντα. Μόνο οι εταιρίες, Elance και oDesk έχουν προσελκύσει δύο εκατομμύρια εγγεγραμμένους χρήστες και έχουν συνδέσει τους εργαζόμενους με έργα που αγγίζουν τα δισεκατομμύρια δολάρια σε λογαριασμούς από τότε που ξεκίνησαν, το 1999 και το 2003, αντίστοιχα (Gratton and Johns, 2013).

Την περίοδο αυτή ήταν πολύ διαδεδομένη η εργασία σε τηλεκέντρα. Είναι τα τηλεπικοινωνιακά κέντρα που δημιουργήθηκαν από το 1973 και συνήθως βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές ή σε επαρχίες. Προσφέρονται σε αυτά διάφορες υπηρεσίες τεχνολογίας, με πλήρη εξοπλισμό τεχνολογικών μέσων όπως είναι εκτυπωτές, fax, δωρεάν internet, εξοπλισμός για σκανάρισμα και πολλές άλλες λειτουργίες. Επίσης, παρέχονται επιτραπέζιοι υπολογιστές όπου μπορούν οι άνθρωποι να εργάζονται από εκεί σε περίπτωση που δεν έχουν κατάλληλο προσωπικό εξοπλισμό ή πολλές φορές να εκπαιδεύονται σε διάφορες υπηρεσίες που μπορούν να γίνουν μέσω τηλεργασίας από άλλα άτομα. Υπάρχουν σε αυτά, χώροι εργασίας αλλά και εκπαίδευσης των εργαζομένων. Εκπαίδευση ωστόσο, παρέχεται σε μεγαλύτερο ποσοστό στα telecottages τα οποία είναι κενοί χώροι στους οποίους παρέχεται ο κατάλληλος εξοπλισμός αλλά προσελκύουν κυρίως τοπικό πληθυσμό, όπου μπορεί να μαθαίνει καθένας από άλλα άτομα, τα οποία είναι ήδη εκπαιδευμένα, κάποιες από αυτές τις υπηρεσίες που προαναφέρθηκαν και να εργάζεται για αυτές. Με αυτόν τον τρόπο, πολλά άτομα κατάφεραν να βρουν μια θέση στο χώρο της εργασίας και να λαμβάνουν το αντίστοιχο εισόδημα.

Κάποιες από τις υπηρεσίες που μπορούν να καλύψουν είναι η υποστήριξη προγραμματισμού υπολογιστών / λογισμικού, οι τηλεδιασκέψεις, λειτουργούν και ως τηλεφωνικά κέντρα, ως υπηρεσίες πληροφόρησης ή και τουριστικά πρακτορεία, μπορούν να πραγματοποιηθούν σε αυτά υπηρεσίες γραφείου όπως για παράδειγμα η γραμματεία και η τηλεφωνική υποστήριξη. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα τηλεκέντρα για εξυπηρέτηση σε υπηρεσίες μετάφρασης, για επεξεργασία κειμένων καθώς και για την δημιουργία ιστοσελίδων. Ουσιαστικά, εξυπηρετεί και αποτελεί μέσο για την εφαρμογή της τηλεργασίας (Bertin, 2001).

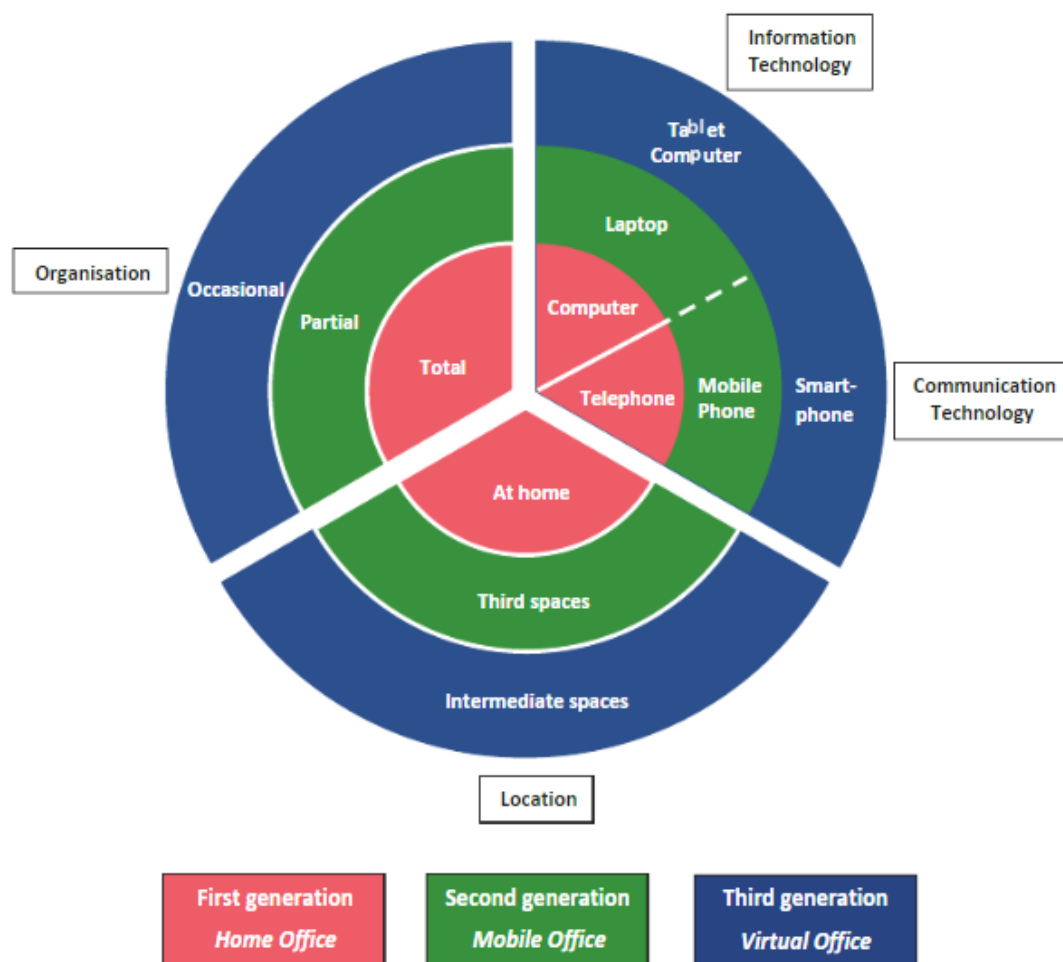
Το δεύτερο κύμα, το ονόμασαν «**εικονικοί εταιρικοί συνάδελφοι**». Το πρώτο κύμα, παρόλο που έφερε αλλαγές στην αγορά εργασίας, δημιούργησε και αρκετούς περιορισμούς. Οι τηλεργαζόμενοι, είχαν αναγκαστεί να μην έρχονται καθόλου σε επαφή με τους συναδέλφους τους, ένιωθαν απομονωμένοι στους προσωπικούς χώρους εργασίας τους με καμία αίσθηση κοινωνικότητας, συλλογικότητας και αλληλεγγύης. Οι εταιρίες, αντίστοιχα, άλλαξαν πολιτική και ζητούσαν από τους τηλεργαζόμενους να δουλεύουν περισσότερες ώρες για να αυξήσουν τα κέρδη τους (Gratton and Johns, 2013). Με αυτόν τον τρόπο, το δεύτερο κύμα έκανε την εμφάνισή του και έδωσε τη δυνατότητα και ελευθερία να εργάζεται ο καθένας όπου θέλει, με όποιους θέλει. Η απομακρυσμένη εργασία είναι πλέον γεγονός και όπως ειπώθηκε από τους μελετητές Kurland and Bailey το 1999, η εργασία μπορεί να εκτελεστεί «εδώ, εκεί, οπουδήποτε και οποτεδήποτε» (Gschwind and Messenger, 2016). Η εικονική εργασία, πια, εξυπηρετεί και τα συμφέροντα των εργοδοτών αλλά και των εργαζομένων. Από την στιγμή που η επικοινωνία των γραφείων πρόσωπο με πρόσωπο, έχει αντικατασταθεί από τηλέφωνα ή ηχητικά μηνύματα και στη συνομιλία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, έχει πλέον πολύ λίγη σημασία το μέρος το οποίο βρίσκεται ο κάθε εργαζόμενος, αρκεί να του παρέχεται ο κατάλληλος εξοπλισμός. Οι εικονικοί ελεύθεροι επαγγελματίες ή freelancers και η υψηλή εξειδίκευση των ατόμων σε έναν τομέα, αυξήθηκαν εκθετικά με τα νέα αυτά δεδομένα. Οι εταιρίες και οι οργανισμοί που βασίζονται στις φυσικές υποδομές, στα γραφεία και στην φυσική παρουσία του προσωπικού, έχουν αρχίσει να αντικαθίστανται από εξυπνότερα τεχνολογικά μέσα (Gratton and Johns, 2013). Αυτό

που έλειπε από αυτό το δεύτερο κύμα και ήταν το «εργαλείο» για να αναπτυχθεί το τρίτο κύμα ήταν η καλύτερη και γρηγορότερη πρόσβαση στο Διαδίκτυο και στον Παγκόσμιο Ιστό (Gschwind and Messenger, 2016).

Τότε, το τρίτο κύμα κάνει την εμφάνισή του, το οποίο ονομάζεται **«εικονικοί συνεργάτες»**. Ουσιαστικά, μετά το δεύτερο κύμα που επηρέασε με το δυναμισμό του και τις δύο πλευρές της εργασίας, δηλαδή και τους εργαζομένους και τους εργοδότες, άρχισαν να γίνονται αντιληπτές κάποιες αδυναμίες που είχε. Η τεράστια εικονικοποίηση, αν και επέφερε πολλά θετικά αποτελέσματα είχε και έναν αρνητικό αντίκτυπο (Gratton and Johns, 2013). Η συλλογικότητα, η ομαδική εργασία, η μεταλαμπάδευση γνώσεων, οι συζητήσεις και οι προβληματισμοί με άλλους συναδέλφους είχαν πια εξαλειφθεί. Επίκεντρο της νέας τεχνολογίας του τρίτου κύματος είναι να δώσει στους εργαζόμενους την αίσθηση ότι βρίσκονται σε ένα περιβάλλον συνεργασίας. Ένα τέτοιο περιβάλλον, δημιουργήθηκε με την εισαγωγή στον χώρο εργασίας τα co-working spaces ή Χώροι Κοινόχρηστης Εργασίας όπως έχει επικρατήσει να ονομάζονται στα ελληνικά, τα οποία είναι χώροι ειδικά σχεδιασμένοι για να εργάζονται μαζί άτομα από διαφορετικές ή από την ίδια εταιρία που γενικότερα εργάζονται μόνοι και να βρίσκονται έτσι σε κοινό χώρο. Είναι ανοιχτοί, απλοί χώροι που συνήθως περιλαμβάνουν και τεχνολογικό εξοπλισμό. Μπορεί να είναι και υπάρχουσες εγκαταστάσεις που ανακατασκευάστηκαν (Gschwind and Messenger, 2016). Σύμφωνα με μια παγκόσμια έρευνα που διεξήχθη σε άτομα που χρησιμοποιούν τους χώρους αυτούς, οι τρεις πιο σημαντικές πτυχές τους είναι η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους, τα ευέλικτα ωράρια εργασίας και ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει τις τυχαίες ανακαλύψεις (Gratton and Johns, 2013).

Σχήμα 2.3

Εννοιολογικό πλαίσιο της εξέλιξης της τηλεργασίας.

(Πηγή: Gschwind and Messenger, 2016).

Στο σχήμα 2.3 απεικονίζεται ένα εννοιολογικό πλαίσιο που αφορά στην κατανόηση της εξέλιξης της τηλεργασίας. Η πρώτη γενιά που βρίσκεται στο κέντρο του κύκλου με ροζ χρώμα έχει ως κύρια θέματα την τεχνολογία, την τοποθεσία και την οργάνωση με την ταυτόχρονη χρήση σταθερών τηλεφώνων και σταθερών υπολογιστών στο σπίτι. Στον αμέσως επόμενο κύκλο που σκιαγραφείται με πράσινο χρώμα, αφορά το δεύτερο κύμα τηλεργασίας όπου περιλαμβάνει κινητά τηλέφωνα, φορητούς υπολογιστές, «μερική» εργασία αλλά και «τρίτους χώρους». Η «μερική» εργασία αναφέρεται στην παραδοσιακή εργασία και με φυσική παρουσία στον χώρο εργασίας που μπορεί να διακόπτεται και να συνεχίζεται με τηλεργασία από

τον προσωπικό φορητό υπολογιστή του εργαζόμενου/ης. Επίσης, η λέξη αυτή χρησιμοποιείται λόγω της τηλεργασίας που μπορεί να γίνει οποιαδήποτε ώρα και ημέρα της εβδομάδας ακόμα και τα Σαββατοκύριακα. Έτσι ουσιαστικά χωρίζεται στον παραδοσιακό τρόπο εργασίας αλλά και στην τηλεργασία για αυτό χρησιμοποιείται και ο όρος «μερική». Όσον αφορά τους «τρίτους χώρους» σε αυτούς ουσιαστικά περιλαμβάνονται οι τοποθεσίες όπως καφετέριες, αεροδρόμια, σιδηροδρομικοί σταθμοί όπου ήταν μέρη που η δεύτερη γενιά χρησιμοποιούσε τακτικά στην τηλεργασία εφόσον προσφερόταν η πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Έτσι, σε αυτούς τους χώρους εξαιρούνται τα σπίτια και οι εγκαταστάσεις των εταιριών-οργανισμών, οι υποδομές δηλαδή των χώρων εργασίας. Στον τρίτο και τελευταίο μπλε κύκλο που αναφέρεται στην τρίτη γενιά της τηλεργασίας, υπάρχουν τα tablets, smart phones, υπολογιστές, «ενδιάμεσοι χώροι» όπου πρόκειται για χώρους οπουδήποτε, στους οποίους υπάρχει η κάλυψη από ΤΠΕ. Γίνεται επίσης αναφορά στην περιστασιακή τηλεργασία, όπου μπορεί να λάβει χώρα σε τέτοιους χώρους, ενδιάμεσους και πρόκειται για εργασίες όπως τηλεφωνική υποστήριξη ή μηνύματα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Gschwind and Messenger, 2016).

2.4. Εργασίες που μπορούν να ολοκληρωθούν στο πλαίσιο της τηλεργασίας

Σύμφωνα με την έρευνα που έγινε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης από τους Fernández-Macías and Bisello (2020), η τηλεργασία διαφοροποιείται ανάμεσα σε τρεις κατηγορίες εργασιών, με δεδομένη την υπάρχουσα κατάσταση της τεχνολογίας.

- Η πρώτη κατηγορία είναι οι φυσικές εργασίες οι οποίες γενικά δεν μπορούν να παρέχονται από απόσταση, σύμφωνα με τις ήδη υπάρχουσες τεχνολογίες, διότι είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία των προσώπων σε ένα συγκεκριμένο χώρο και έτσι αποτελούν τροχοπέδη για την εξάπλωση της τηλεργασίας σε όλους τους τομείς επαγγελματών.
- Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει εργασίες που είναι εφικτό να εκτελεστούν και με τους δύο τρόπους και ως φυσική παρουσία στον χώρο

εργασίας αλλά και μέσω ενός υπολογιστή με τηλεργασία. Στην τελευταία όμως περίπτωση υπάρχει μεγάλη απώλεια ποιότητας στην εργασία.

- Η τρίτη κατηγορία είναι εργασίες επεξεργασίας πληροφοριών, οι οποίες σε γενικές γραμμές μπορούν να παρέχονται εξ αποστάσεως με σχεδόν μηδαμινή απώλεια ποιότητας της εργασίας και του αποτελέσματος και είναι αναγνωρίσιμες από την χρήση υπολογιστή.

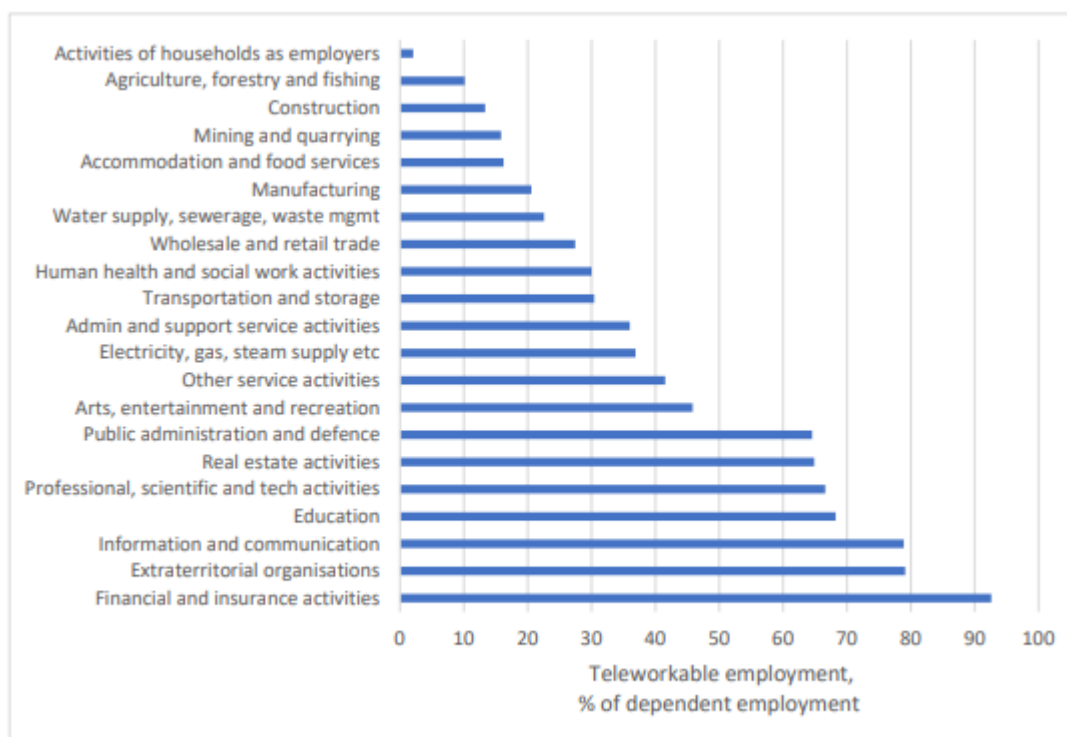
Οι εργαζόμενοι είτε ειδικευμένοι είτε ανειδίκευτοι που ασχολούνται με χειρωνακτικές εργασίες, δεν έχουν την δυνατότητα να αξιοποιήσουν την τηλεργασία, διότι η φυσική τους παρουσία είναι απαραίτητη στον χώρο εργασίας τους. Ουσιαστικά αυτού του είδους η εργασία περιλαμβάνει κάτι που κατασκευάζεται ή που χρειάζεται να συντηρείται συχνά.

Στον αντίποδα βρίσκεται η εργασία σε χώρους γραφείων, όπου πλέον με την πανδημία οι εργαζόμενοι είναι εφικτό και παραγωγικό να δουλεύουν με τηλεργασία μέσω του προσωπικού τους υπολογιστή. Η διαφορά ανάμεσα σε αυτούς τους δυο τύπους εργασίας είναι ότι στην πρώτη περίπτωση, ο εργαζόμενος εν μέσω πανδημίας είναι πολύ πιθανό να χάσει τη δουλειά του, ενώ στη δεύτερη περίπτωση η τηλεργασία έχει δώσει τη λύση και οι εργαζόμενοι συνεχίζουν την δουλειά τους κανονικά από το σπίτι.

Στο παρακάτω διάγραμμα, απεικονίζεται η ύπαρξη της τηλεργασίας σε κλάδους οικονομικής δραστηριότητας σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Bisello et al., 2020).

Σχήμα 2.4

Η τηλεργασία ανά τομέα παραγωγής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020.

(Πηγή: Bisselo et al, 2020, σ. 47)

Όπως γίνεται αντιληπτό και από το παραπάνω διάγραμμα διαφορετικές εργασίες έχουν τη δυνατότητα να εκτελεστούν σε συνθήκη τηλεργασίας σε διαφορετικό βαθμό. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, οι υπηρεσίες ΤΠΕ καθώς και οι επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, η εκπαίδευση και η δημόσια διοίκηση καταλαμβάνουν μεγάλο ποσοστό τηλεργασίας άνω του 60%. Οι υπηρεσίες ΤΠΕ φτάνουν το 79%, ενώ οι χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες ξεπερνούν το 90%. Οι τομείς των υπηρεσιών όπου καταλαμβάνουν χαμηλότερα ποσοστά τηλε-απασχόλησης, είναι οι τομείς της υγείας, του εμπορίου λιανικής, οι υπηρεσίες διαμονής και φαγητού, αποθήκευση και μετακίνηση, οι τέχνες, η ψυχαγωγία. Όλα αυτά καταλαμβάνουν ένα ποσοστό τηλε-απασχόλησης της τάξεως κάτω των 40% που φτάνει μέχρι και το 16%. Οι τομείς της υγείας, της κοινωνικής εργασίας, της μετακίνησης και αποθήκευσης βρίσκονται στο 30%, κάτι απόλυτα λογικό εφόσον στους τύπους αυτών των

εργασιών είναι σχεδόν πάντα απαραίτητη η φυσική παρουσία των εργαζομένων στους εκάστοτε χώρους εργασίας. Στον πρωτογενή τομέα, δηλαδή στην μεταποιητική δραστηριότητα, στην γεωργία, στην αλιεία, στην εξόρυξη ορυκτών πόρων, στις οικοδομικές εργασίες και στις οικιακές δουλειές, η τηλε-απασχόληση εμφανίζεται σχεδόν μηδαμινή αφού το σημαντικό χαρακτηριστικό αυτών, είναι πως πρόκειται για χειρωνακτικές εργασίες. Τα χαμηλά αυτά ποσοστά κυμαίνονται σε κλίμακα μεταξύ 10-20% (Bisello et al., 2020,σ. 47).

2.4.1 Οικονομία της πλατφόρμας (Gig economy)

Η νέα μορφή εργασίας που είναι γνωστή με την ονομασία **«gig economy»** ή στα ελληνικά **«οικονομία της πλατφόρμας»**, είναι ουσιαστικά μια μορφή εργασίας που γίνεται μέσω ψηφιακών πλατφορμών, ενώ πρόκειται για προσωρινή εργασία. Είναι μια από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες μορφές εργασίας στον κόσμο και ιδιαίτερα αυτή την περίοδο της πανδημίας όπου η τηλεργασία έχει κατακτήσει μεγάλα ποσοστά παγκοσμίως και φαίνεται πως πρόκειται για λογικό επακόλουθο. Στη σημερινή εποχή, εκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο εργάζονται ανεξάρτητα και δεν επιλέγουν τον παραδοσιακό χώρο εργασίας, δηλαδή να είναι μισθωτοί ή υπάλληλοι σε διάφορες εταιρίες καθώς προτιμούν την αυτοαπασχόληση, η οποία έχει καταλάβει πλέον τεράστια ποσοστά προτίμησης ιδιαίτερα από τους νέους. Ωστόσο, πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο δεν έχει μετρηθεί και αναλυθεί κατάλληλα και ορθά σύμφωνα με τις παγκόσμιες στατιστικές υπηρεσίες, με αποτέλεσμα αυτό να αποτελεί τροχοπέδη για μια «καθαρή» και σαφή εικόνα της συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας στην αγορά εργασίας. Η ανεξάρτητη εργασία, όπως φαίνεται εξελίσσεται με ραγδαίους ρυθμούς καθώς οι ψηφιακές πλατφόρμες δημιουργούν μεγάλης κλίμακας, αποτελεσματικές αγορές που διευκολύνουν τις άμεσες και ακόμη και σε πραγματικό χρόνο συνδέσεις, μεταξύ των πελατών που χρειάζονται μια υπηρεσία και των εργαζομένων που είναι πρόθυμοι να παρέχουν αυτήν την υπηρεσία. Με αυτό τον τρόπο, η αυξανόμενη επικράτηση της ανεξάρτητης εργασίας, είναι πολύ πιθανό να επιφέρει τεράστια οικονομικά οφέλη σε εργαζόμενους και εργοδότες, αφού παρατηρείται ταυτόχρονη αύξηση του

τηλε-δυναμικού, παρέχονται περισσότερες ευκαιρίες σε ανέργους που βρίσκονται πολύ καιρό σε κατάσταση ανεύρεσης εργασίας παρέχοντάς τους ένα ικανοποιητικό εισόδημα, ενώ παράλληλα παρατηρείται πως αυξάνεται η παραγωγικότητα αφού τα άτομα που προσλαμβάνονται σε τέτοιου είδους εργασίες είναι εξειδικευμένα στον εκάστοτε τομέα και είναι ικανοποιημένοι με αυτό που κάνουν. Αυτό είναι ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της παραγωγικότητας, το οποίο πρέπει να υπογραμμισθεί, αφού όταν οι εργαζόμενοι έχουν ταλέντο πάνω σε έναν τομέα, αγαπούν και νιώθουν ολοκληρωμένοι με την δουλειά τους κάνοντας αυτό που πάντα ήθελαν, η παραγωγικότητά τους αυξάνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό και το αποτέλεσμα είναι θετικό και για τον εργαζόμενο αλλά και για την επιχείρηση ή οργανισμό ή εταιρία τον/την οποίο/α εξυπηρετεί (Bughin et al, 2016).

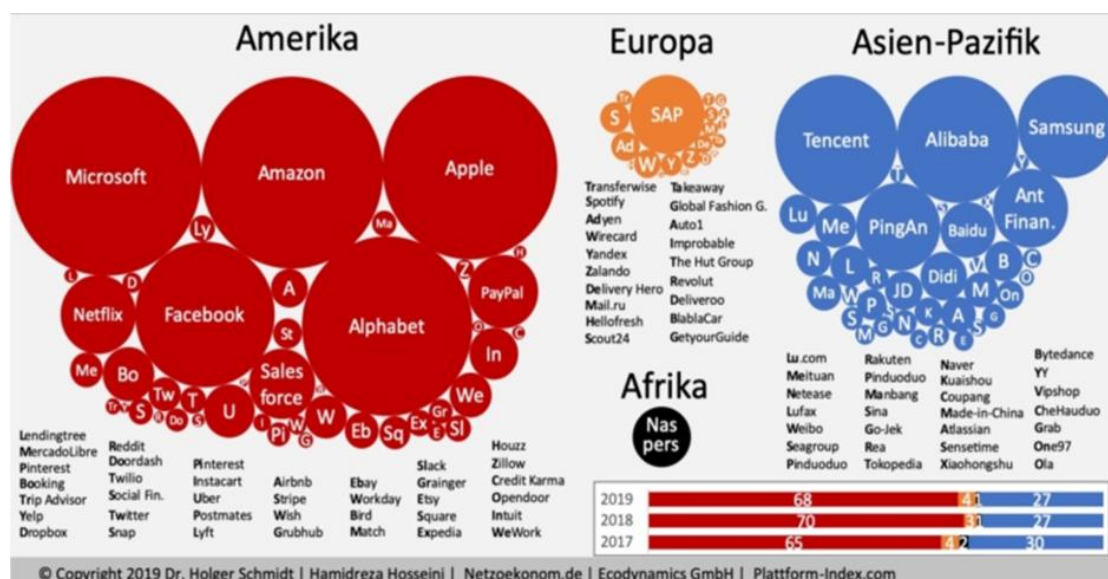
Το επίπεδο ανεργίας ανά πάσα στιγμή έχει άμεσο αντίκτυπο στη ζήτηση προσωρινής εργασίας. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα, όταν οι εταιρείες δεν μπορούν να αναλάβουν γρήγορα έναν μόνιμο εργαζόμενο για την ολοκλήρωση μιας εργασίας, τότε ενδέχεται να απασχολούν προσωρινά εργαζόμενους για να ολοκληρώσουν τη δουλειά αυτή βραχυπρόθεσμα. Παράλληλα, η προσωρινή στελέχωση είναι ένας τρόπος για τις εταιρείες να ανακαλύψουν άτομα με ταλέντο και εξειδίκευση και συνεπώς να προχωρήσουν σε μόνιμες προσλήψεις (Anima et al, 2020).

Σε παγκόσμιο επίπεδο, εκτιμάται ότι 70 εκατομμύρια εργαζόμενοι έχουν εγγραφεί σε διαδικτυακές πλατφόρμες, με στόχο να δουλέψουν προσωρινά σε κάποια εταιρία-οργανισμό, όπου και θα τους προσλάβουν βραχυπρόθεσμα. Ένας δείκτης που μετρά τη χρήση των διαδικτυακών πλατφορμών εργασίας υποδηλώνει πως η χρήση τους αυξάνεται με ετήσιο ρυθμό κατά 26%. Παρόλο που ο απόλυτος αριθμός αυτών των εργαζομένων, είναι σχετικά μικρός επιφέρει ανησυχία αυτού του είδους η εργασία στην χάραξη της πολιτικής, διότι δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμα ο θετικός και αρνητικός αντίκτυπος της εφαρμογής της και ποιος από τους δυο υπερτερεί. Ωστόσο, στην πολιτική ηγεσία των χωρών με χαμηλό και μεσαίο επίπεδο εισοδήματος έχει ληφθεί θετικά η καινοτομία αυτή που ονομάζεται «gig economy», αφού επιφέρει στο εσωτερικό της χώρας εκατομμύρια θέσεις εργασίας για όλες τις ηλικίες και ιδιαίτερα τους νέους (Graham et al, 2019).

Η γεωγραφία της ψηφιακής οικονομίας είναι ιδιαίτερα πολωμένη καθώς τα τρία πέμπτα της αξίας των 70 μεγαλύτερων παγκόσμιων ψηφιακών πλατφορμών εδρεύουν στις ΗΠΑ – με υψηλή συγκέντρωση στην Δυτική Ακτή (San Francisco Bay Area και Seattle). Παράλληλα, το μερίδιο του παγκόσμιου πλούτου που ανακατευθύνεται σε αυτές τις περιφέρειες-κέντρα ελέγχου της ψηφιακής οικονομίας διαρκώς αυξάνεται (Καλογερέσης, Σκορδίλη και Τσάμπρα, 2021).

Σχήμα 2.5

Η χωρική κατανομή των ψηφιακών πλατφορμών

(Πηγή: Καλογερέσης, Σκορδίλη και Τσάμπρα, 2021)

2.4.2 Ψηφιακοί νομάδες (Digital Nomads)

Από την δεκαετία του '80, άρχισε να αποκτά μεγάλη φήμη η αύξηση της διεθνούς κινητικότητας των εργαζομένων, οι οποίοι ταξίδευαν σε διάφορα μέρη του κόσμου με σκοπό την αλλαγή στον τρόπο ζωής τους, την εξερεύνηση νέων περιοχών στον πλανήτη, την αυτοεκπλήρωση. Αυτή η τάση που ήδη μετράει 40 χρόνια από τότε που πρωτοεμφανίστηκε, ονομάζεται «ψηφιακός νομαδισμός». Η ραγδαία εξέλιξη αυτού του φαινομένου, οφείλεται κυρίως στην παγκοσμιοποίηση που έκανε την εμφάνισή της και τα τελευταία χρόνια έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις. Επίσης, η κινητικότητα, η ευκολία μετακίνησης, η πρόοδος στα συστήματα μεταφορών, η

ελεύθερη είσοδος σε ξένες χώρες καθώς και η ταχύτατη ανάπτυξη στα συστήματα τεχνολογίας, η ευελιξία της επαγγελματικής ζωής και οι αμέτρητες ευκαιρίες που δίνονται, αποτέλεσαν κίνητρα για ένα αρκετά μεγάλο μέρος του πληθυσμού παγκοσμίως να ενστερνιστεί τις αξίες του φαινομένου αυτού και να αυξηθεί ο αριθμός των «ψηφιακών νομάδων».

Οι παγκόσμιες αυτές ροές και μετακινήσεις κατέχουν ένα πολύ λεπτό όριο ανάμεσα στην μετανάστευση και στον τουρισμό. Αυτό συμβαίνει, διότι τα άτομα αυτά θέλουν να εξερευνήσουν τον κόσμο, αφού τους δίνεται αυτή η ευκαιρία αλλά ταυτόχρονα εργάζονται και ξέρουν πως μέσα από αυτή τη διαδικασία θα τους παρέχεται και ένα καθαρό και σίγουρο εισόδημα. Ανά τα χρόνια ύπαρξης του φαινομένου του έχουν δοθεί από επιστήμονες, διάφοροι χαρακτηρισμοί όπως ότι πρόκειται για έναν τύπο ψυχαγωγικής δραστηριότητας, ως μια νέα οικονομική δραστηριότητα και ως πολιτιστικό φαινόμενο. Αναμφισβήτητα, πρόκειται για ένα πολύπλευρο φαινόμενο, που πιθανόν να βρίσκεται στην κρίση του καθενός για τον τρόπο και τους λόγους που θα το ακολουθήσει. Έχει παρατηρηθεί από ερευνητικές εργασίες και μελέτες σε διάφορα μέρη του κόσμου, πως η τάση αυτή αυξάνεται με σταθερό ρυθμό ετησίως και έχει καταφέρει να κερδίσει ακόμα περισσότερους υποστηρικτές (Hannonen, 2020, σ.336). Ο όρος αυτός έχει αρκετά χρόνια που έχει εμφανιστεί, ωστόσο μετά την πανδημία Covid-19, έχει γίνει ευρέως γνωστός. Ουσιαστικά, ως «ψηφιακοί νομάδες» χαρακτηρίζονται ομάδες ανθρώπων που δεν έχουν συγκεκριμένο τόπο, οι οποίοι πλέον μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας μπορούν να ταξιδέψουν σε όλο τον κόσμο και ταυτόχρονα να εργάζονται μέσω του φορητού τους υπολογιστή. Κάποιοι λόγοι, οι οποίοι οδήγησαν αυτόν τον όρο να αποκτήσει μεγάλη αναγνωσιμότητα και απήχηση, ήταν αρχικά το γεγονός πως πλέον στις περισσότερες επιχειρήσεις ή υπηρεσίες δεν είναι αναγκαία η εικονική παρουσία των τηλεεργαζομένων, δηλαδή δεν είναι απαραίτητο να δείχνουν τα πρόσωπά τους οι εργαζόμενοι. Παρόλα αυτά και σε κάποιες περιπτώσεις που η «εικονική» παρουσία είναι απαραίτητη, το μέρος και η περιοχή όπου βρίσκεται ο κάθε εργαζόμενος δεν αποτελεί εμπόδιο ή πρόβλημα στην εργασία τους. Ακόμη, από πολλούς εργοδότες, παρέχεται δωρεάν ο κατάλληλος εξοπλισμός και η τεχνολογία στο προσωπικό τους, με στόχο την καλύτερη δυνατή παραγωγικότητα.

Αυτό ευνοεί ακόμα περισσότερο τους «ψηφιακούς νομάδες», αφού εξασφαλίζουν την σίγουρη δυνατότητα για εργασία σε οποιοδήποτε μέρος και αν βρεθούν. Το μόνο πρόβλημα που εντοπίζεται σε αυτή τη διαδικασία και ακόμη δεν έχει βρεθεί αποτελεσματικότερη λύση, είναι η αδυναμία της επιχείρησης να ελέγξει σε απόλυτο βαθμό την παραγωγικότητα και το ποσοστό απόδοσης των εργαζομένων. Η μόνη λύση που έχει βρεθεί, είναι το μέτρημα των «κλικ» των πληκτρολογίων και έτσι να ελέγχουν αν και πόση ώρα το προσωπικό εργάζεται (Gratton and Johns, 2013).

Παράλληλα όλο και μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων ευνοούν την τηλεργασία. Εξυπηρετούν τις ανάγκες του νέου τρόπου ζωής και περιλαμβάνουν στις πολιτικές τους ειδικά διαμορφωμένους χώρους για κοινή διαβίωση των ψηφιακών νομάδων, όπως ευέλικτοι γραφειακοί χώροι. Επίσης, παρέχουν τη δυνατότητα ενοικίασης χώρους για κοινή διαβίωση δημιουργώντας και ιστοσελίδες που αφορούν συγκεκριμένα την ενοικίαση χώρων, όπως είναι το «digitalnomadhouse.net». Δημιουργούν επίσης, προγράμματα αναψυχής, διάφορα συνέδρια ή τραπεζικές υπηρεσίες, ειδική ασφάλιση για θέματα υγείας, όλα αυτά προσαρμοσμένα στο νέο αυτό φαινόμενο που ονομάζεται «ψηφιακός νομαδισμός». Έχουν δημοσιευτεί ακόμα και περιοδικά όπως το «nomadsmagazine.com» και επίσης ένα project νομαδικού έθνους, το οποίο λέγεται «Digital Nomads Nation 2019». Όλες αυτές οι υπηρεσίες και οι καινοτόμες ιδέες, είναι δυνατόν να εξελιχθούν ακόμα περισσότερο και να προσαρμοστούν επιπλέον στην οικονομική και πολιτιστική κουλτούρα των τηλεεργαζόμενων, με αποτέλεσμα να αυξηθεί το φαινόμενο σε πολλές χώρες επιφέροντας μεγάλη οικονομική ενίσχυση σε αυτές (Hannonen, 2020, σ. 347-348).

Πρακτικές Κοινόχρηστων χώρων εργασίας και διαβίωσης

Η ιδέα των κοινόχρηστων χώρων διαβίωσης, υπάρχει από εκατοντάδες χρόνια πριν. Πρόκειται, ουσιαστικά, για καταλύματα στα οποία κατοικούν πολλά άτομα, άγνωστα μεταξύ τους και έχουν πολλούς κοινόχρηστους χώρους και ξεχωριστά δωμάτια για τον κάθε ένοικο, πληρώνοντας ο καθένας ατομικά ένα ενοίκιο το οποίο καθορίζεται υπό συγκεκριμένους όρους (von Zumbusch & Lalicic, 2020, 440). Η Roam είναι μια εταιρία η οποία περιγράφει τον εαυτό της ως μια “κοινότητα συν-

διαβίωσης και συνεργαζόμενη” . Η εταιρία αυτή έχει δημιουργήσει τέτοια καταλύματα στο Μαϊάμι, στο Τόκυο και στην πόλη Ubud στο Μπαλί. Παράλληλα, οι νέοι πλέον πολλές φορές δεν μπαίνουν στη διαδικασία ανεύρεσης σπιτιού με ενοίκιο γιατί οι τιμές τους φαίνονται πολλές φορές μη προσιτές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι κοινοί χώροι διαβίωσης να είναι γι’ αυτούς η ορθότερη λύση. Πολλοί τηλεργαζόμενοι/ες, επίσης, θεωρούν μη απαραίτητη την ιδιοκτησία ενός σπιτιού, αφού υπάρχουν αυτές οι οικονομικότερες εναλλακτικές. Ένα από τα πλεονεκτήματα τέτοιων χώρων είναι πως με την τηλεργασία οι άνθρωποι δεν απομονώνονται στα σπίτια τους και παρόλο που ο καθένας εργάζεται ατομικά, δημιουργείται μέσα στον κοινό αυτό χώρο διαβίωσης, ένα αίσθημα συνεργασίας, συντροφικότητας, ικανοποίησης και πολύ σημαντικό, αίσθημα ασφάλειας. Οι άνθρωποι αν και άγνωστοι μεταξύ τους, συνδέονται, δημιουργούν δεσμούς και προσπαθούν να προσαρμοστούν στη νέα αυτή κατάσταση, όπου μπορεί συχνά να μεταβάλλεται αφού οι ένοικοι όλο και πληθαίνουν. Αυτή η συντροφικότητα αποτελεί την απάντηση στην μοναξιά και στον ατομικισμό που έχει δημιουργήσει η τηλεργασία σε συνδυασμό με την πανδημία. Ως φαινόμενο έχει γίνει ευρέως γνωστό σε παγκόσμιο επίπεδο σε χώρες όπως το Σαν Ντιέγκο, η Κοπεγχάγη, η Σιγκαπούρη. Στη Silicon Valley, δημιουργήθηκε τέτοιος χώρος κοινής διαβίωσης. Χρειάζεται να σημειωθεί πως άτομα που διαμένουν σε ένα από τα καταλύματα της εταιρίας Roam, που έχουν ιδρυθεί σε πολλά μέρη του κόσμου, θεωρούν τη διαμονή τους σε αυτά προσωρινή και όχι μόνιμη. Αυτή η συνύπαρξη, υποστηρίζουν, πως είναι πολύτιμη σε συγκεκριμένες φάσεις της ζωής του ανθρώπου, όπως για παράδειγμα όταν μόλις έχει μπει στον χώρο εργασίας, όταν αλλάζει δουλειά, όταν συνταξιοδοτείται. Σίγουρα, όμως, πρόκειται για μια εναλλακτική λύση που δεν διαρκεί για πάντα (Beckman, 2018) .

Παράλληλα, οι κοινόχρηστοι χώροι εργασίας ή αλλιώς «co-working spaces» λειτουργούν και αυτοί αντίστοιχα ως λύση στην απομόνωση που δημιουργεί το φαινόμενο αυτό και το αίσθημα της ανθρώπινης σύνδεσης και επαφής που δημιουργούν βοηθά στην εξάλειψη τέτοιων αισθημάτων. Η ευημερία των ψηφιακών νομάδων, διευκολύνεται από τέτοιου είδους χώρους, αφού τους διακατέχει ένα αίσθημα «φυλής» και ότι είναι μέλη μιας ομάδας (von Zumbusch &

Lalicic, 2020,σ. 450) . Σύμφωνα με το «deskmag.com», το 2015 υπήρχαν 7.500 εύελικτοι χώροι εργασίας παγκοσμίως(Avdikos & Kalogeresis, 2017, p.37). Ωστόσο, σε μια έρευνα του ίδιου οργανισμού, το 2018 υπήρχαν 18.900 κοινόχρηστοι χώροι εργασίας παγκοσμίως, όπου το 23% αυτών ήταν μεγάλοι αφού μπορούσαν να φιλοξενήσουν περισσότερους από 150 χρήστες. Οι χώροι αυτοί προσφέρουν γραφεία, ιδιωτικά ή και κοινόχρηστα καθώς και πολλές άλλες υπηρεσίες και πόρους. Στα γραφεία αυτά, για παράδειγμα, παρέχεται δωρεάν σύνδεση με το δίκτυο, αίθουσες συνεδριάσεων και συσκέψεων, εγκαταστάσεις πληροφορικής καθώς και καφέ και σνακ. Ακόμη, κάποιοι από αυτούς τους χώρους παρέχουν υπηρεσίες marketing ή σχεδιασμού ιστοσελίδων καθώς και προσφέρουν σύνδεση με εταιρίες και επιχειρήσεις διαφορετικών χωρών. Μέσω των χώρων αυτών ενισχύεται και προβάλλετε όλο και περισσότερο το αίσθημα συνεργασίας και άμεσης επαφής, χωρίς ωστόσο να παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με τους συμβατικούς και παραδοσιακούς χώρους εργασίας.

Επιπλέον, υπάρχουν και οι δημιουργικοί πολυχώροι-καφέ. Αυτούς τους χώρους τους προτιμούν κυρίως οι τηλεργαζόμενοι/ες όταν θα υπάρξει κάποια έκτακτη ανάγκη για εργασία, συνεπώς δεν αποτελούν μόνιμο χώρο εργασίας.

Στις νεοφυείς επιχειρήσεις, μια καινοτόμα πρακτική που έχει συμβάλλει στην ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας είναι οι θερμοκοιτίδες των επιχειρήσεων (business incubators). Τα χαρακτηριστικά αυτών είναι πως σαν χώροι έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν και με διαφορετικούς τρόπους όπως για παράδειγμα, αίθουσες εκδηλώσεων (Καλογερέσης, Θ., Σκορδίλη, Σ. και Τσάμπρα 2021).

Ένας ακόμη τρόπος δημιουργίας αισθήματος συλλογικότητας είναι οι συνεργατικοί χώροι εργασίας, που ονομάζονται «work collectives». Σε αυτή τη νέα μέθοδο συλλογικής εργασίας, ουσιαστικά νοικιάζονται ή αγοράζονται χώροι και κατάλληλος εξοπλισμός από μια ομάδα ατόμων, συνήθως από άτομα ίδιου επαγγέλματος, ώστε να μοιράζονται τα έξοδα αλλά και να ανταλλάσσουν απόψεις, ιδέες και γνώσεις σε θέματα του επαγγέλματός τους. Είναι κυρίως αυτοαπασχολούμενοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες, όπως σχεδιαστές, αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες με διαφορετικές

δεξιότητες ο καθένας. Οι χώροι αυτοί προορίζονται για άτομα που έχουν ανάγκη έναν χώρο εργασίας και πρόκειται να μοιράσουν τα έξοδά τους. Πολλές φορές ο εξοπλισμός που χρειάζεται για συγκριμένα επαγγέλματα είναι υπερβολικά ακριβώς. Αυτή η καινοτόμα ιδέα, θα βοηθήσει τους απομακρυσμένους εργαζόμενους να μειώσουν τα τυχόν έξοδά τους και ταυτόχρονα θα συνεργαστούν με άλλα άτομα και θα ανταλλάξουν ιδέες αλλά και γνώσεις (Avdikos & Kalogeresis, 2017, p.37).

Συνολικά, όλες αυτές οι πρωτοπόρες πρακτικές που έχουν ήδη κερδίσει έδαφος, λειτουργούν θετικά για τον τηλεεργαζόμενο/η, καταργώντας κάθε αίσθημα απομόνωσης και μοναξιάς που συνεπάγεται η εργασία από το σπίτι. Αντιθέτως, η τριβή αυτή με διαφορετικά άτομα, θα βοηθήσει στην καλύτερη επίδοση των εργαζομένων αλλά και στη μεταλαμπάδευση γνώσεων και δεξιοτήτων και στην περεταίρω κοινωνικοποίηση τους.

Γραφεία- Ξενοδοχεία

Μια νέα ιδέα που έχει πάρει αρκετά μεγάλες διαστάσεις παγκοσμίως, είναι η δημιουργία διαμορφωμένων δωματίων των ξενοδοχείων, ώστε να δέχεται τηλεεργαζόμενους/ες να εργάζονται σε αυτά. Τα ξενοδοχεία λόγω της πανδημίας έχουν παραμείνει τον περισσότερο καιρό κλειστά, οπότε η διάθεσή τους σε τηλεεργαζόμενους/ες είναι η καλύτερη λύση για να επαναλειτουργήσουν έστω και με αυτό τον τρόπο. Για τους νέους, η ενοικίαση σπιτιού πλέον θεωρείται περιττή και αρκετά απρόσιτη οικονομικά, με αποτέλεσμα να βρίσκουν άλλου είδους στέγαση. Ωστόσο, ακόμα και αυτό το νέο είδος στέγασης των τηλεεργαζομένων μπορεί να έχει ένα εύρος από πάρα πολύ ακριβό έως οικονομικό. Για παράδειγμα, στο κέντρο του Λονδίνου, σε ένα υπερπολυτελές ξενοδοχείο που τώρα εν μέσω πανδημίας χρησιμοποιείται με αυτόν τον τρόπο ώστε να έχει κάποιο κέρδος από το να παραμείνει κλειστό, η ημέρα κοστίζει έως και 388\$, με πλήρεις παροχές όπως πρωινό, μεσημεριανό, βραδινό και ένα κοκτέιλ το βράδυ με επιπλέον 50\$. Το δωμάτιο έχει ένα μεγάλο γραφείο, εκτυπωτή και πολλά άλλα μικροπράγματα που μπορεί να χρειάζεται ο εργαζόμενος όπως μολύβια, στυλό, γόμες, ψαλίδια. Έχει

μεγάλες αναπαυτικές πολυθρόνες, για να κάθεται ο εργαζόμενος. Σε πολλές μεγάλες αλυσίδες ξενοδοχείων όπως η Hilton, προσφέρεται στους πελάτες μια υπηρεσία που ονομάζεται «Workspaces», όπου δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τους χώρους της πισίνας και του γυμναστηρίου, ακόμα και να νοικιάσουν ποδήλατα. Μια άλλη ξενοδοχειακή αλυσίδα η Wyndham, έχει δημιουργήσει συγκεκριμένα πακέτα για τους πελάτες που πηγαίνουν σε αυτά για να εργαστούν. Είναι προφανές πως όλα αυτά τα ξενοδοχεία παρέχουν άριστη και ταχύτατη πρόσβαση στο διαδίκτυο. Παρόλα αυτά, η εναλλακτική αυτή αφορά μόνο τους πιο πλούσιους/ες τηλεεργαζόμενους/ες. Υπάρχουν και στα προάστια των πόλεων ξενοδοχεία με χαμηλότερα ενοίκια, όμως δεν παρέχονται όλες αυτές οι υπηρεσίες. Μια άλλη εναλλακτική, για αυτούς που δεν επιθυμούν να ξοδέψουν πολλά χρήματα για να τηλεεργαστούν σε εξωτερικό χώρο είναι οι pubs και οι καφετέριες. Σε αυτούς τους χώρους, μπορούν να εργαστούν όσες ώρες θέλουν και στο τέλος να πληρώσουν μόνο αυτά που έχουν καταναλώσει κατά τη διάρκεια παραμονής τους σε αυτά, δηλαδή τα ποτά, τα ροφήματα ή τους καφέδες (“How hotels are trying to attract remote workers: Luxury with your laptop”, 2020) .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΤΕ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Όλο και περισσότερες χώρες, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της πανδημίας, θέσπισαν νέους νόμους και εφάρμοσαν καινοτόμες πολιτικές που θα συντελέσουν στην προσπάθεια προσέλκυσης μεγάλου αριθμού τηλεργαζομένων ή και ψηφιακών νομάδων από διάφορες χώρες. Για την επιλογή της χώρας, όλοι οι δυνητικοί επισκέπτες θα πρέπει να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις ώστε να γίνουν δεκτοί στη χώρα και να απολαμβάνουν τα προνομιά αγαθά και τις υπηρεσίες που τους παρέχονται.

3.1 Κρίσιμοι παράγοντες για την επιλογή των χωρών-προορισμών από τους τηλεργαζόμενους/ες

Οι ψηφιακοί νομάδες, έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν πολλές χώρες. Ωστόσο στην τελική λήψη της απόφασης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο συγκεκριμένες δεσμεύσεις και κρίσιμοι παράγοντες. Σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2020 εντοπίζει τους κρίσιμους παράγοντες στους παρακάτω¹ (Mancinelli, 2020):

κατά σειρά σπουδαιότητας

- Η ύπαρξη απαραίτητα καλής συνδεσιμότητας και δικτύου, ώστε να μπορεί ο ψηφιακός νομάς να έχει καλή πρόσβαση στο Διαδίκτυο και να εργάζεται. Σε αντίθετη περίπτωση, δε θα μπορεί να εργαστεί.
- Σε μεγάλη προτίμηση βρίσκονται οι φθηνές χώρες προορισμού στις οποίες, οι τιμές των καταλυμάτων αλλά και των αγαθών και των προϊόντων είναι προσιτές. Ακόμη, πολύ σημαντικό στην εύρεση καταλυμάτων είναι η επίπλωση αυτών, πέραν του χαμηλού ενοικίου.

¹Οι συμμετέχοντες στην Έρευνα κατάγονταν από Η.Π.Α., Ηνωμένο Βασίλειο και Ευρώπη, με μοναδική εξαίρεση έναν Κινέζο που είχε σπουδάσει στις Η.Π.Α.

- Πολύ σημαντική είναι η ύπαρξη κοινόχρηστων χώρων εργασίας, στην χώρα προορισμού, σε περίπτωση που είναι αναγκαίοι.
- Οι περισσότεροι συμμετέχοντες χρησιμοποιούσαν την τουριστική βίζα, που ισχύει για 3-6 μήνες. Αυτό δημιουργούσε πρόβλημα στους ψηφιακούς νομάδες, αφού έπρεπε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα να εγκαταλείπουν την χώρα στην οποία βρίσκονταν, έτσι ώστε να ανανεώσουν την άδεια παραμονής τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν προβλήματα στα σύνορα, όταν προσπαθούσαν να μουν επανειλημμένες φορές μέσα στη χώρα λόγω των καθεστώτων που ίσχυαν για την βίζα.
- Ακόμα, οι δεσμεύσεις αυτές αφορούν την καθημερινότητα και τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου, όπως είναι η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η εκπαίδευση των παιδιών όταν πρόκειται για οικογένειες, η συνταξιοδότηση. Όλα αυτά, όταν βρίσκεται κάποιος στον τόπο καταγωγής του, αναλαμβάνονται από το κράτος. Στην περίπτωση όμως των τηλεργαζομένων, είναι διαδικασίες τις οποίες πρέπει να αναλάβει ο ίδιος ο/η τηλεργαζόμενος/η.
- Οι περισσότεροι συμμετέχοντες αποφάσισαν να αγοράσουν ιδιωτική ιατροφαρμακευτική και ταξιδιωτική ασφάλιση. Οι 13 οικογένειες της έρευνας καθώς και πολλά άλλα άτομα, ήταν υπεύθυνοι για την εκπαίδευση των παιδιών τους .

Παρόλα αυτά, άλλες μελέτες έχουν εντοπίσει επιπλέον παράγοντες, οι οποίοι σημειώνονται παρακάτω(Mai, 2021):

- Το κλίμα αλλά και η εποχή που θα ταξιδέψει ο/η τηλεργαζόμενος/η είναι από τους πιο σημαντικούς παράγοντες. Είναι ξεκάθαρα, ανάλογα με τις προτιμήσεις του καθενός. Για παράδειγμα, όποιος ζει στις Βόρειες και κρύες χώρες, είναι πιθανό να αποζητά ένα εύκρατο ή και τροπικό κλίμα, οπότε θα προτιμήσει τις Νότιες χώρες. Το αντίθετο, είναι πιθανό να συμβεί με άτομα τα οποία μένουν μόνιμα σε τροπικά και ζεστά κλίματα. Όλα βασίζονται στις ανάγκες και προτιμήσεις του καθενός.

- Επίσης, βασικό ρόλο στην επιλογή χώρας-προορισμού, έχει και το κόστος διαμονής στην εκάστοτε χώρα. Ανάλογα, δηλαδή, με τον προϋπολογισμό και το εισόδημα του καθενός, γίνεται και η επιλογή της χώρας. Πολλές χώρες έχουν υψηλό κόστος ζωής και έτσι πρέπει να γίνεται σωστή έρευνα πριν την επιλογή του προορισμού.
- Η ομιλούμενη γλώσσα της κάθε χώρας, είναι σημαντικός παράγοντας για πολλούς τηλεργαζόμενους. Αρκετοί, επιθυμούν να επισκέπτονται χώρες, των οποίων η γλώσσα τους είναι οικεία και γνώριμη, ώστε να υπάρχει πλήρης συνεννόηση και να αποφευχθούν τυχόν παρερμηνεύσεις.
- Ένα μεγάλο μέρος τηλεργαζόμενων, βάζει σε προτεραιότητα τα ενδιαφέροντα και την ψυχαγωγία που παρέχεται στην κάθε χώρα, τα οποία θέλουν να συνάδουν με τα δικά τους. Ασχολούνται πολύ με τις δραστηριότητες που μπορεί να λαμβάνουν χώρα στην κάθε περιοχή, με στόχο να έρθουν σε επαφή και με την κουλτούρα και τον πολιτισμό των ντόπιων.
- Τέλος, ένας καταλυτικός παράγοντας για την λήψη απόφασης προορισμού, είναι η χώρα να θεωρείται ασφαλής από πολέμους και συγκρούσεις αλλά ακόμα και να είναι «θωρακισμένη» με πολύ σημαντικές αξίες της ζωής όπως είναι αυτή κατά της βίας, της ισότητας των φύλων και διάφορων άλλων κοινωνικών θεμάτων.

3.2. Οι επιδιώξεις των χωρών-προορισμών

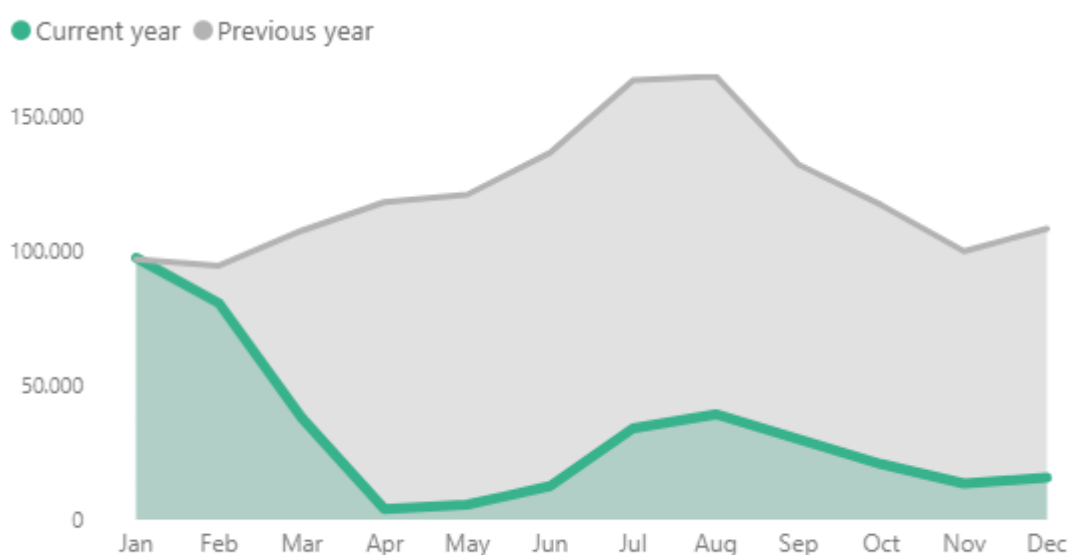
Ένας μεγάλος αριθμός χωρών που βρίσκονται ακόμα και σε εξωτικά μέρη, έχουν προσαρμόσει τη χώρα στις ανάγκες και τις προτιμήσεις των ψηφιακών νομάδων, με στόχο οι τελευταίοι να ταξιδέψουν σε οποιαδήποτε χώρα και να εγκατασταθούν σε αυτή, βοηθώντας την οικονομία της χώρας. Προσπαθούν να προσελκύσουν το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό επισκεπτών, με στόχο την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας μέσω αυτών, όπου σε άλλη περίπτωση θα γινόταν μέσω των τουριστών. Απευθύνονται ως επί το πλείστον σε άτομα με υψηλό μηνιαίο εισόδημα

ώστε να υπάρχει και η αντίστοιχη κατανάλωση. Επιπλέον, δημιουργούνται νέες ευκαιρίες απασχόλησης στη χώρα προορισμού καθώς και νέες ειδικότητες στην αγορά εργασίας (Bacchi, 2020).

Στον τομέα αυτό είναι ιδιαίτερα δραστήριες τουριστικές χώρες, που στηρίζουν την οικονομία τους στο τουρισμό, ο οποίος λειτουργεί ως αντίδοτο στη μείωση της τουριστικής κίνησης στο πλαίσιο της πανδημίας Covid-19.

Σχήμα 3.1

Διεθνείς τουριστικές αφίξεις, 2019 και 2020 (σε χιλιάδες)

(Πηγή: UNWTO, 2021)

Τα δεδομένα του παραπάνω σχήματος είναι από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (World Tourism Organization). Ο παροντικός χρόνος, είναι το 2020 με χρώμα πράσινο. Με γκρι χρώμα απεικονίζεται ο τουρισμός της προηγούμενης χρονιάς, δηλαδή του 2019. Με αυτό τον τρόπο, γίνεται αντιληπτή η τεράστια πτώση του παγκόσμιου τουρισμού από την αρχή της πανδημίας αλλά και κατά τη διάρκειά αυτής. Είναι φανερό πως τα ποσοστά από το 2019 στο 2020 και συγκεκριμένα από τον Μάρτιο και μετά που ξεκίνησαν τα καθολικά «lockdowns» σε πολλές χώρες και ηπείρους, είναι μειωμένα έως και 80%. Ειδικότερα τους μήνες Ιούνιο, Ιούλιο,

Αύγουστο από 150 εκατομμύρια σε αριθμό, έπεσαν οι αφίξεις το 2020, σχεδόν στα 20 εκατομμύρια, νούμερα απολύτως φυσιολογικά εν μέσω πανδημίας και κλειστών συνόρων. Ειδικότερα, συγκεκριμένα αυτή τη χρονική περίοδο, ο παγκόσμιος μέσος όρος τουρισμού, μειώθηκε κατά 73%. Η Ευρώπη, εμφάνισε μείωση της τάξεως του 70%, η Αμερική -68%, η Αφρική -69%, η Ασία και ο Ειρηνικός εμφάνισαν τη μεγαλύτερη μείωση που κλιμακώθηκε σε ποσοστό της τάξης του 84% και η Μέση Ανατολή που εμφάνισε μείωση του τουρισμού κατά 75% (UNWTO, 2021).

3.3 Πολιτικές προσέλκυσης τηλεργαζόμενων

Είναι σημαντικό να σημειωθεί, πως οι χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο κινητοποιήθηκαν και έδειξαν ενδιαφέρον για την προσέλκυση τηλεργαζόμενων και θέσπισαν νέους νόμους και παρέθεσαν πολλές και καινοτόμες δυνατότητες, προσαρμοσμένες κατάλληλα για αυτό. Δημιούργησαν μια θετική και φιλική εικόνα απέναντι σε αυτή την ομάδα ατόμων, προβάλλοντας την κάθε χώρα ως πλέον κατάλληλη για να δεχθεί τηλεργαζομένους από οποιαδήποτε χώρα.

Καταρχήν, προέβαλαν έναν ιδανικό τρόπο ζωής, ο οποίος ήταν προσαρμοσμένος κατάλληλα στις ανάγκες τους.

Επίσης παρέχουν μια σειρά διευκολύνσεις όπως, η θέσπιση ελκυστικά χαμηλής φορολογίας, διαμονή στην χώρα χωρίς βίζα με σκοπό να μένουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα στη χώρα και μείωση της γραφειοκρατίας. Επιπλέον, θεσπίστηκαν ορισμένες νομοθεσίες, όπου γίνεται με ηλεκτρονική βίζα η υποδοχή μεγάλου αριθμού προσωρινών τηλεργαζόμενων. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα χωρών με θέσπιση τέτοιου είδους βίζας είναι η Ταϊλάνδη και η Εσθονία.

3.3.1 Μικρές νησιωτικές οικονομίες με εξάρτηση από τον τουρισμό

Barbados

Τα Barbados είναι μια νησιωτική χώρα των Δυτικών Ινδιών. Βρίσκεται στην περιοχή της Καραϊβικής στη Βόρεια Αμερική και πρόκειται για το πιο ανατολικό νησί της Καραϊβικής. Το μήκος της είναι 34 χλμ. Ενώ το πλάτος της 23χλμ και καταλαμβάνει έκταση της τάξεως των 432 χλμ². Πρωτεύουσά της είναι η Μπρίτζταουν και η μεγαλύτερη πόλη της χώρας. Είναι ανεξάρτητο κράτος από το 1966. Η Mia Motley, είναι η πρωθυπουργός της χώρας και πρόκειται για την πρώτη γυναίκα πρωθυπουργό. Το νόμισμά τους είναι το δολάριο Barbados. Ο πληθυσμός της για το 2021, εκτιμάται στα 287.708 άτομα. Ομιλούμενη γλώσσα είναι τα Αγγλικά. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ανέρχεται στα 17.100\$ ετησίως, κατατάσσοντας την στην 46^η θέση του καταλόγου χωρών ανά κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. Πρόκειται για έναν σημαντικό τουριστικό προορισμό, που έχει αναγνωριστεί από τον διεθνή τύπο ως ένας από τους καλύτερους εξωτικούς προορισμούς.

Εικόνα 3.1

Δορυφορική απεικόνιση των νησιών Barbados

(Δεδομένα από: Google Earth)

Τα νησιά Barbados, αλλά και οι περισσότερες χώρες έχουν ξεκινήσει να προβάλλουν τις πολιτικές που έχουν εφαρμόσει, με στόχο να προσελκύσουν μεγάλο αριθμό

«ψηφιακών νομάδων», οι οποίοι θα τονώσουν την οικονομία των χωρών αυτών έπειτα από την μεγάλη κρίση που έφερε παγκοσμίως η πανδημία Covid-19. Οι άνθρωποι που μπορούν να συνδυάσουν ταξίδι και εργασία, φαίνεται να αντικαθιστούν τον νέο τουρισμό που δεν είναι απαραίτητα προσωρινός στην προκειμένη περίπτωση. Συνεπώς, θα αναπτυχθεί η οικονομική δραστηριότητα των χωρών, θα αυξηθεί η κατανάλωση ενώ παράλληλα η διαμονή των ανθρώπων αυτών στην οποιαδήποτε χώρα για μεγάλο χρονικό διάστημα, θα επιφέρει μεγάλα έσοδα και στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Οι περισσότερες πολιτικές που προβάλλονται και επηρεάζουν περισσότερο τους ανθρώπους που πρόκειται να ταξιδέψουν, είναι αυτές που αφορούν τη βίζα. Στις περισσότερες περιπτώσεις η βίζα αυτή περιείχε φορολογικά κίνητρα, με στόχο να επηρεάσουν θετικά τους ενδιαφερόμενους και να επιτύχουν μόνιμη ή μακροπρόθεσμη διαμονή στην οποιαδήποτε χώρα. Πιο συγκεκριμένα, στην ιστοσελίδα της ετήσιας ψηφιακής βίζας που έχουν θεσπίσει τα νησιά Barbados, αναγράφεται με κεφαλαία γράμματα η φράση «Work from Paradise», δηλαδή «Δουλεύοντας από τον Παράδεισο». Οι εξωτικές παραλίες, οι ηλιόλουστες μέρες που υπάρχουν για μεγάλο χρονικό διάστημα σε αυτή την περιοχή καθώς και το θερμό κλίμα, είναι χαρακτηριστικά που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό ιδιαίτερα τους ανθρώπους που ζουν σε ψυχρά και υγρά μέρη, κυρίως δηλαδή στον Βορρά. Επίσης στην ίδια ιστοσελίδα αναγράφεται μια φράση που χρησιμοποίησε η Πρωθυπουργός των Barbados, Mia Mottley και αναφέρει «Η νέα μας βίζα, σου δίνει τη δυνατότητα να εργάζεσαι από έναν από τους πιο αγαπημένους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως» (Bacchi, 2020). Για την περίοδο του 2019, ο τομέας του τουρισμού καταλάμβανε το 14% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της περιοχής. Όπως δημοσιεύτηκε και από την Κεντρική Τράπεζα των Barbados, το 2019 σημειώθηκε ρεκόρ αφίξεων με τον αριθμό να ξεπερνά τα 712.000 άτομα. Ωστόσο, το 2020 στο ξεκίνημα της πανδημίας και για τους μήνες Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο, τα ποσοστά τουρισμού ήταν σχεδόν μηδενικά. Μια εβδομάδα μετά από την ανακοίνωση της νέας 12-μηνιας ψηφιακής βίζας, πάνω από 1.000 υπάλληλοι ή και ελεύθεροι επαγγελματίες έκαναν αίτηση για να τα δεχτούν ως «ψηφιακούς νομάδες» στα νησιά Barbados, αφού βέβαια πληρούσαν τις προϋποθέσεις. Ο μεγαλύτερος αριθμός των αιτήσεων, λήφθηκε από τις Η.Π.Α., τον Καναδά και την Βρετανία (Suri, 2020).

Για τα νησιά Barbados, ο τουρισμός είναι ο πιο σημαντικός τομέας της οικονομικής τους δραστηριότητας, με το 2019 να αποτελεί το 14% του ετήσιου Α.Ε.Π., κάνοντας και νέο ρεκόρ αφίξεων την ίδια χρονιά με 712.000 επισκέπτες, σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα της χώρας. Ωστόσο, το πρώτο ανοιξιάτικο τρίμηνο του 2020, δηλαδή Απρίλιος, Μάιος, Ιούνιος, στο ξεκίνημα της πανδημίας, ο αριθμός των τουριστών μειώθηκε κατακόρυφα (Suri, 2020). Αμέσως μετά την ανακοίνωση της νέας 12-μηνιας ψηφιακής βίζας για μετακίνηση και διαμονή στα νησιά Barbados, οι αιτήσεις ξεκίνησαν και ανταποκρίθηκε πολύ μεγάλος αριθμός ατόμων, κυρίως από τις Η.Π.Α, τον Καναδά και την Βρετανία. Ωστόσο, για να γίνουν δεκτοί χρειάζεται να πληρούν κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις που έχει θέσει το κράτος, με στόχο την καλύτερη δυνατή διαχείριση του «ψηφιακού νομαδισμού». Έτσι, λοιπόν, η τηλεργασία από τον εξωτικό αυτό προορισμό απαιτεί ένα συγκεκριμένο εισόδημα. Αυτό το εισόδημα ήταν της τάξης 2.000\$ μηνιαίως αν πρόκειται για ένα άτομο, αλλιώς 3.000\$ το μήνα, αν πρόκειται για οικογένεια. Το ετήσιο εισόδημα, συνολικά, θα πρέπει να ανέρχεται στα 50.000\$ ετησίως και επίσης θα πρέπει να κατέχει ο ενδιαφερόμενος ασφάλεια υγείας. Ο καιρός στο εξωτικό αυτό μέρος, είναι ειδυλλιακός, όπως αναφέρει και η πρωθυπουργός των Barbados, Mia Amor Mottley. Το κλίμα είναι θερμό και το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου επικρατεί καλοκαίρι, με μέση θερμοκρασία 27 °C. Υπάρχει βέβαια και η πιθανότητα βροχής, ωστόσο πρόκειται για μικρές μπόρες μέσα στη μέρα. Έχουν, επίσης, αναφερθεί και περιπτώσεις σεισμών, αλλά συνήθως το επίκεντρο βρίσκεται στη θάλασσα (“Welcome Zoomer: Barbados invites you to work from the beach”, 2020). Το νησί, διαθέτει ισχυρό σύστημα υγείας και πέρα από το βασικό νοσοκομείο, που ονομάζεται «Queen Elizabeth», υπάρχουν και πολλές κλινικές και δημόσια νοσοκομεία. Ωστόσο, όσοι καταφθάνουν στο νησί θα πρέπει να έχουν ιδιωτική ασφάλιση, διότι διαφορετικά η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στην περιοχή εκεί θα είναι πολύ δαπανηρή. Έτσι, θα πρέπει όλοι να έχουν προνοήσει για υγειονομική ασφάλιση, ιδιαίτερα τώρα που υπάρχει και η πανδημία. Το νησί είναι εξοπλισμένο με ειδικές υποδομές και χώρους σύμφωνα με τα πρωτόκολλα, για άτομα που έχουν ή πρόκειται να προσβληθούν από τον ιό Covid-19. Όσον αφορά τη διαμονή, έχει σημασία η περιοχή που επιθυμεί ο καθένας να μείνει. Τα σπίτια που βρίσκονται δίπλα στην θάλασσα είναι τα πιο περιζήτητα και επομένως και τα πιο ακριβά.

Παρόλα αυτά, ο ενδιαφερόμενος έχει ένα ευρύ πλαίσιο να επιλέξει ανάμεσα σε βίλλες, διαμερίσματα, ξενοδοχεία και ακόμα ενοικιάσεις σπιτιών. Το εύρος των τιμών, κυμαίνεται από 1.307\$ έως 3.698\$ για κάθε μήνα, ανάλογα με την περιοχή, το είδος και τα χαρακτηριστικά της κατοικίας. Από δραστηριότητες και ιδιαίτερα θαλάσσιες υπάρχουν πολλές στο νησί, όπως είναι το τζετ-σκι, σερφ και καταδύσεις. Επίσης, χαρακτηριστικό των ομογενών κατοίκων ήταν οι οργανωμένες εκδηλώσεις στις παραλίες όπου προσφέρονταν τοπικά φαγητά και ποτά και έτσι γνώριζαν οι τουρίστες το νησί και τα τοπικά προϊόντα. Τώρα, με την πανδημία οι υπαίθριες αυτές εκδηλώσεις έχουν απαγορευθεί με στόχο τη μη εξάπλωση του ιού και έτσι οι επισκέπτες περιορίζονται μόνο στις δραστηριότητες που θεωρούνται επιτρεπτές. Όσον αφορά την εκπαίδευση των παιδιών στα σχολεία, θα πρέπει οι γονείς να πληρώσουν έναν φόρο της τάξεως των 300\$, ώστε να παρακολουθήσει το παιδί μαθήματα. Ακόμα και στα δημόσια σχολεία υπάρχει φόρος για τους μη ομογενείς. Η διδασκαλία στο νησί, έχει βασιστεί στο βρετανικό σύστημα, ωστόσο προφέρονται διεθνή προγράμματα Baccalaureate, για παιδιά από όλες τις χώρες. Παγκοσμίως, πρόκειται για το 9^ο κατά σειρά καλύτερο εκπαιδευτικό σύστημα αυτό των Barbados. Η καθημερινότητα και τα αγαθά στην περιοχή είναι ακριβότερα από ότι στις υπόλοιπες χώρες και της Ευρώπης αλλά και από τη Νέα Υόρκη. Τα είδη πρώτης ανάγκης, δηλαδή που χρειάζεται κάποιος να αγοράσει από τα super-markets, κοστίζουν περισσότερο στην χώρα αυτή. Αντιθέτως, οι λογαριασμοί κοινής ωφέλειας είναι πιο φθηνοί στα νησιά Barbados (Massiah, 2020).

Bermuda

Το νησί των Βερμούδων, πρόκειται για ένα νησιωτικό συγκρότημα που βρίσκεται στον Βόρειο Ατλαντικό ωκεανό. Η έκταση του αγγίζει τα 53 χλμ². Η πρωτεύουσά του είναι το Hamilton και είναι ένα από τα 14 Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη. Είναι γνωστό για το μυστήριο που αποκαλείται «Τρίγωνο των Βερμούδων». Ο πληθυσμός αγγίζει τα 63.779 άτομα, σύμφωνα με την απογραφή του 2016. Η επίσημη γλώσσα είναι τα Αγγλικά, αλλά ένα μέρος του πληθυσμού μιλάει πορτογαλικά. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. φτάνει τα 91.477\$. Στην περιοχή αυτή εδραιώνονται πολλές διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες καθώς και η τουριστική κίνηση σημειώνει μεγάλα ποσοστά.

Δορυφορική απεικόνιση της Bermuda

49

εργάζεται στις Βερμούδες από την αρχή του ξεσπάσματος της πανδημίας ως ψηφιακός νομάς, αναφέρει πως προορίζει να εγκατασταθεί για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην περιοχή αυτή, διότι αν και η ζωή είναι το ίδιο ακριβή με την Νέα Υόρκη, η ίδια νιώθει περισσότερο ασφαλής εκεί αφού τα κρούσματα του ιού Covid-19 είναι ελάχιστα όλον αυτό τον καιρό (Suri, 2020).

Κύπρος

Η Κύπρος ή η Κυπριακή Δημοκρατία πρόκειται για το τρίτο μεγαλύτερο σε έκταση και πληθυσμό νησί της Μεσογείου. Βρίσκεται στην ανατολική Μεσόγειο και πιο συγκεκριμένα η γεωγραφική της περιοχή είναι νότια της Τουρκίας, δυτικά από τον Λίβανο και τη Συρία και νοτιοανατολικά της Ελλάδας. Η μεγαλύτερη πόλη της αλλά και πρωτεύουσα αυτής είναι η Λευκωσία. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της θεωρείται αρκετά υψηλό αφού αγγίζει τα 23.351\$ ετησίως. Οι επίσημες γλώσσες είναι τα Ελληνικά και τα Τουρκικά. Η έκταση του νησιού στο σύνολό του καταλαμβάνει τα 9.251 χλμ². Κατά την απογραφή του 2011, ο πληθυσμός ανέρχεται στα 840.407 άτομα. Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης(ΔΑΑ)της χώρας ανέρχεται στα 0,887, όπου πρόκειται για πολύ υψηλό νούμερο, κατατάσσοντάς την 33^η στην λίστα του ΔΑΑ. Αποτελεί τον σημαντικότερο τουριστικό προορισμό της Μεσογείου και έτσι ο τουρισμός θεωρείται ένας από τους βασικούς κλάδους της οικονομίας της. Έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2004, ενώ της Ευρωζώνης το 2008, χρονολογία που το ευρώ έγινε το επίσημο νόμισμα της χώρας.

Εικόνα 3.3

Δορυφορική απεικόνιση της Κύπρου

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Η Κύπρος θεωρείται από τις καλύτερες χώρες για να δουλέψει κάποιος ως ψηφιακός νομάς. Κατέχει ευέλικτους όρους για τους μετανάστες και έχει πολλά πολιτισμικά και γεωγραφικά πλεονεκτήματα. Όσον αφορά την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, υπάρχουν και ιδιωτικά με ελάχιστα έξοδα αλλά και δημόσια νοσοκομεία με υψηλές προδιαγραφές στα οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση όλοι ανεξαρτήτως εθνικότητας. Έτσι, δεν χρειάζεται οι επισκέπτες να έχουν προνοήσει για ασφάλιση υγείας. Η σύνδεση με το δίκτυο και η πρόσβαση στο διαδίκτυο, είναι πολύ ισχυρές και οι χρήστες αυτών δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα ή κωλύματα. Επίσης, είναι διαθέσιμη η δημιουργία νέου τραπεζικού λογαριασμού στην χώρα με πολλές διευκολύνσεις όπως χαμηλή φορολογία και πολλά διασκορπισμένα ATMs, για να μην υπάρχει συνωστισμός και να γίνονται γρήγορα οι συναλλαγές. Για την μετακίνηση από και προς την Κύπρο, δεν υπάρχουν μεγάλα προβλήματα ή καθυστερήσεις. Για τις ευρωπαϊκές χώρες, η είσοδος στη χώρα μέχρι 3 μήνες διατίθεται χωρίς βίζα ενώ για μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής χρειάζεται να κατέχουν ένα πιστοποιητικό εγγραφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό το πιστοποιητικό καλύπτει την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των ατόμων, την

δημόσια ή ιδιωτική εκπαίδευση των παιδιών σε περίπτωση που πρόκειται για οικογένεια καθώς και άδεια κυκλοφορίας του αυτοκινήτου στη χώρα. Για τα άτομα εκτός ΕΕ, ζητείται από το κράτος μια άδεια προσωρινής παραμονής. Τα άτομα που δικαιούνται αυτή την άδεια θα πρέπει ή να είναι άτομα που έχουν σκοπό να ασχοληθούν ως αυτοαπασχολούμενοι στην γεωργία, κτηνοτροφία, εξόρυξη ή στις επιστήμες. Επίσης, την δικαιούνται όσοι είναι εκτός της ΕΕ και έχουν μια μόνιμη εργασία με μηνιαίες απολαβές και επίσης για άτομα που έχουν επενδύσει τουλάχιστον 100€ σε ακίνητα και λαμβάνουν ετησίως ένα εισόδημα της τάξης των 9,568.17€ και άνω. Ακόμη το φορολογικό σύστημα της Κύπρου, θεωρείται ένα από τα πιο ελκυστικά σε όλη την Ευρώπη. Όσον αφορά την κουλτούρα και την αποδοχή των ξένων από τους Κύπριους υπηκόους, πρόκειται για μια πολύ φιλόξενη χώρα. Γενικά, είναι πολύγλωσση η Κύπρος με βασικές γλώσσες τα ελληνικά, τα Τουρκικά αλλά τα αγγλικά κατέχουν πολύ σημαντική θέση αφού χρησιμοποιούνται ευρέως από όλους, απόρροια του γεγονότος ότι η Κύπρος υπήρξε Βρετανική αποικία. Τέλος, υπάρχουν πολλά αξιοθέατα που μπορεί κάποιος επισκέπτης να θαυμάσει σε διάφορες περιοχές της, όπως στην Πάφο, στην Λεμεσό και στη Λευκωσία (Digital Nomads in Cyprus).

3.3.2 Ηπειρωτικές ευρωπαϊκές χώρες

Πορτογαλία

Η Πορτογαλία βρίσκεται στη νοτιοδυτική Ευρώπη και δυτικά από την Ιβηρική χερσόνησο. Η έκταση της αγγίζει τα 92.090 χλμ². Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ο πληθυσμός ανέρχεται στα 10.295.909 άτομα. Η πρωτεύουσά της είναι η Λισαβόνα. Η επίσημη ομιλούμενη γλώσσα είναι τα Πορτογαλικά. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. αγγίζει τα 19.831\$ ετησίως και ο ΔΑΑ είναι πολύ υψηλός με 0,864, κατατάσσοντάς την 38^η στον κατάλογο χωρών κατά ΔΑΑ. Έχει υποστεί στο παρελθόν πολύ σημαντικές οικονομικές υφέσεις, με αποτέλεσμα να χρειαστεί οικονομική βοήθεια από την Ευρώπη. Ο τουρισμός είναι ένας από τους πιο σημαντικούς τομείς παραγωγής για την χώρα, αφού σημειώνεται πολύ μεγάλο ποσοστό τουριστών ετησίως.

Εικόνα 3.4

Δορυφορική απεικόνιση της Πορτογαλίας

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Πρόκειται για μια από τις πιο οικονομικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Όχι μόνο το κόστος διαβίωσης αλλά ακόμα και τα εισιτήρια για να ταξιδέψει κάποιος εκεί είναι πολύ φθηνά. Αυτοί είναι οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους κατέχει μεγάλη αναγνωσιμότητα και είναι ένας από τους καλύτερους προορισμούς για τους ψηφιακούς μετανάστες. Έχει θεσπιστεί ειδική βίζα για τηλεργαζόμενους αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες, με άδεια παραμονής έως και 1 χρόνο. Η πρωτεύουσα της είναι η Λισαβόνα και ο πληθυσμός ανέρχεται στα 10,3 εκατομμύρια. Η Πορτογαλία είναι από τις πιο οικονομικές ευρωπαϊκές χώρες και για αυτό το λόγο αποτελεί μια από τις αγαπημένες χώρες των τηλεργαζομένων, σε συνδυασμό με το ζεστό κλίμα της. Το καλοκαίρι εκεί είναι ιδανικό, με πολλές παραλίες και τη θερμοκρασία να παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Στη Λισαβόνα, η ενοικίαση καταλυμάτων είναι πολύ φθηνή και η πόλη αυτή είναι γεμάτη ζωή, αφού έχει τεράστια ποικιλία ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και βρίσκεται και αρκετά σε απόσταση από παραλίες που είναι ιδανικές για θαλάσσιες δραστηριότητες. Επίσης, υπάρχουν διάφοροι ευέλικτοι ψηφιακοί χώροι (co-working spaces) όπου μπορούν

να πηγαίνουν οι τηλεργαζόμενοι όταν είναι ανάγκη και να δουλεύουν από εκεί (Nomad Guide, 2021).

Ειδικά για τα Κανάρια νησιά:

Πρόκειται για ένα σύμπλεγμα νήσων που βρίσκεται βορειοδυτικά της Αφρικής στον Ατλαντικό ωκεανό. Η έκτασή τους καλύπτει τα 7.446,95 χλμ². Αποτελεί αυτόνομη κοινότητα της Ισπανίας και αποτελείται από 7 κύρια νησιά όπως είναι η Γκραν Κανάρια, η Φουερτεβεντούρα, η Λανθαρότε, η Τενερίφη, η Λα Πάλμα, η Γκομέρα, το Ελ Ιέρρο και άλλα μικρότερα. Πληθυσμιακά, σύμφωνα με τη απογραφή του 2011, ανέρχεται στους 2.082.655 κατοίκους. Η επίσημη γλώσσα είναι τα Ισπανικά.

Εικόνα 3.5

Δορυφορική απεικόνιση των Κανάριων Νήσων

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Η φωτογράφος και γραφίστας Christine Bay, εδώ και μισό χρόνο εργάζεται με τηλεργασία από το σπίτι της στη Γερμανία όμως πρόσφατα, λόγω κακού καιρού αλλά και του εγκλεισμού λόγω της πανδημίας, αποφάσισε να φύγει και να δουλέψει σε άλλο μέρος και πιο συγκεκριμένα στις Κανάριες Νήσους. Δήλωσε μάλιστα, πως αν δεν το έκανε σύντομα αυτό το ταξίδι, θα είχε πάθει κατάθλιψη. Στις Κανάριες Νήσους έχουν αναπτύξει διάφορες πολιτικές με σκοπό την ανάπτυξη της περιοχής εκεί, ιδιαίτερα μετά την έξαρση της πανδημίας όπου δεν υπήρχε καθόλου τουρισμός και τα έσοδα των Νήσων που κυρίως εξασφαλίζονται από

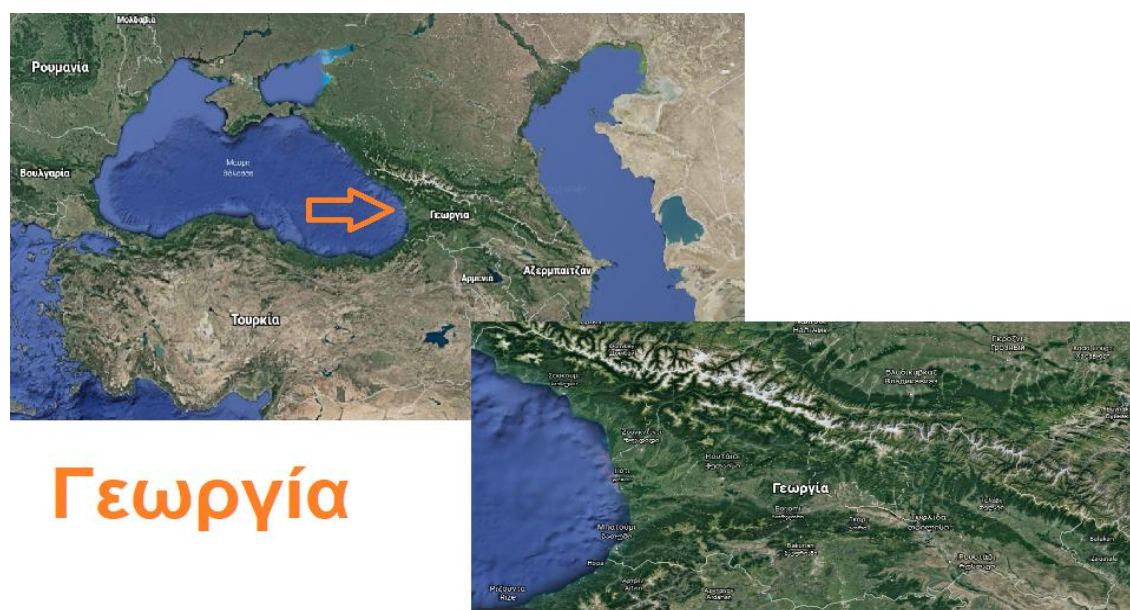
αυτόν είχαν μειωθεί. Έχοντας σκοπό, λοιπόν, την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας δημιούργησαν κατάλληλα περιβάλλοντα, ώστε να προσελκύσουν τηλεργαζομένους από όλο τον κόσμο. Έτσι, παρέχουν κοινόχρηστους χώρους εργασίας αλλά και κάποιες εταιρίες όπως η “Repeople.co” έχουν δημιουργήσει ακόμα και κοινούς χώρους στους οποίους τα άτομα που μπορούν πια να χαρακτηριστούν ως «ψηφιακοί νομάδες», ζουν μαζί. Με αυτόν τον τρόπο, οι τηλεργαζόμενοι/ες έχουν τη δυνατότητα να εργάζονται κανονικά τις ώρες και τις μέρες που χρειάζεται, να συνεργάζονται αν είναι αυτό εφικτό και στη συνέχεια να κάνουν εξωτερικές δραστηριότητες όπως βόλτες, μπάνια ακόμα και μικρές εξορμήσεις στις γύρω περιοχές, μαζί. Αυτό είναι πολύ θετικό γιατί βοηθά στην αποφυγή της απομόνωσης και επίσης υπάρχει αλληλεπίδραση και συνεργασία με άλλα άτομα. Η ίδια, αναφέρει πως είναι ένα πολύ παραγωγικό και ενδιαφέρον περιβάλλον για εργασία. Τέτοιες παροχές δίνονται και σε άλλες περιοχές όπως είναι το Μεξικό και η Νότια Αφρική. Τέλος, ο Διευθυντής Τουρισμού των Κανάριων Νήσων, δήλωσε πως ο στόχος των πολιτικών και των παροχών αυτών, είναι να αυξήσουν τον πληθυσμό των ατόμων που δουλεύουν με τηλεργασία στην περιοχή και να αυξήσουν τη διάρκεια διαμονής τους στην περιοχή, για αυτό προσπαθούν να αναπτύξουν την τεχνογνωσία τους στον κλάδο του τουρισμού (Dartford & Velazquez, 2020)

Γεωργία

Γεωγραφικά η Γεωργία βρίσκεται ανάμεσα στο όριο δυο ηπείρων, της Ασίας και της Ευρώπης. Ωστόσο ανήκει στην Ευρώπη. Η πρωτεύουσα της και ταυτόχρονα η μεγαλύτερη πόλη της Γεωργίας είναι η Τιφλίδα. Γειτονικές της χώρες είναι η Τουρκία,, η Ρωσία, η αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν. Για το 2021, ο πληθυσμός εκτιμάται στα 3.728.600 άτομα. Παλαιότερα η χώρα, ήταν μέλος της Ε.Σ.Σ.Δ. Το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού, σχεδόν το 84% είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι. Η επίσημη ομιλούμενη γλώσσα είναι τα Γεωργιανά. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας, ανέρχεται στα 12.409\$, κατατάσσοντάς την στην 114^η θέση στον κατάλογο με βάση το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Το νόμισμά της είναι το Λάρι της Γεωργίας. Ο τομέας του τουρισμού στη Γεωργία έχει αυξητική τάση, με το 2017 να αριθμεί πάνω από 3 εκατομμύρια αφίξεις τουριστών στη χώρα.

Εικόνα 3.6

Δορυφορική απεικόνιση της Γεωργίας

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Στην Γεωργία, έχει θεσπιστεί ένα πρόγραμμα, το οποίο ονομάζεται «Remotely from Georgia», που σημαίνει «Εξ αποστάσεως από την Γεωργία». Ουσιαστικά μέσω αυτού του προγράμματος, δίνεται η δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να εργαστούν από αυτή τη χώρα με τηλεργασία, έχοντας το δικαίωμα να μείνουν και να εργαστούν για περισσότερο από μισό χρόνο. Ένα πλεονέκτημα που υπάρχει σε αυτή τη χώρα και προσφέρεται, είναι το γεγονός πως δεν ισχύει κάποιος συγκεκριμένος κατώτατος μισθός, με αποτέλεσμα να έχουν δικαίωμα όλοι να τηλεργαστούν από την Γεωργία. Ωστόσο, θα πρέπει να κατέχουν ένα ικανοποιητικό εισόδημα ώστε να μπορέσουν να εξασφαλίσουν τα προς το ζην για την εργασία τους εκεί. Η πρόξενος της Γεωργίας στην Αμερική, Diana Zhgenti, κατέστησε σαφές πως λόγω του ότι δεν υπάρχουν οικονομικοί περιορισμοί, η είσοδος τηλεργαζομένων στη χώρα θα επιτρέπεται μόνο από 95 χώρες, οι οποίες δεν χρειάζονται βίζα για τη χώρα προορισμού. Ακόμη, όλοι όσοι ταξιδεύουν στη χώρα θα μπουν σε καραντίνα για 14 μέρες, ώστε να είναι επιβεβαιωμένο πως δεν έχουν προσβληθεί από τον ιό Covid-19. Έχει αποδειχτεί πως πρόκειται για μια πολύ φιλόξενη χώρα απέναντι στους επισκέπτες και στους τουρίστες. Η Maggie Turansky, η οποία δουλεύει με τηλεργασία από την Γεωργία και κατάγεται από το Phoenix,

μαζί με μια συνεργάτιδά της έχουν ιδρύσει μια ηλεκτρονική ιστοσελίδα και μένουν μαζί σε ένα διαμέρισμα που νοικιάζουν εκεί. Το ενοίκιο, όπως αναφέρει είναι προσιτό και θεωρεί πως η Γεωργία είναι από τις ιδανικότερες δυτικές χώρες για τηλεργασία. Το μέρος είναι ειδυλλιακό, η ζωή είναι αρκετά φθηνή και τα τηλεπικοινωνιακά προγράμματα λειτουργούν άψογα. Υπάρχουν πολλά πράγματα να δει κάποιος και να κάνει στην συγκεκριμένη χώρα και χαρακτηριστικά αναφέρει πως την έχουν ερωτευτεί (Suri, 2020) .

Εσθονία

Η Εσθονία είναι μια από τις 3 βαλτικές χώρες, δηλαδή βρέχονται δυτικά από τη Βαλτική Θάλασσα μαζί με την Λετονία και τη Λιθουανία. Πρόκειται για ευρωπαϊκό κράτος που βρίσκεται γεωγραφικά στα βορειοανατολικά της Ευρώπης. Γειτονική χώρα είναι η Ρωσία. Η πρωτεύουσα της είναι το Ταλίν. Η Εσθονία ήταν και αυτή μέλος της Ε.Σ.Σ.Δ. μέχρι το 1991 και στη συνέχεια το 2004 εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, το νόμισμα της χώρας μέχρι το 2011 ήταν η εσθονική κορώνα, όπου αντικαταστήθηκε τότε με το ευρώ. Η έκταση της χώρας συνολικά είναι 45.339 χλμ². Ο πληθυσμός της, σύμφωνα με επίσημη εκτίμηση του 2021, ανέρχεται στους 1.330.068 κατοίκους. Η πλειονότητα των κατοίκων είναι Εσθονοί, ωστόσο υπάρχει και ένα ποσοστό της τάξης του 30%, που είναι Ρώσοι. Η εσθονική γλώσσα που είναι και η επίσημη της χώρας, είναι παρόμοια με την φινλανδική. Σημαντικό να αναφερθεί, είναι η ύπαρξη τεράστιου αριθμού, περισσότερες από 1.400, μικρών λιμνών στη χώρα. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ανέρχεται στα 23.523\$. Η Εσθονία είναι από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες οικονομίες, με αποτέλεσμα το 2019 ο Δ.Α.Α της χώρας να κατέχει πολύ υψηλό δείκτη της τάξεως του 0,892 ευρισκόμενη στην 29^η θέση του παγκόσμιου καταλόγου χωρών για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη. Το επίσημο νόμισμά της είναι το ευρώ. Έχει επιπλέον αναπτύξει τον τομέα της πληροφορικής, με αποτέλεσμα να θεωρείται από τις πιο ανεπτυγμένες ψηφιακά χώρες. Οι πιο σημαντικοί κλάδοι για την οικονομία της χώρας είναι οι τηλεπικοινωνίες και ο ενεργειακός κλάδος αλλά και ο τουρισμός επιφέρει σημαντικά κέρδη και έσοδα στη χώρα.

Εικόνα 3.7

Δορυφορική απεικόνιση της Εσθονίας

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Για την Εσθονία, ο ψηφιακός νομάς θα πρέπει να πληροί κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ώστε να γίνει δεκτός στην χώρα. Οι προδιαγραφές αυτές, ισχύουν για όλους τους ψηφιακούς νομάδες ανεξαρτήτως χώρας προορισμού. Αρχικά, θα πρέπει ο εργαζόμενος να έχει τη δυνατότητα να εργάζεται εξ αποστάσεως από οποιοδήποτε μέρος. Επιπλέον, θα πρέπει να μπορεί να εργάζεται χρησιμοποιώντας τηλεπικοινωνιακά μέσα και διάφορες τεχνολογίες. Χρειάζεται, ακόμα, να είναι ο εργαζόμενος εγγεγραμμένος σε μια εταιρία ή οργανισμό που βρίσκεται εκτός της χώρας, στην προκειμένη εκτός Εσθονίας ή να εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας, έχοντας πελάτες κυρίως εκτός χώρας (Morisson, 2020). Τέλος, στη χώρα αυτή ισχύει το κατώτατο όριο μηνιαίου μισθού, το οποίο ανέρχεται στα 3.504 ευρώ ή 4,150\$ (Suri, 2020) . Θα πρέπει να πληρώσουν και τέλη της τάξης των 125\$, με την είσοδό τους στη χώρα. Από τον Ιούνιο του 2020, θα δεχόταν περίπου 1.800 άτομα, για να δουλέψουν στη χώρα και να εγκατασταθούν προσωρινά ως ψηφιακοί νομάδες (Morisson, 2020). Στην Εσθονία υπάρχουν περιορισμοί και στην εκπαίδευση των παιδιών από ξένες χώρες και ισχύουν διαφορετικοί νόμοι. Πιο συγκεκριμένα, το Tallinn European School και το International School of Estonia που πρόκειται για ιδιωτικά σχολεία διεθνούς εκπαίδευσης, μπορούν τα παιδιά των

ψηφιακών νομάδων να παρακολουθήσουν εκεί μαθήματα, όμως οι γονείς είναι υποχρεωμένοι να πληρώσουν φόρο και δίδακτρα. Δεν τους δίνεται δυνατότητα παρακολούθησης στα δημόσια σχολεία, ωστόσο τα ιδιωτικά περιλαμβάνουν διεθνή προγράμματα που βοηθούν πολύ τα ξένα παιδιά να προσαρμοστούν και να μορφωθούν κατάλληλα (Suri, 2020). Ελκυστικές είναι οι προσφορές των χωρών με βάση τα χαρακτηριστικά τους, όπως για παράδειγμα οι εξωτικές παραλίες, ο άπλετος ήλιος, η φθηνή ζωή αλλά και στη σημερινή εποχή, λόγω της πανδημίας Covid-19, πολλές χώρες προβάλλουν τα χαμηλά ποσοστά μόλυνσης από τον ιό που πιθανώς έχουν. Το τελευταίο χαρακτηριστικό, αφορά τον μεγαλύτερο πληθυσμό των ψηφιακών νομάδων, αφού το πιο πιθανό είναι να προτιμήσουν μια χώρα με χαμηλό ικκό φορτίο, ώστε να νιώθουν και οι ίδιοι πιο ασφαλείς. Στην Εσθονία, συγκεκριμένα, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ήταν το βασικότερο χαρακτηριστικό που ζητούσαν οι ψηφιακοί νομάδες, από την χώρα αυτή, να έχει. Παρατηρήθηκε τον τελευταίο χρόνο, άτομα με υψηλή ειδίκευση και αυξημένο εισόδημα να μετακινούνται από χώρες με αδύναμα συστήματα υγείας και ελλιπή υγειονομική φροντίδα σε χώρες με ισχυρά συστήματα υγείας, τα οποία τους παρείχαν ολοκληρωμένη ασφάλεια. Πολλές χώρες, ακόμα, απαιτούν από τους ψηφιακούς νομάδες να αγοράσουν ασφάλιση υγείας ώστε να είναι σίγουροι για την ασφάλειά τους σε περίπτωση κάποιου προβλήματος υγείας (Bacchi, 2020).

Κροατία

Η χώρα βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης και οι γειτονικές χώρες είναι η Ουγγαρία, η Σλοβενία, η Σερβία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο. Στα δυτικά της βρίσκεται η Αδριατική Θάλασσα. Η πρωτεύουσα της χώρας είναι το Ζάγκρεμπ. Ο πληθυσμός της, σύμφωνα με την Απογραφή του 2011, ανέρχεται στα 4.290.612 άτομα, με το 1 εκατομμύριο να κατοικεί στην πρωτεύουσα. Είναι ενταγμένη η χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το 2004. Η επίσημη γλώσσα της χώρας είναι τα Κροατικά. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ανέρχεται στα 12.095\$. Ο Δ.Α.Α. για το 2019 ήταν πολύ υψηλός για την χώρα αφού άγγιξε τα 0,851. Πρόκειται για μια χώρα που αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια. Το επίσημο νόμισμα της χώρας είναι η Κούνα. Οι σημαντικότεροι κλάδοι της οικονομίας για την χώρα που επιφέρουν έσοδα είναι οι υπηρεσίες, οι βιομηχανίες αλλά και η γεωργία. Ωστόσο,

τους καλοκαιρινούς μήνες, σημαντική πηγή εσόδων αποτελεί ο τουρισμός, αφού κατατάσσεται 18^{ος} στη λίστα με τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

Εικόνα 3.8

Δορυφορική απεικόνιση της Κροατίας

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Η Κροατία πληττόμενη από την πανδημία, έχει βασιστεί αρκετά στο καινοτόμο φαινόμενο του ψηφιακού νομαδισμού και της απομακρυσμένης εργασίας, προσπαθώντας να προσελκύσει κόσμο, συμβάλλοντας έτσι στην οικονομία του έθνους. Από τον Ιανουάριο του 2021 ξεκίνησε την παροχή ειδικών αδειών παραμονής για πολίτες εκτός ΕΕ, όπου θα μπορούν να παραμείνουν στη χώρα έως και για 1 χρόνο. Η χώρα απαιτεί από τους επισκέπτες, να κατέχουν ασφάλιση υγείας και διαμονής, να αποδείξουν ότι δουλεύουν διαδικτυακά και το μηνιαίο εισόδημα που εισπράττουν είναι τουλάχιστον 2,200€. Ο τουρισμός καλύπτει το 1/5 της οικονομίας της χώρας, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα στη διάρκεια της πανδημίας, τις καταστροφικές συνέπειες για την οικονομία της χώρας (Gaubert, 2021). Οι μεγαλύτερες πόλεις στην Κροατία, προσφέρουν και μεγαλύτερη ποικιλία

δραστηριοτήτων και χώρων διαμονής. Επίσης, παρέχονται όλες οι απαραίτητες υπηρεσίες όπως super-markets, ιατρεία και οτιδήποτε άλλο έχουν ανάγκη. Μέρη σημαντικού ενδιαφέροντος ή και ψυχαγωγίας, όπως μουσεία, πάρκα, γκαλερί, παραλίες, υπάρχουν κοντά σε όλες τις μεγάλες πόλεις. Ωστόσο στις μικρές, παρατηρείται πρόβλημα μόνο το χειμώνα, όπου οι περισσότεροι επισκέπτες φεύγουν και έτσι ερημώνουν αρκετά. Βέβαια, αυτό, είναι θέμα προτίμησης του καθενός. Τέτοια παραδείγματα μεγάλων πόλεων είναι το Zagreb όπου είναι και η πρωτεύουσα της Κροατίας, το Split και το Dubrovnik. Η πρόσβαση στο διαδίκτυο σε όλες τις περιοχές είναι πολύ γρήγορη και δεν υπάρχουν προβλήματα (Visit Croatia, 2021).

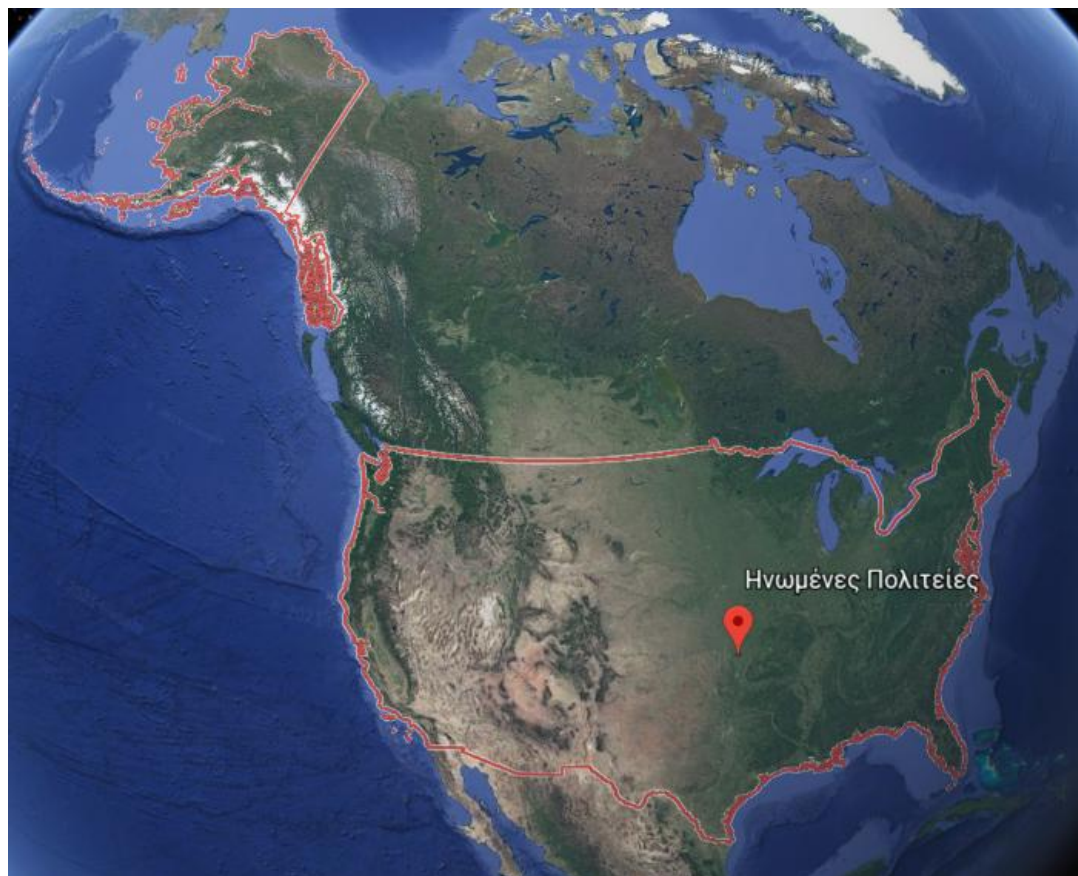
3.3.3 Επιλεγμένες χώρες

ΗΠΑ

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ή ΗΠΑ ή Αμερική είναι η τρίτη μεγαλύτερη χώρα σε έκταση και πληθυσμό παγκοσμίως. Αποτελείται από 50 πολιτείες και μια ομοσπονδιακή περιφέρεια, την Ουάσιγκτον που είναι και η πρωτεύουσά της. Το μεγαλύτερο κομμάτι της, δηλαδή οι 48 πολιτείες, βρίσκεται στη Βόρεια και κεντρική Αμερική ανάμεσα στον Ειρηνικό και στον Ατλαντικό Ωκεανό. Συνορεύει με τον Καναδά στα βόρεια και το Μεξικό στα νότια. Επίσης, αρκετά εδάφη της χώρας υπάρχουν στον Ειρηνικό και στην Καραϊβική. Δεν υπάρχει καμία επίσημη γλώσσα αλλά και θρησκεία. Το πολίτευμά της είναι η Ομοσπονδιακή Προεδρική Δημοκρατία και πρόεδρος είναι ο Τζο Μπάιντεν, που είναι υπέρμαχος του Δημοκρατικού κόμματος. Η έκτασή της καταλαμβάνει 9.833.517 χλμ². Από την Απογραφή του 2020, ο πληθυσμός ανέρχεται στα 331.449.281 άτομα. Το επίσημο νόμισμα της χώρας είναι το Δολάριο των ΗΠΑ. Είναι μια από τις υπερδυνάμεις του κόσμου, με την μεγαλύτερη εθνική οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι μέλος της G8, G20 και του ΟΟΣΑ. Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. αγγίζει τα 68.309 \$ και ταυτόχρονα ο Δ.Α.Α. κλιμακώνεται στα 0,926, ρυθμός που φτάνει σχεδόν το 1. Θεωρείται το πιο πολυπολιτισμικό μέρος του κόσμου, αφού το ποσοστό μετανάστευσης στη χώρα είναι υπερβολικά υψηλό. Το 41% των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών αναλογεί στις Η.Π.Α.

Εικόνα 3.9

Στιγμιότυπο οθόνης από την εφαρμογή Google Earth για την δορυφορική απεικόνιση των Η.Π.Α.

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Στην Αμερική, υπάρχουν πολλές πολιτείες με απίστευτα τοπία , εκπληκτική θέα και τεράστια ποικιλία δραστηριοτήτων. Ωστόσο, πρόκειται για μια χώρα που χαρακτηρίζεται από υψηλό κόστος διαβίωσης και πολλοί δεν την επιλέγουν λόγω αυτού. Ωστόσο, υπάρχουν πολλοί που προθυμοποιούνται να κάνουν αυτό το ταξίδι και να ζήσουν σε μια από αυτές τις πολιτείες. Οι ευκαιρίες και οι εναλλακτικές που δίνονται και παρέχονται σε αυτά τα μέρη είναι απεριόριστες. Τίποτα δεν είναι μόνιμο. Αν κάποια περιοχή δεν είναι κατάλληλη για έναν ψηφιακό νομά ή έναν τηλεργαζόμενο, μπορεί ανά πάσα στιγμή να μετακινηθεί. Οι περιοχές μπορούν να διακριθούν με βάση το κόστος διαβίωσης αλλά και τις δραστηριότητες και τον τρόπο ζωής που προσφέρουν. Επίσης μπορεί να γίνει η επιλογή με βάση το φαγητό ή τον πολιτισμό κάθε περιοχής. Σίγουρα πάντως υπάρχουν πολλά και διαφορετικά

μέρη στις ΗΠΑ, για να ζήσει κανείς. Γενικότερα, παρέχονται πολλές εναλλακτικές σε όλους τους τομείς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι η διαμονή. Με βάση τα χρήματα που σκοπεύουν να διαθέσουν οι ενδιαφερόμενοι, μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα σε ξενοδοχείο, ενοικίαση καταλύματος ή σπιτιού, τροχόσπιτα και άλλα πολλά (Kemmis, 2021).

Η ιστοσελίδα MakeMyMove.com, έχει δημιουργηθεί για να δίνει ευκαιρίες σε απομακρυσμένους εργαζόμενους, να ταξιδέψουν σε διάφορα μέρη της γης και να εργάζονται με ψηφιακό τρόπο. Έχει σχεδιαστεί, για να βοηθήσει τόσο τους ψηφιακούς νομάδες όσο και τις περιοχές που έχουν πλέον ερημωθεί και να επωφεληθούν και οι δυο από την απομακρυσμένη τηλεργασία. Πιο συγκεκριμένα, παρέχεται στους ψηφιακούς νομάδες ένα χρηματικό ποσό, το οποίο θα το χρησιμοποιήσουν στα αεροπορικά τους εισιτήρια ή στην ενοικίαση καταλύματος. Παρέχονται διάφορα κίνητρα από τις κοινότητες, είτε αυτό είναι χρηματικό ποσό είτε βοήθεια μέσω ενός δανείου, τα οποία προφανώς έχουν ρυθμιστεί και μελετηθεί από πριν, όσον αφορά το προφίλ των δανειοληπτών, οι οποίοι θα πρέπει να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Για παράδειγμα, στην West Lafayette, στην Indiana, προσφέρεται μια πρώτη κοινότητα για απομακρυσμένους εργαζόμενους. Τα άτομα αυτά μπορούν να ζήσουν στην πανεπιστημιούπολη, έχοντας συνεχή πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Η επιχορήγηση που δίνεται αγγίζει τα 4.000€, τα οποία μπορούν να διατεθούν σε έξοδα στέγασης, στο χώρο εργασίας, στη φροντίδα των παιδιών και σε πολλές άλλες υπηρεσίες. Στην Tulsa της Οκλαχόμα, δίνεται στους τηλεεργαζόμενους/ες επιχορήγηση της τάξεως των 8.500€ και παροχή ευέλικτου χώρου εργασίας. Επίσης, παρέχονται και πολλές ευκαιρίες στέγασης και διάφορα άλλα προγράμματα στην πόλη, ώστε να νιώσουν πιο οικεία την πόλη. Η περιοχή Montpelier, του Vermont έχει ανακηρυχτεί η πιο ασφαλής περιοχή των ΗΠΑ. Για την εγκατάσταση και εργασία σε αυτή την περιοχή, δίνεται το χρηματικό ποσό αξίας 4.200€ ετησίως για 2 χρόνια. Τα άτομα που μετακινούνται και γίνονται υπάλληλοι πλήρους απασχόλησης μιας επιχείρησης με έδρα το Vermont, θα δικαιούνται έως και 6.300€ ετησίως (Palmer, 2021).

Ιαπωνία

Η Ιαπωνία γεωγραφικά βρίσκεται στο Ιαπωνικό αρχιπέλαγος και εκτείνεται στον βορειοδυτικό Ειρηνικό ωκεανό, ενώ από τις ακτές της Κορέας και της Ρωσίας χωρίζεται μέσω της Ιαπωνικής Θάλασσας. Αποτελείται από τέσσερα μεγάλα νησιά, το Χοκάιντο, το Σικόκου, το Κιούσου και το Χονσού και από περισσότερα από 6.000 μικρότερα νησιά τα οποία βρίσκονται όλα στο αρχιπέλαγος της Ιαπωνίας. Ο πληθυσμός, σύμφωνα με επίσημη εκτίμηση του 2021, ανέρχεται στα 125.570.000 άτομα, με αποτέλεσμα να είναι η 11^η μεγαλύτερη χώρα παγκοσμίως. Η συνολική έκταση της χώρας φτάνει τα 377.972 χλμ². Το Τόκυο είναι η πρωτεύουσα της Ιαπωνίας όπου σε αυτή κατοικούν περίπου 30 εκατομμύρια άτομα. Οι Ιάπωνες καταλαμβάνουν την συντριπτική πλειοψηφία της χώρας με ποσοστό 98,5%. Η επίσημη γλώσσα της χώρας είναι τα ιαπωνικά. Το πολίτευμα της χώρας είναι η Βασιλευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και έτσι διευθύνει και ο Αυτοκράτορας αλλά και ο Πρωθυπουργός της χώρας. Το νόμισμα της χώρα είναι το Γιέν (¥). Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας αγγίζει τα 38.917\$ και ο Δ.Α.Α. για το 2019 έφτανε πολύ υψηλά στα 0,919. Πολύ σημαντικό να αναφερθεί, είναι πως είναι η χώρα με το μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής, σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε. και τον Π.Ο.Υ., με τα νούμερα των ανθρωποκτονιών και της βρεφικής θνησιμότητας να βρίσκονται σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο. Η Ιαπωνία είναι μια από τις χώρες που αναπτύχτηκαν ταχύτατα και σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Η ανεργία είναι πολύ χαμηλή με το ποσοστό να αγγίζει μόλις το 4%. Ο κλάδος της βιομηχανίας είναι ένας από τους πιο ισχυρούς και πλέον μπορεί να συγκριθεί και με αυτούς της Αμερικής και της Ευρώπης. Η κύρια οικονομική πηγή της χώρας είναι ο τομέας των υπηρεσιών και στη συνέχεια η βιομηχανία. Θεωρείται από τις πιο ανεπτυγμένες τεχνολογικά χώρες σε παραγωγή οχημάτων, ηλεκτρικών, εργαλειομηχανών, κλωστοϋφαντουργίας και άλλα πολλά. Το Χρηματιστήριο του Τόκυο είναι το δεύτερο μεγαλύτερο σε παγκόσμιο επίπεδο.

Εικόνα 3.10

Δορυφορική απεικόνιση της Ιαπωνίας

(Δεδομένα από: Google Earth, 2021)

Η Ιαπωνία είναι μια χώρα που επιλέγουν αρκετοί τηλεργαζόμενοι να επισκεφτούν και να μείνουν είτε για μεγάλο χρονικό διάστημα είτε για μικρό. Πρόκειται για μια χώρα με αρχαίο και πολύ ενδιαφέρον πολιτισμό που συνδυάζεται με τις τεράστιες τεχνολογικές δυνατότητες που προσφέρει. Στην συγκεκριμένη χώρα, δεν υπάρχουν ειδικές βίζες για τους απομακρυσμένους τηλεργαζόμενους. Υπάρχουν οι άδειες παραμονής για εργασία και μη. Στις άδειες παραμονής για εργασία, υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί όσον αφορά το είδος εργασίας και την εξειδίκευση. Πιο συγκεκριμένα, είναι απαραίτητο, αυτός/η που θέλει να δουλέψει με τηλεργασία στην Ιαπωνία να έχει εξειδικευτεί στον τομέα αυτό και να έχει περισσότερα από 10 χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας. Κάποιοι από τους κλάδους εργασίας που γίνονται αποδεκτοί, είναι ο νομικός, ο οικονομικός, ο κοινωνικός και ο ιατρικός κλάδος, όπου και πάλι είναι απαραίτητο το πτυχίο Πανεπιστημίου, αλλιώς πάνω από 10 χρόνια επαγγελματικής πορείας. Επαγγέλματα όπως κομμωτές/τριες,

σερβιτόροι/ες, πωλητές/τριες, εργάτες και άλλα παρόμοια δεν δικαιούνται άδεια εργασίας για την Ιαπωνία. Ωστόσο, τον Απρίλιο του 2021, θα γινόταν από την κυβέρνηση της Ιαπωνίας μια start-up βίζα, η οποία θα έχει πιο ευέλικτους όρους και όριο διαμονής μέχρι και ένα χρόνο με στόχο την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού ψηφιακών εργαζομένων. Οι τομείς εργασιών, στην συγκεκριμένη άδεια παραμονής, διευρύνονται και καλύπτουν κλάδους περιβαλλοντικούς, πληροφορικής, καλών τεχνών, μαγειρικής και μόδας. Τα άτομα αυτά θα μπορούν να διαμένουν σε γειτονικές πόλεις όπως είναι το Τόκυο, η Χιροσίμα (Miho, 2020).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΤΗΛΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στις τελευταίες αυτές ραγδαίες εξελίξεις, η Ελλάδα έχει προσπαθήσει να προσαρμοστεί και πλέον έχει σχεδιάσει διάφορες πολιτικές προσέλκυσης ψηφιακών μεταναστών και τηλεργαζομένων γενικότερα.

4.1 Η τηλεργασία στην Ελλάδα την περίοδο της πανδημίας

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις σχετικές έρευνες, στην Ελλάδα το 2019, δηλαδή πριν την πανδημία το ποσοστό της τηλεργασίας άγγιζε μόλις το 5,4%. Με την έξαρση του ιού και τα περιοριστικά μέτρα που επιβλήθηκαν για την μείωση εξάπλωσής του, η τηλεργασία είτε από το σπίτι είτε από οποιοδήποτε άλλο μέρος είναι εφικτή, κλιμακώθηκε απότομα στο 40% (“Πόσοι πραγματικά είναι σε τηλεργασία στην Ελλάδα;”, 2020).

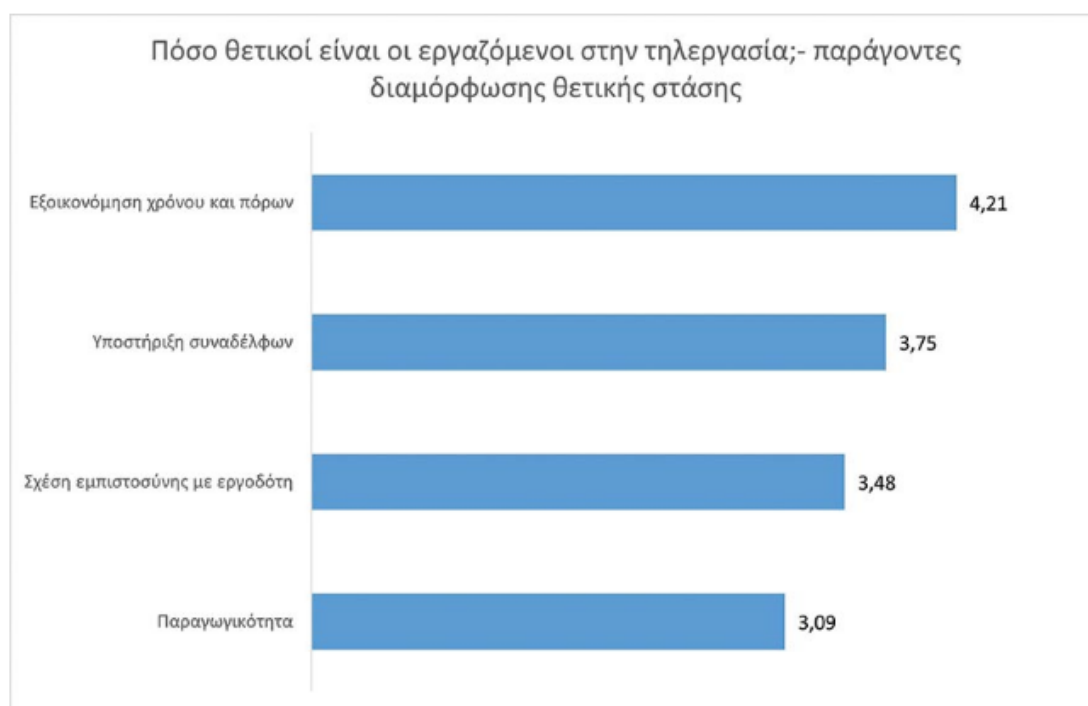
Η τηλεργασία έχει ωφελήσει σε μεγάλο βαθμό και τους εργαζομένους – εργοδότες αλλά και το περιβάλλον, αφού έχει θεωρηθεί μια από τις «πράσινες» πρακτικές, λόγω μείωσης των μετακινήσεων των εργαζομένων. Ωστόσο, λόγω της εμφάνισης της πανδημίας, δεν υπήρξε περίοδος προσαρμογής στην νέα αυτή πραγματικότητα, με αποτέλεσμα να είναι αναγκασμένοι όλοι να αλλάξουν την καθημερινότητα τους αλλά και την τρόπο εργασίας τους, σε πάρα πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Αυτό ήταν το πιο δύσκολο βήμα για όλους. Τα άτομα που έχουν οικογένεια, δυσκολευτήκαν ακόμα περισσότερο να προσαρμοστούν και να δουλέψουν με τηλεργασία από το σπίτι, αφού τα παιδιά είχαν αντίστοιχα τηλεκπαίδευση και αυτό δημιουργούσε πρόβλημα στους γονείς. Επιπλέον, η θετικότητα ή αρνητικότητα των συμμετεχόντων, σχετιζόταν άμεσα με τον τομέα εργασίας του καθενός. Για παράδειγμα, οι λογιστές, οι τεχνικοί πληροφορικής, οι web designers είχαν πολύ θετική στάση απέναντι στην τηλεργασία και στην συνέχιση αυτής και μετά την πανδημία. Αντίθετη άποψη, είχαν οι εργαζόμενοι που ασχολούνται με καλλιτεχνικά επαγγέλματα ή επαγγέλματα υγείας και εκπαίδευσης. Παράλληλα, κρίνεται

αναγκαίο να θεσπιστεί ένα ορθό και κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο που θα αφορά αποκλειστικά την τηλεργασία, ώστε να εξασφαλιστούν και επίσημα τα δικαιώματα των εργαζομένων και των επιχειρήσεων.

Σε μια έρευνα που έλαβε χώρα στην Ελλάδα από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, βγήκαν κάποια ενδεικτικά αποτελέσματα σχετικά με την στάση των ανθρώπων που τηλεργάζονται απέναντι στην τηλεργασία και τα οφέλη της. Το 62% των συμμετεχόντων εργαζόταν με τηλεργασία και ειδικότερα το 52% αυτών εργαζόταν από το σπίτι, ενώ το 10% αυτών από κάποιον άλλο χώρο. Το 38% δεν τηλεργάζεται. Η κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε ήταν από το 1 που σημαίνει «διαφωνώ απόλυτα» στο 5 που σημαίνει «συμφωνώ απόλυτα» (Σκριβάνος, 2021).

Σχήμα 4.1

Θετικότητα των εργαζομένων απέναντι στην τηλεργασία και παράγοντες διαμόρφωσης αυτής της στάσης

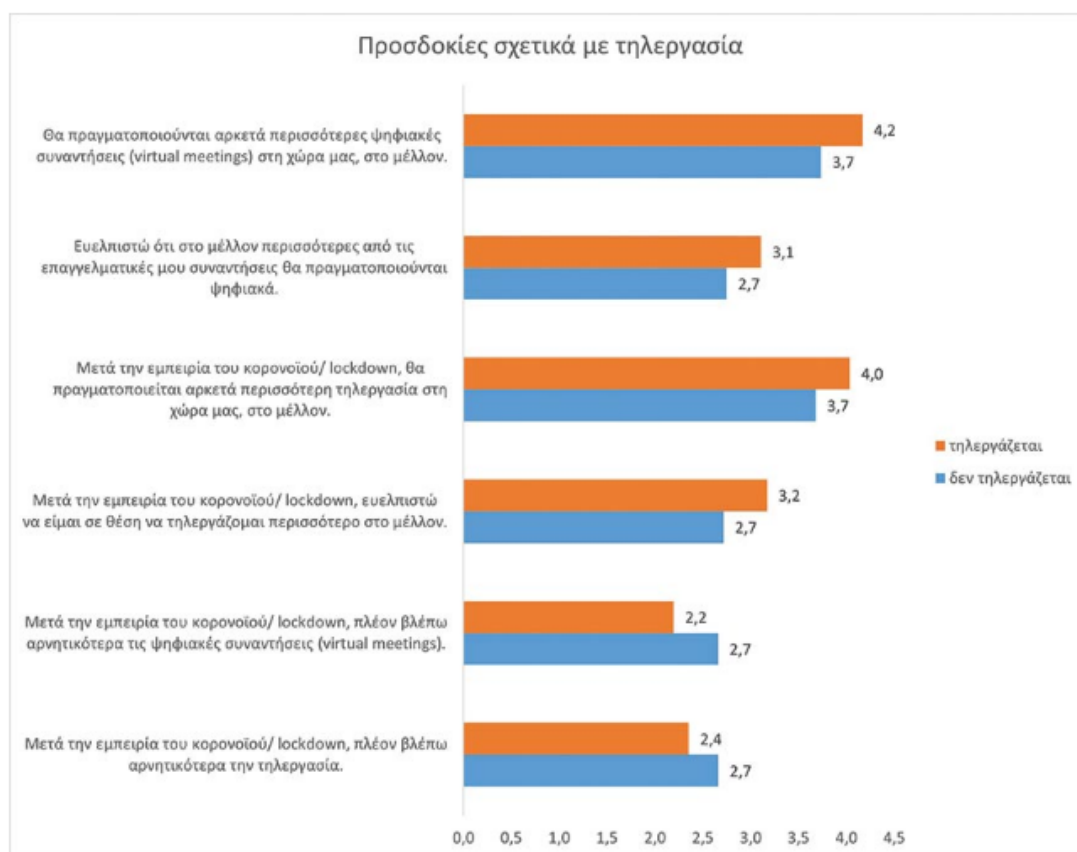
(Πηγή: ATHENSVOICE, 2021)

Γίνεται αντιληπτό από το σχήμα 4.1 πως το πιο θετικό αποτέλεσμα της τηλεργασίας είναι η εξοικονόμηση χρόνου, αφού ο καθένας δουλεύει από το σπίτι ή από οποιοδήποτε άλλο μέρος το βολεύει και δεν ξοδεύει χρόνο σε μετακινήσεις. Η

εξοικονόμηση πόρων, είναι και αυτή ένα πολύ βασικό πλεονέκτημα από την στιγμή που οι εργαζόμενοι δουλεύοντας από το σπίτι δεν σπαταλούν επιπλέον χρήματα είτε για την μετακίνηση τους, είτε για το φαγητό ή ποτό τους κατά τη διάρκεια της εργασίας καθώς και πολλοί εργάζονται μακριά σε πόλεις της επαρχίας ή σε προάστια πόλεων, όπου τα ενοίκια είναι πολύ μικρότερα. Ακολουθεί ή υποστήριξη που δέχονται από τους συναδέλφους τους οι εργαζόμενοι, αφού όλοι βρίσκονται στην ίδια κατάσταση. Η σχέση εμπιστοσύνης με τον εργοδότη βρίσκεται στο 3,48 / 5, που σημαίνει ότι υπάρχει εμπιστοσύνη σε ένα μεγάλο μέρος των τηλεεργαζομένων. Η παραγωγικότητα βρίσκεται στο 3,09/5 και αυτό αφορά την απόσπαση προσοχής στο σπίτι, το είδος του επαγγέλματος.

Σχήμα 4.2

Προσδοκίες σχετικά με την τηλεργασία

(Πηγή: ATHENSVOICE, 2021)

Στα παραπάνω στοιχεία του σχήματος 4.2 βρίσκονται τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με τις προσδοκίες της τηλεργασίας μετά από την εμπειρία του

Covid-19. Είναι φανερό, πως θετικότερα βλέπουν την τηλεργασία στο μέλλον, τα άτομα που έχουν την εμπειρία της τηλεργασίας στην διάρκεια της πανδημίας, ενώ λιγότερο θετικοί είναι αυτοί που δεν έχουν τηλεργασία. Ωστόσο, οι εργαζόμενοι είναι αισιόδοξοι και ευελπιστούν να συνεχιστεί ένα μέρος της εργασίας τους εξ αποστάσεως ή ακόμα και να συνεχίσει ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να τερματίζεται μετά το πέρας της πανδημίας. Οι ψηφιακές συναντήσεις και η τηλεργασία φαίνεται πως είχε θετικό αντίκτυπο σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού που μπήκε στην διαδικασία αυτή, αφού οι περισσότεροι από αυτούς θέλουν να συνεχιστεί η τηλεργασία.

4.2. Οι ψηφιακοί μετανάστες στην Ελλάδα

Οι περισσότεροι ψηφιακοί νομάδες που καταφθάνουν στην Ελλάδα, εγκαθίστανται σε περιοχές της Αθήνας. Προτιμούν την Ελλάδα και το lockdown στην Αθήνα, διότι όπως αναφέρουν και οι ίδιοι είναι διαφορετικό και όχι τόσο καταθλιπτικό σε σύγκριση με άλλες χώρες. Ο ήλιος, η θάλασσα, το βουνό, τα μοναδικά τοπία φτιάχνουν την καραντίνα τους και περνούν ευχάριστα σαν τουρίστες την παραμονή τους εδώ, παρά τους περιορισμούς που υφίστανται. Η ψηφιακή νομάς, Megane Bambagha, κατάγεται από την Γαλλία, είναι 29 ετών και πλέον ζει στο Κουκάκι της Αθήνας. Στην αρχή, μόλις ξεκίνησε το πρώτο lockdown συνειδητοποίησε ότι πλέον τα ταξίδια δεν είναι δεδομένα και δεν μπορεί κανείς να μετακινηθεί ελεύθερα ούτε στην ίδια του την πόλη, πόσο μάλλον να ταξιδέψει σε άλλες. Μόλις επιτράπηκαν οι πτήσεις, λίγο πριν το καλοκαίρι, σε άλλες χώρες σκέφτηκε «ή τώρα ή ποτέ». Και έτσι, κατέφθασε στην Ελλάδα και ζει από τότε στην Αθήνα. Δηλώνει ενθουσιασμένη με την χώρα, τα μνημεία και τον πολιτισμό της και ακόμα αναφέρει πως σίγουρα στην Αθήνα θα γυρνάει πάντα. Θέλει να επισκεφτεί και άλλες χώρες, να βιώσει νέες εμπειρίες, όμως πάντα θα γυρνά στην Ελλάδα. Ωστόσο, υπογραμμίζει πως το χειρότερο που είχε να αντιμετωπίσει στην Ελλάδα είναι το γραφειοκρατικό της σύστημα. Πολλά δικαιολογητικά, πολλές άδειες, τεράστια αναμονή μερικές φορές χωρίς ανταπόκριση. Παρόλο, που αναφέρει πως οι Έλληνες αγαπούν και ζουν τη ζωή τους στο έπακρο, μερικές φορές τεμπελιάζουν και αυτό την ενοχλεί. Τέλος ,

παρά τα ελαττώματα που εντοπίζει, καταλήγει πως πρόκειται για την πιο όμορφη, συναρπαστική και φιλόξενη χώρα στον κόσμο(Μουρελάτου, 2021).

Η δεύτερη ψηφιακή νομάς, ονομάζεται Letizia Sebgondi, είναι από την Ιταλία, 36 ετών και είναι σύμβουλος ψηφιακών πωλήσεων οινοποιείων. Δηλώνει "ερωτευμένη" με την Ελλάδα και έχει αποφασίσει ήδη να μείνει μόνιμα σε αυτήν. Ζει στα Εξάρχεια, δουλεύει για την εταιρία της, η οποία λόγω του ότι είναι διαδικτυακή, με την πανδημία αυξήθηκε κατά πολύ μεγάλο ποσοστό η δουλειά της. Της αρέσει πολύ η παραλία, θεωρεί πως η Ελλάδα μπορεί να τα συνδυάσει όλα, το παλιό με το σύγχρονο. Ανυπομονεί να τελειώσει το lockdown, για να την απολαύσει στο έπακρο και έχει ήδη προσκαλέσει και άλλους φίλους της από την Ιταλία να την επισκεφτούν. Τέλος, αναφέρει πως είναι τυχερή που έχει τη δική της δουλειά ως ψηφιακός νομάς και δε χρειάζεται να συναγωνιστεί τους Έλληνες (Μουρελάτου, 2021).

Η ιστοσελίδα This is Athens, είναι ο επίσημος ψηφιακός οδηγός της Αθήνας στον οποίο βασίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό και η Εταιρία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής του Δήμου Αθηναίων. Καταγράφονται και παρουσιάζονται οι ιστορίες και εμπειρίες των ψηφιακών νομάδων που ζουν σε αυτήν.

Ο "βετεράνος" ψηφιακός νομάς, Nikhil Kale, είναι 34 ετών και τα τελευταία 5 χρόνια έχει ταξιδέψει σε αρκετές χώρες όπως Τουρκία, Ταϊλάνδη, Μπαλί, Ιταλία, στις οποίες και εργαζόταν σαν ψηφιακός νομάς. Στα μέσα του Ιουλίου το 2020, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αποφάσισε να έρθει στην Ελλάδα και να την γνωρίσει. Αναφέρει, πως ζει μια χαλαρή ζωή και ταυτόχρονα εργάζεται για την εταιρία του. Απολαμβάνει τους καφέδες του, τα δείπνα σε ταράτσες, τα ηλιοβασιλέματα και όλα αυτά συνθέτουν ένα πολύ καλύτερο περιβάλλον εργασίας για αυτόν. Έχει τη δυνατότητα, μέσω της δουλειάς του, να κάνει και κάποιες αποδράσεις στα νησιά της Ελλάδας όπως στην Σύρο και έτσι γνωρίζει ακόμα περισσότερες ομορφιές της χώρας. Η διαμονή του, είναι χωρισμένη, λίγες μέρες στην Γλυφάδα σε ένα ξενοδοχείο, στο οποίο περιλαμβάνεται και χώρος κοινόχρηστης εργασίας και κάποιες μέρες σε διάφορους ξενώνες στο κέντρο της Αθήνας. Αναφέρει πως στην Αθήνα "υπάρχει ζωή", κινητικότητα αλλά ταυτόχρονα οι άνθρωποι ζουν με ταχείς

ρυθμούς. Τέλος, προσκαλεί και άλλους ψηφιακούς νομάδες να την επισκεφτούν αφού όπως αναφέρει πρόκειται για μια πολύ φιλόξενη χώρα με μοναδικά τοπία και φαγητά.

Το ζευγάρι, Paolo Salvetti και Sara Monty, ήρθαν στην Ελλάδα και βρήκαν το μέρος για να ζήσουν μαζί. Πρόκειται για δυο νέα παιδιά τα οποία εργάζονται ψηφιακά οπότε το να γίνουν ψηφιακοί νομάδες, ήταν η καλύτερη λύση για αυτούς. Ζούσαν και οι δυο στην Ιταλία πριν ξεσπάσει η πανδημία, αλλά σε διαφορετικές περιοχές. Μόλις ήρθε το πρώτο πολύ σκληρό lockdown στην Ιταλία, λόγω των κρουσμάτων και των θυμάτων που είχε, ο καθένας έμεινε σπίτι του και έζησαν 4 μήνες χωριστά. Όταν άρθηκαν τα πολύ σκληρά μέτρα και μπορούσαν να μετακινηθούν, αποφάσισαν να πάνε σε κάποια άλλη χώρα ως ψηφιακοί νομάδες και να ζήσουν μαζί χωρίς να φοβούνται ότι θα χωριστούν ξανά. Έτσι, αποφάσισαν να έρθουν στην Αθήνα ώστε να απολαύσουν τον ήλιο, τη ζέστη, τις παραλίες και να γνωρίσουν τον πολιτισμό της. Ο Paolo δηλώνει πως η Αθήνα πρόκειται για μια ενεργή πόλη και την επέλεξαν λόγω των κλιματικών συνθηκών. Ζουν σε ένα σπίτι στην Κυψέλη και έχουν παρατηρήσει την ποικιλομορφία των γειτονιών της Αθήνας και αυτό τους κινεί πολύ το ενδιαφέρον. Τέλος, ενώ στην αρχή πήγαιναν σε διάφορους χώρους κοινής εργασίας (co-working spaces), που υπάρχουν σε διάφορα μέρη της Αθήνας, για να εργαστούν, αποφάσισαν, τελικά, να πηγαίνουν σε καφετέριες για να χαλαρώνουν ταυτόχρονα. Θέλουν πολύ να εξερευνήσουν και τα υπόλοιπα μέρη της Ελλάδας και κυρίως τα νησιά της (This is Athens, 2021).

4.3 Σχεδιασμός Πολιτικών Προσέλκυσης

Η Ελλάδα είναι χώρα με πολύ σημαντικό πολιτισμό και μέρη γεμάτα ομορφιές. Ο ήλιος, η θάλασσα, το μπλε της θάλασσας, οι παραλίες, τα ντόπια φαγητά είναι μόνο λίγα από τα πολλά πανέμορφα χαρακτηριστικά της. Το κλίμα θεωρείται ιδανικό, τα νησιά της ονειρεμένα, οι γαστρονομικές επιλογές την συνθέτουν και την καθιστούν ως ένα μοναδικό προορισμό για να επισκεφθεί κανείς (Μιχαηλίδης, 2021). Τον Δεκέμβριο του 2020, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας, Κυριάκος

Μητσοτάκης, ανακοίνωσε πως θα θεσπίσει ειδική φορολογία για τα άτομα που θα έρθουν από το εξωτερικό και θα εργαστούν στη χώρα ως «ψηφιακοί νομάδες». Αυτό, θεώρησε πως θα είναι ένας ελκυστικός και καταλυτικός παράγοντας για τα άτομα αυτά ώστε να μείνουν και να δουλέψουν στην Ελλάδα (Williams, 2020). Ταυτόχρονα, ο υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου, Νότης Μηταράκης, ανακοίνωσε πως θα θεσπιστεί στην Ελλάδα ειδική βίζα για τα άτομα αυτά, την οποία θα έχουν τη δυνατότητα να την ανανεώσουν έναν ακόμη χρόνο. Προφανώς, θα τεθούν ορισμένα κριτήρια που θα πρέπει να πληρούν οι νεοεισερχόμενοι, τα οποία κυρίως θα είναι εισοδηματικά, ώστε να προσελκύσουν άτομα με υψηλή τεχνογνωσία (Μιχαηλίδης, 2021). Ορίζει το κράτος για τους ψηφιακούς νομάδες να πληρώνουν μειωμένο φόρο εισοδήματος κατά 50% για τα επόμενα 7 χρόνια. Το πρόγραμμα αυτό τέθηκε σε εφαρμογή από τον Ιανουάριο του 2021, ώστε να προσελκύσει όσο το δυνατόν πιο σύντομα νέους επισκέπτες με στόχο την κάλυψη ενός μέρους της οικονομικής δραστηριότητας, ωστόσο δεν έχει τεθεί ακόμα σε εφαρμογή λόγω του καθολικού lockdown στη χώρα τους πρώτους μήνες του 2021. Ο επικεφαλής του Οικονομικού Γραφείου, Αλέξης Πατέλης, έκανε κάποιες ανακοινώσεις για τους ψηφιακούς νομάδες και τα μέτρα που θα παρθούν και μεταξύ άλλων ανέφερε «ελάτε για τον ήλιο, μείνετε για τους φόρους και την τεχνολογία». Επίσης, σχολίασε πως όπως ακριβώς ένας ψηφιακός νομάς μένει τρεις μήνες στην Ταϊλάνδη, δυο μήνες στη Τζαμάικα και συνεχίζει, γιατί όχι να έρθει και στην Ελλάδα για δυο μήνες. Η Ελλάδα την μεγάλη περίοδο της κρίσης από το 2009 έως το 2015, έχασε 800.000 ανθρώπους οι οποίοι μετανάστευσαν σε πλουσιότερα έθνη για εύρεση εργασίας, ευκαιριών και καλύτερης ζωής. Πλέον, με αυτά τα φορολογικά μέτρα προσπαθεί να προσελκύσει και πάλι αυτά τα άτομα που εγκατέλειψαν την Ελλάδα και να γυρίσουν πίσω στην πατρίδα τους και να εργαστούν ξανά από την χώρα τους (Williams, 2020).

Σε μια συνέντευξη που παρέθεσε ο Μιλτιάδης Βαρβιτσιώτης, αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών, ανέφερε πως ο λόγος που θεσμοθετούνται αυτοί οι νόμοι ειδικά για τους ψηφιακούς νομάδες, είναι κυρίως στρατηγικοί ώστε να καταφέρουν να τοποθετήσουν τη χώρα στις καλύτερες χώρες επίσκεψης των ψηφιακών νομάδων. Έτσι, η χαμηλή φορολογία σε συνδυασμό με τον μαγευτικό πολιτισμικό

πλούτο της χώρας μπορούν να συντελέσουν στην επίτευξη αυτού του στόχου. Ο σκοπός της προσέλκυσης αυτού του είδους μεταναστών, είναι η δημιουργία κερδών και η κινητικότητα της οικονομίας, η οποία τον τελευταίο καιρό με την πανδημία έχει αντιμετωπίσει μεγάλες δυσκολίες. Με την καθημερινή κατανάλωση των ανθρώπων αυτών, θα μπορέσουν να συμπληρωθούν κάποια κενά που δημιουργήθηκαν τον τελευταίο χρόνο. Επειδή, τα άτομα που θα γίνονται δεκτά στην Ελλάδα, υπολογίζεται να χρειαστεί να κατέχουν μηνιαίο εισόδημα της τάξης των 3.500€ και άνω, θα έχουν την δυνατότητα να καταναλώνουν σε μεγάλο βαθμό, βοηθώντας έτσι στην αύξηση των κερδών της χώρας (Τσουλάκης, 2021).

Η Ελλάδα, προσπαθεί να προσελκύσει τηλεργαζόμενους/ες και ψηφιακούς νομάδες, κυρίως στα νησιά της. Ο λόγος ύπαρξης διαφόρων πολιτικών προσέλκυσης στην Ελλάδα, είναι για την ανάκαμψη της οικονομίας και την απόκτηση εσόδων. Έτσι, αφού τα νησιά είναι αυτά που προσελκύουν τον τουρισμό, ο οποίος για την Ελλάδα είναι από τους πιο σημαντικούς τομείς παράγωγης και βασικός πυλώνας για την ανάπτυξή της, γίνεται προσπάθεια αποβίβασης των τουριστών, στα νησιά. Τα άτομα αυτά, θα λειτουργήσουν ως αντίδοτο στη μείωση του τουρισμού και των εσόδων της οικονομίας, αφού θα υπάρχει από αυτούς κατανάλωση και διαμονή. Έτσι, θα βρεθεί μια λύση για τον «χαμένο» τουρισμό εν μέσω πανδημίας. Πολλά νησιά διατίθενται για αυτού του είδους τη μετανάστευση, όπως η Σύρος, η Κέρκυρα, η Αστυπάλαια αλλά και το μεγαλύτερο νησί της, η Κρήτη (Grant, 2021).

Οι εργασίες που μπορούν να γίνουν στην Ελλάδα με ψηφιακό τρόπο είναι ποικίλλες. Αρκεί μόνο η καλή σύνδεση στο δίκτυο. Κάποιες από αυτές τις εργασίες είναι οι εξής: αρχιτέκτονες, αυτοματοποιητές, επιχειρηματικοί αναλυτές, διαχειριστές συστημάτων πληροφορικής, αναλυτές συστημάτων υπολογιστών, αναλυτές δεδομένων, άτομα που ασχολούνται με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, μηχανικοί τεχνικής υποστήριξης, ηλεκτρονικοί διαχειριστές, διαχειριστές ηλεκτρονικών παιχνιδιών και άλλα πολλά (Gigexchange, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΝΘΕΣΗ

Οι νέες τεχνολογίες έχουν εντείνει και αναπτύξει σε μεγάλο βαθμό την ιδέα της εργασίας από απόσταση. Στη σημερινή εποχή και με το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19, το φαινόμενο της τηλεργασίας έχει ενταθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό λόγω της κοινωνική αποστασιοποίησης που επιβλήθηκε, με στόχο την μείωση της εξάπλωσης του ιού. Το μεγαλύτερο μέρος των χωρών παγκοσμίως εκτελεί τις εργασίες, όπου αυτές είναι εφικτές βέβαια, από απόσταση μέσω υπολογιστή. Όπως φαίνεται και μέσα από πολλές μελέτες που έχουν γίνει μέσα στο διάστημα της πανδημίας, είναι φανερό πως η τηλεργασία ήρθε και θα παραμείνει για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα στην αγορά εργασίας.

Πολλές χώρες εφαρμόζουν πολιτικές προσέλκυσης τηλεργαζομένων με στόχο την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων. Έχει παρθεί μια πληθώρα μέτρων και πολιτικών από την κάθε χώρα προβάλλοντας και προωθώντας την ίδια ώστε να την επισκεφθούν οι τηλεργαζόμενοι από άλλες χώρες και να εργαστούν από εκεί, τονώνοντας έτσι την οικονομία της χώρας μέσω της κατανάλωσης.

Ο παρακάτω Πίνακας 5.1 παρουσιάζει τις βασικότερες πολιτικές προσέλκυσης τηλεργαζομένων και κατά πόσο αυτές χρησιμοποιούνται από το σύνολο των χωρών που εξετάζονται στην παρούσα εργασία.

Πινάκας 5.1

Εφαρμογή μέτρων πολιτικής σε διαφορετικές χώρες

Χώρα	Άδεια Παραμονής	Μέτρα κατά της Covid-19	Πρόσβαση στο Δίκτυο	Οικονομική ζωή	Χερσαίες ή/και θαλασσιές δραστηριότητες	Ισχυρό σύστημα υγείας	Co-working-Co-living spaces κ.ά.
Ελλάδα	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Barbados	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Bermuda	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Κύπρος	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Πορτογαλία	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Κανάρια Νησιά	✓	✓	✓	✓	✓		✓

Γεωργία	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Εσθονία	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Κροατία	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Η.Π.Α.	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Ιαπωνία	✓	✓	✓		✓	✓	✓

Σύμφωνα με τον πίνακα και τα δεδομένα που έχουν παρθεί από διάφορες μελέτες είναι φανερό πως τα περισσότερα μέτρα που καταγράφονται, έχουν παρθεί από το μεγαλύτερο μέρος των χωρών.

Για παράδειγμα, η ειδική άδεια παραμονής που εκδίδεται για τους τηλεργαζομένους και τους ψηφιακούς νομάδες ή αλλιώς η ψηφιακή βίζα που δίνεται από τις χώρες είναι το δημοφιλέστερο και το πιο σημαντικό μέτρο που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις. Αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα για τους μελλοντικούς επισκέπτες, αφού παρέχεται η δυνατότητα εισόδου στην χώρα για ένα χρόνο για τηλεργασία. Η ανανέωση και η επέκταση της άδειας είναι εφικτή σχεδόν σε όλες τις χώρες. Το μέτρο αυτό, είναι απαραίτητο να παρέχεται από την κάθε χώρα που θέλει να προσελκύσει τηλεργαζομένους, αφού όλο και περισσότεροι τηλεργαζόμενοι υψηλού επιπέδου, μέσω αυτής της ειδικής βίζας θα επισκέπτονται τις χώρες για τουλάχιστον ένα χρόνο και θα συμβάλλουν στην κατανάλωση στους κλάδους της εστίασης, του τουρισμού αλλά και στην αγορά ακινήτων.

Επιπρόσθετα, τα μέτρα κατά της Covid-19 που λαμβάνονται από τις χώρες αποτελούν κρίσιμο παράγοντα για την επιλογή προορισμού των τηλεργαζομένων. Η ασφάλεια και η υγεία τους, σε οποιαδήποτε χώρα και ιδιαίτερα τώρα με αυτές τις ιδιαίτερες συνθήκες αποτελούν καταλυτικό παράγοντα για αυτούς. Για τον λόγο αυτό και οι χώρες πολλές φορές ζητούν ιδιωτική ασφάλιση από την χώρα προορισμού. Έτσι, εξασφαλίζουν την αποφυγή μόλυνσης με τον ιό αφού τηρούνται όλα τα μέτρα υγιεινής καθώς και η απαγόρευση συνωστισμών και οι κατάλληλες και απαιτούμενες αποστάσεις. Με την πανδημία να βρίσκεται υπό έλεγχο πια αφού έχουν ξεκινήσει παγκοσμίως οι εμβολιασμοί, το μέτρο αυτό βρίσκεται ακόμη στην

αρχή της λίστας με τις πιο σημαντικές πολιτικές που εφαρμόζουν οι χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η πρόσβαση στο Δίκτυο, είναι δεδομένη για κάθε χώρα που σκοπεύει να ανοίξει τα σύνορά της για τους απομακρυσμένους εργαζόμενους, αφού είναι το κυριότερο εργαλείο σε συνδυασμό με την κατοχή προσωπικού ή σταθερού υπολογιστή για να επιτευχτεί η τηλεργασία. Ωστόσο, υπάρχουν κάποια μέρη στην κάθε χώρα που δεν συνίσταται η τηλεργασία διότι δεν υπάρχει σήμα και έτσι η πρόσβαση στο Δίκτυο καθίσταται αδύνατη.

Η οικονομική ζωή, ωστόσο, δεν παρέχεται από όλες τις χώρες. Αυτό, βέβαια γνωστοποιείται στους δυνητικούς τηλεργαζόμενους ώστε να έχουν την επιλογή της χώρας. Σε πολλές χώρες, όπως είναι στην προκειμένη εργασία τα νησιά των Βερμούδων, τα νησιά Barbados, οι Η.Π.Α και η Ιαπωνία, το κόστος διαβίωσης στη χώρα είναι μεγάλο. Οι περισσότερες από αυτές τις ανεπτυγμένες χώρες, έχουν ως προϋπόθεση για την άδεια παραμονής στη χώρα, να παίρνουν οι τηλεργαζόμενοι αυξημένο μηνιαίο εισόδημα ώστε να βοηθήσουν και στην κατανάλωση. Παράλληλα, η διαμονή σε καταλύματα, η καθημερινή αγορά προϊόντων πρώτης ανάγκης, θεωρείται ακριβή και είναι απαραίτητο για την δυνατότητα παραμονής στη χώρα, οι μηνιαίες απολαβές να είναι μεγάλες ώστε να ζήσει κάποιος μια αξιοπρεπή ζωή. Στις υπόλοιπες χώρες, οι οποίες βρίσκονται όλες στην Ευρώπη, η ζωή είναι αρκετά οικονομική, η Πορτογαλία να βρίσκεται πρώτη σε αυτή τη λίστα.

Οι χερσαίες ή/και οι θαλάσσιες ψυχαγωγικές δραστηριότητες, ανάλογα με την χώρα αν βρίσκεται σε νησιωτική ή ηπειρωτική περιοχή, παρέχονται από όλες τις χώρες που μελετώνται στην παρούσα εργασία.

Υπάρχουν ακόμη, κάποιες χώρες οι οποίες κατέχουν αναγνωρισμένα ισχυρά συστήματα υγείας. Ένας επιπλέον παράγοντας που κατέχει βασικό ρόλο στην επιλογή χώρας προορισμού. Η υγεία, η ασφάλεια και ο βιοπορισμός είναι τρία υψίστης σημασίας αγαθά που θεωρούν απαραίτητα οι δυνητικοί τηλεργαζόμενοι, ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή που οι συνθήκες έχουν διαφοροποιηθεί λόγω της πανδημίας.

Τέλος, οι κοινόχρηστοι χώροι εργασίας και διαβίωσης, οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων, τα work collectives, οι πολυχώροι-καφέ καθώς και τα γραφεία-ξενοδοχεία που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα από το ξέσπασμα της πανδημίας και μετά, παρέχονται από όλες τις χώρες που μελετώνται. Είναι πρακτικές που δημιουργήθηκαν για να αποφευχθεί το αίσθημα της απομόνωσης και της μοναξιάς των τηλεργαζομένων, λόγω της κοινωνικής αποστασιοποίησης που επιβλήθηκε για την μείωση εξάπλωσης του ιού και λειτούργησαν θετικά, σαν αντίδοτο στην αποξένωση που πιθανόν ένιωθαν.

Από τον Πίνακα 5.1 γίνεται αντιληπτό πως η Ελλάδα έχει υιοθετήσει όλες τις πολιτικές που χρειάζονται για να γίνει ισχυρός ανταγωνιστής των υπόλοιπων χωρών και να προσελκύσει όσο το δυνατόν περισσότερους τηλεργαζομένους και ψηφιακούς νομάδες. Με το μέτρο για την μείωση του φόρου εισοδήματος για τους ψηφιακούς νομάδες κατά 50%, την καθιστά ακόμα πιο ελκυστική ως χώρα. Οι πολιτικές αυτές σε συνδυασμό με την απaráμιλλη ομορφιά της χώρας, την καθιστούν σίγουρα έναν ιδανικό προορισμό.

Συνοψίζοντας, η τηλεργασία είναι ένα φαινόμενο που πρόκειται να παραμείνει, μεταβάλλοντας ριζικά τον παραδοσιακό τρόπο εργασίας και εισάγοντας ταυτόχρονα νέες μορφές αυτής και ποικίλες καινοτομίες στο χώρο της εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσσες

Καλογερέσης, Θ., Σκορδίλη, Σ. και Τσάμπρα (2021) "Ψηφιακή Μετάβαση & Άνιση Γεωγραφία της Εργασίας Έντασης Γνώσης: Νέοι Κοινόχρηστοι Χώροι Εργασίας στην Αθήνα", *Γεωγραφίες*, 38.

Μιχαηλίδης Γ. (2021, 12 Φεβρουαρίου). Ετοιμάζεται ειδική βίζα με φορολογικά κίνητρα για τους «ψηφιακούς νομάδες». *ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ*. Ανακτήθηκε 27 Μαΐου, 2021, από <https://www.protothema.gr/greece/article/1094474/etoimazetai-kai-psifiaki-viza-me-forologika-kinitra/>

Μουρελάτου, Μ. (2021, 23 Φεβρουαρίου). Οι «τουρίστες» του κορωνοϊού ήρθαν για να μείνουν. *ΤΑ ΝΕΑ*, σελ. 44-45.

Πόσοι πραγματικά είναι σε τηλεργασία στην Ελλάδα; (2020, 26 Δεκεμβρίου). *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*. Ανακτήθηκε 17 Απριλίου, 2021 από: <https://www.kathimerini.gr/economy/561208138/posoi-pragmatika-einai-se-tilergasia-stin-ellada/>

Σκριβάνος, Τ. (2021, 31 Μαρτίου). Η τηλεργασία μπήκε στη ζωή μας. Αλλά με ποιους όρους;. *ATHENSVOICE*, τεύχος 778. Ανακτήθηκε 6 Απριλίου, 2021 από: <https://www.athensvoice.gr/greece/708007-i-tilergasia-mpike-sti-zoi-mas-alla-me-poiouys-orouys>

Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ) (2019). *Special Report στην Τηλεργασία: ευκαιρία για πιο παραγωγικές επιχειρήσεις και καλύτερη ζωή για τους εργαζόμενους*. Αθήνα. Ανακτήθηκε 30 Μαΐου, 2021, από: <https://www.sev.org.gr/vivliothiki-tekmiriosi/special-report-to-mellon-tis-ergasias/tilergasia-efkairia-gia-pio-paragogikes-epicheiriseis-kai-kalyteri-zoi-gia-tous-ergazomenous/>

Τσουλάκης, Σ. (2021, 12 Μαρτίου). Μ. Βαρβιτσιώτης: «Έτσι θα προσελκύσουμε ψηφιακούς νομάδες στην Ελλάδα». *BUSINESS DAILY*. Ανακτήθηκε 10 Απριλίου, 2021 από: <https://www.businessdaily.gr/synenteyxeis/38280-m-barbitsiotis-etsi-tha-proselkysoyme-psifiakoys-nomades-stin-ellada>

Ξενόγλωσσες

- Anima, A., Goyal, A., Lietke, B. & Mittal A. (2020, November 10). Taking a fresh look at temporary-labor sourcing amid uncertainty. *McKinsey and Company*. Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου, 2021 από: <https://www.mckinsey.com/business-functions/operations/our-insights/taking-a-fresh-look-at-temporary-labor-sourcing-amid-uncertainty>
- Avdikos, V. & Kalogeresis, A. (2017). Socio-economic profile and working conditions of freelancers in co-working spaces and work collectives: evidence from the design sector in Greece. *Area*, Vol.49 (No 1), p.35-42. DOI: <https://doi.org/10.1111/area.12279> [Ανακτήθηκε: 17 Απριλίου 2021].
- Bacchi, U. (2020, August 6). 'Code on the water': Countries court digital nomads amid coronavirus. *REUTERS*. Ανακτήθηκε 15 Απριλίου, 2021 από: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-digital-nomads-trf-idUSKCN2520AM>
- Bach, T. (2020, June 29). What the Surge in Working From Home Means for Big Cities. *US News & World Report*. Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου, 2021 από: <https://www.usnews.com/news/cities/articles/2020-06-29/how-teleworking-may-accelerate-the-shift-away-from-big-cities>
- Beckman, J. (2018, March 21). Don't settle: the rise of digital nomads. *The Economist*. Ανακτήθηκε 4 Μαΐου, 2021 από: <https://www.economist.com/1843/2018/03/21/dont-settle-the-rise-of-digital-nomads>
- Bertin, I. (2001). Teleworking and Telecentres. In Latchem, C. & Walker D. (Eds.). *Teleworking Handbook, 3rd Edition*, pp. 183-196. Vancouver: The Commonwealth of Learning. Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.113.5313&rep=rep1&type=pdf#page=199>
- Bisello M., Fernández-Macías E., Hurley J., Milasi S. & Sostero M. (2020). Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?, Seville: *European Commission*. Ανακτήθηκε 29 Μαρτίου, 2021 από: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121193.pdf>
- Bughin, J., Lund, S., Mahajan, D., Manyika, J., Mischke, J. & Robinson, K. (2016, October 10). Independent work: Choice, necessity, and the gig economy. Report.

- McKinsey & Company. San Francisco. Ανακτήθηκε 1 Απριλίου , 2021 από: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/employment-and-growth/independent-work-choice-necessity-and-the-gig-economy>
- Clancy, M. (2020, May 27). Remote work is here to stay. *The Economist*. Ανακτήθηκε 5 Απριλίου , 2021 από: <https://eiuperspectives.economist.com/technology-innovation/remote-work-here-stay>
- Dartford, K. & Velazquez, J. (2020, November 23). Teleworking holidays: Canary Islands try to attract Europe's growing numbers of remote workers. *Euronews*. Ανακτήθηκε 5 Απριλίου , 2021 από: <https://www.euronews.com/2020/11/23/teleworking-holidays-canary-islands-try-to-attract-europe-s-growing-numbers-of-remote-work>
- Digital Nomads in Cyprus (χ.χ.) *Move to Cyprus*. Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου , 2021 από: <https://movetocyprus.org/relocation-guide/digital-nomad-in-cyprus/>
- Gaubert, J.(2021). Digital nomads in Croatia can stay for a year without paying income tax. *Euronews.travel*. Ανακτήθηκε 16 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.euronews.com/travel/2021/06/02/is-croatia-europe-s-new-digital-nomad-destination>
- Gigexchange (2021).Browse Digital Nomad jobs in Greece. Ανακτήθηκε 18 Μαΐου, 2021 από: <https://gigexchange.com/jobs/digital-nomad-jobs/greece>
- Graham, M., Hjorth, I., Lehdonvirta,V. & Wood, A.(2019). Good Gig, Bad Gig: Autonomy and Algorithmic Control in the Global Gig Economy, *Work. Employment and Society*, Vol. 33(No 1), p. 56–75. Ανακτήθηκε 19 Απριλίου , 2021 από: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0950017018785616>
- Grant, A. (2021, May 25). Greece has reopened: Here's why it's the ideal destination for digital nomads. *Euronews.travel*. Ανακτήθηκε 1 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.euronews.com/travel/2021/05/25/greece-is-gold-for-digital-nomads>
- Gratton, L. & Johns, T. (2013), The Third Wave of Virtual Work. *Harvard Business Review*. Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου , 2021 από: <https://hbr.org/2013/05/the-third-wave-of-virtual-work.html>
- Gschwind, L. & Messenger C.J. (2016, November 15). Three generations of Telework: New ICTs and the (R)evolution from Home Office to Virtual Office. *New Technology, Work and Employment*, Vol. 31(No 3). Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου , 2021 από: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/ntwe.12073?saml_referrer

Hannonen, O. (2020). In search of a digital nomad: defining the phenomenon. *Information Technology & Tourism*, Vol. 22, p. 335–353. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00177-z> [Ανακτήθηκε: 19 Μαρτίου 2021].

How hotels are trying to attract remote workers: Luxury with your laptop. (2020, October 29). *The Economist*. Ανακτήθηκε 15 Μαΐου, 2021 από: <https://www.economist.com/business/2020/10/29/how-hotels-are-trying-to-attract-remote-workers>

Kemmis, S. (2021, February 18) Read this before becoming a digital nomad in the U.S. *MarketWatch*. Ανακτήθηκε 11 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.marketwatch.com/story/read-this-before-becoming-a-digital-nomad-in-the-u-s-11613163265>

Madsen, S. (2021, February 3). It's Here To Stay: Teleworking Benefits And Recommendations. *FORBES*. Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου , 2021 από: <https://www.forbes.com/sites/forbescoachescouncil/2021/02/03/its-here-to-stay-teleworking-benefits-and-recommendations/?sh=15d7fbe142ab>

Mai, D. (2021, May 13). Best Places for Digital Nomads To Live – 10 Factors to Determine Your Next Home. *Digital nomad soul*. Ανακτήθηκε 20 Μαΐου, 2021 από: <https://www.digitalnomadsoul.com/best-places-for-digital-nomads/>

Mancinelli, F. (2020, April 4). Digital nomads: freedom, responsibility and the neoliberal order. *Information Technology & Tourism*, Vol.22(No 3), pp. 417-437.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00174-2> [Ανακτήθηκε: 23 Απριλίου 2021].

Massiah, A. (2020, July 26) Coronavirus: What would working from home in Barbados really be like?. *BBC News*. Ανακτήθηκε 13 Ιουνίου , 2021 από: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-53385227>

Miho (2020, November 26). Digital Nomad Visa to Japan: What Kind of Visa Can You Get?. *The digital nomad Asia*. Ανακτήθηκε 3 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.thedigitalnomad.asia/inspiration/digital-nomads/japan-digital-nomad-visa/>

Morisson, G. (2020, August 12). Estonia's Digital Nomad Visa Now Available. *FORBES*. Ανακτήθηκε 13 Ιουνίου , 2021 από: <https://www.forbes.com/sites/geoffreymorrison/2020/08/12/estonias-digital-nomad-visa-now-available/?sh=324fd58c8fd5>

Nomad Guide (2021). Portugal for Digital Nomads & Remote Workers. Ανακτήθηκε 16 Ιουνίου, 2021 από: <https://nomadguide.eu/digital-nomad-portugal/>

OECD (2020). Exploring policy options on teleworking: Steering local economic and employment development in the time of remote work. *OECD Local Economic and Employment Development (LEED). Papers*, No. 2020/10. OECD Publishing: Paris. DOI: <https://dx.doi.org/10.1787/5738b561-en> [Ανακτήθηκε: 20 Απριλίου 2021].

Palmer, S. (2021) Calling all digital nomads: You can get paid to move to one of these US towns. *Euronews.travel*. Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.euronews.com/travel/2021/03/19/digital-nomads-you-can-get-paid-to-move-to-one-of-these-towns-america>

Suri, C. (2020, August 19). Why Work From Home When You Can Work From Barbados, Bermuda or ... Estonia?. *THE NEW YORK TIMES*. Ανακτήθηκε 13 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.nytimes.com/2020/08/19/travel/remote-worker-visa.html>

This is Athens (2020). Movers & Shakers: Meet the Corona Nomads of Athens. Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.thisisathens.org/arts-entertainment/urban-culture/athens-corona-nomads>

Visit Croatia (2021). The new digital nomad visa in Croatia. Ανακτήθηκε 16 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.visit-croatia.co.uk/blog/the-new-digital-nomad-visa-in-croatia/>

von Zumbusch J. S. H. & Lalicic, L. (2020, June 24). The role of co-living spaces in digital nomads' well-being. *Information Technology & Tourism*, Vol. 22, pp. 439–453. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40558-020-00182-2> [Ανακτήθηκε: 13 Απριλίου 2021].

Welcome Zoomer: Barbados invites you to work from the beach (2020, July 23). *The Economist*. Ανακτήθηκε 13 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.economist.com/the-americas/2020/07/23/barbados-invites-you-to-work-from-the-beach>

Williams, O. (2020, December 3). The War For Digital Nomads Heats Up As Greece Passes New Tax Law. *FORBES*. Ανακτήθηκε 5 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.forbes.com/sites/oliverwilliams1/2020/12/03/the-war-for-digital-nomads-heats-up-as-greece-passes-new-tax-law/?sh=7fa1d8cc4dcf>

World Tourism Organization (UNTWO) (2021). Ανακτήθηκε 9 Ιουνίου, 2021 από: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19>

